

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DOĞU TÜRKÇESİ TEZKİRE-İ SEYYİD ÂFÂK HÂCEM
[42b-62b]
(GİRİŞ-GRAMER-METİN-ÇEVİRİ-NOTLAR-DİZİN)

Efsun YAVUZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN

Çankırı – 2023

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DOĞU TÜRKÇESİ TEZKİRE-İ SEYYİD ÂFÂK HÂCEM

[42b-62b]

(GİRİŞ-GRAMER-METİN-ÇEVİRİ-NOTLAR-DİZİN)

Efsun YAVUZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN

ankırı – 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iv
TEZ KABUL VE ONAY	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
KISALTMALAR, SEMBOLLER VE İŞARETLER	ix
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	xi

1. GİRİŞ 1

1.1. Hocalar Dönemi ve Hidâyetullah Âfâk Hoca.....	1
1.2. Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem	5
1.3. Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem Adlı Eserin Türk Dili ve Edebiyatındaki Yeri	5

2. BÖLÜM – GRAMER (GRAMMAR)..... 7

2.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ (ORTHOGRAPHY)	7
2.1.1. Ünlülerin Yazımı	7
2.1.2. Ünsüzlerin Yazımı.....	8
2.1.3. Hemze'nin (ء) Yazımı	9
2.1.4. Eklerin Ayrı Yazımı	10
2.1.5. Kelimelerin Birleşik Yazımı.....	10
2.2. FONOLOJİ (PHONOLOGY)	10
2.2.1. Ünlüler (Vowels).....	10
2.2.1.1. Ünlü Uyumu (Vowel Harmony).....	11
2.2.1.2. Ünlü Değişmesi (Vowel Gradation).....	11
2.2.1.3. Ünlü Düşmesi (Vowel Elision)	12
2.2.1.4. Kaynaşma (Contraction).....	12
2.2.2. Ünsüzler (Consonants)	13
2.2.2.1. Ünsüz Düşmesi (Consonant Elision).....	13
2.2.2.2. Ünsüz Değişmesi (Consonant Gradation)	13
2.2.2.3. Ünsüz Sedasızlaşması (Consonant Devoicing)	15
2.3. MORFOLOJİ (MORPHOLOGY).....	15
2.3.1. Kelime Yapımı – Yapım Ekleri (Word Formation)	15
2.3.1.1. İsim Yapımı (Noun Formation).....	15
2.3.1.1.1. İsimden İsim Yapan Yapım Ekleri	15
2.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Yapım Ekleri	16
2.3.1.2. Fiil Yapımı (Verb Formation)	18
2.3.1.2.1. İsimden Fiil Yapan Yapım Ekleri	18
2.3.1.2.2. Fiilden Fiil Yapan Yapım Ekleri	18
2.3.2. İsimler – Çekim Ekleri (Declension)	20
2.3.2.1. Çokluk Eki (Plural Suffix)	20
2.3.2.2. İyelik Ekleri (Possessive Suffixes)	20
2.3.2.3. Aitlik Eki (Pronominal Suffix).....	21
2.3.2.4. Hal Ekleri (Case Endings).....	21

2.3.2.4.1.	Yalın Hal (Nominatif)	21
2.3.2.4.2.	İlgi Hali Eki (Genitif)	21
2.3.2.4.3.	Belirtme Hali Eki (Akkuzatif)	22
2.3.2.4.4.	Yönelme Hali Eki (Datif)	22
2.3.2.4.5.	Bulunma Hali Eki (Lokatif)	23
2.3.2.4.6.	Ayrılma Hali Eki (Ablatif)	23
2.3.2.4.7.	Vasıta (Araç) Eki (İnstrumental)	23
2.3.2.4.8.	Eşitlik Eki (Ekvatif)	23
2.3.2.4.9.	Yön Hali Eki (Direktif)	24
2.3.2.5.	Soru Eki mU (Interrogative Paride)	24
2.3.3.	Sıfatlar (Adjectives)	24
2.3.3.1.	Niteleme Sıfatları (Qualificative Adjectives)	24
2.3.3.2.	Belirtme Sıfatları (Determinative Adjectives)	25
2.3.3.2.1.	İşaret Sıfatları (Demonstratives)	25
2.3.3.2.2.	Sayı Sıfatları (Numerals)	25
2.3.3.2.2.1.	Asıl Sayı Sıfatları (Cardinals)	25
2.3.3.2.2.2.	Sıra Sayı Sıfatları (Ordinals)	26
2.3.3.2.3.	Soru Sıfatları (Interrogative Adjectives)	26
2.3.3.2.4.	Belirsizlik Sıfatları (Indefinite Adjectives)	26
2.3.4.	Zamirler (Pronouns)	27
2.3.4.1.	Şahıs Zamirleri (Personal Pronouns)	27
2.3.4.2.	İşaret Zamirleri (Demonstrative Pronouns)	30
2.3.4.3.	Belirsizlik Zamirleri (Indefinite Pronouns)	30
2.3.4.4.	Dönüşlülük Zamiri (Reflexive Pronoun)	31
2.3.5.	Soru Sözlere (Interrogative Words)	32
2.3.6.	Zarflar (Adverbs)	32
2.3.6.1.	Zaman Zarfları (Time Adverbs)	32
2.3.6.2.	Yer-Yön Zarfları (Direction Adverbs)	32
2.3.6.3.	Miktar Zarfları (Quantity Adverbs)	32
2.3.6.4.	Tarz Zarfları (Manner Adverbs)	33
2.3.7.	Edatlar (Particles)	33
2.3.7.1.	Çekim Edatları (Postpositions)	33
2.3.7.2.	Bağlama Edatları (Connectives)	33
2.3.7.3.	Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları (Comparatives)	34
2.3.7.4.	Kuvvetlendirme Edatları (Intensives)	34
2.3.7.5.	Soru Edatları (Interrogatives)	34
2.3.7.6.	Ünlem Edatları (Exclamatories)	34
2.3.8.	Fiil Çekimi (Conjugation)	34
2.3.8.1.	Basit Çekim (Simple Tenses)	35
2.3.8.1.1.	Haber Kipleri (Indicatives)	35
2.3.8.1.1.1.	Hikâye Edilen Geçmiş Zaman (Past Definite Tense)	35
2.3.8.1.1.2.	Rivayet Edilen Geçmiş Zaman (Past Indefinite Tense)	36
2.3.8.1.1.3.	Geniş Zaman (Simple Present Tense)	37
2.3.8.1.1.4.	Şimdiki Zaman (Continuous Tense)	38
2.3.8.1.1.5.	Gelecek Zaman (Future Tense)	39
2.3.8.1.2.	Dilek Kipleri (Desideratives)	41
2.3.8.1.2.1.	Emir (Imperative)	41
2.3.8.1.2.2.	Şart (Conditional)	42
2.3.8.1.2.3.	Gereklilik (Necessitative)	43

2.3.8.2. Birleşik Çekim (Complex Tenses)	43
2.3.8.2.1. Hikâye Birleşik Çekimi (Past Definite Complex Tense)	43
2.3.8.3. Fiil Çekiminde Soru (Interrogative Conjugations).....	44
2.3.8.4. Partisipler (Participles)	44
2.3.8.5. Gerundiumlar (Gerunds)	44
2.3.8.6. Esas Yardımcı Fiiller (Basic Auxiliary Verbs)	46
2.3.8.7. Birleşik Fiiller (Complex Verbs).....	46
2.3.8.7.1. İki Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller.....	47
2.3.8.7.1.1. Yeterlilik Birleşik Fiili	47
2.3.8.7.1.2. Tezlik Birleşik Fiili	47
2.3.8.7.1.3. Süreklilik Birleşik Fiili	47
2.3.8.7.2. İsim ve Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller.....	47
3. BÖLÜM – METİN (TRANSKRİPSİYON)	49
4. BÖLÜM– ÇEVİRİ (TRANSLATION)	88
NOTLAR (NOTES)	117
5. BÖLÜM – DİZİN (GRAMMATICAL INDEX).....	120
6. SONUÇ	246
KAYNAKÇA	247
EKLER.....	251
TIPKIBASIM	252
ÖZGEÇMİŞ.....	274

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem [42b-62b] (Giriş-Gramer-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

30 /05/ 2023

İmza

Efsun YAVUZ

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Efsun YAVUZ tarafından hazırlanan *Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem [42b-62b] (Giriş-Gramer-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)* başlıklı bu çalışma, 30.05.2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Zeliha GADDAR	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Halil İbrahim USTA	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/....../ 202.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Âfâk Hoca'yı konu alan tezkire, İsveç'teki İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonu içerisinde Prov.22 numarasında kayıtlıdır. Eserin müellifinin kim olduğu bilinmemekle birlikte metnin ketebe kaydına göre 1929 senesinde istinsah edildiğine yönelik bilgiler yer almaktadır. Fonolojik ve morfolojik açıdan incelendiğinde metin üzerinde Çağatay Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesinin dil özelliklerinin etkisi tespit edilmektedir. Bu açıdan eserin bir geçiş dönemi eseri olduğu görülmektedir.

Bu çalışma, Giriş, Gramer, Metin, Çeviri, Notlar, Dizin bölümlerinden oluşmaktadır. “Giriş” bölümünde Seyyid Âfâk Hoca ile eserin yazılmış olduğu dönem ve bölgeyi siyasî, kültürel, sosyal bir olgu olarak inceleyerek bilgilendirmek amaçlanmıştır. “Gramer” kısmında metnin yazım özellikleri belirtilip sonra fonolojik ve morfolojik yönden detaylı bir dil incelemesi yapılmıştır. “Metin (Transkripsiyon)” kısmında yazım özelliklerine ve transkripsiyon esasına uygun olarak Arap harflerinden Latin harflerine aktarım yapılmıştır. “Çeviri” kısmında Latin harflerine aktarılan metnin günümüz Türkçesine aktarımı yer almaktadır. İmlâ, tercüme ve anlam bakımından bazı kelimelerle ilgili “Notlar” başlığı altında bilgilendirme yapılmıştır. “Dizin” kısmında ise metnin alfabetik olarak gramatikal dizini oluşturularak söz varlığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Dizin oluşturulurken Dizin programı Cibakaya 2.2 kullanılmıştır. Son olarak eklerde, Arapça veya Farsça iktibasların Türkçeye aktarılmış hali verilmiş, metnin “Tıpkıbasım”ı ise çalışmanın sonuna eklenmiştir.

“*Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem*” adlı eserin [42b-62b] kısmını bana tez konusu olarak veren, tez çalışmamın ilk aşamasından son aşamasına kadar yardımlarını esirgemeyen, beni her zaman destekleyen, bilimsel bakış açısıyla bana yön gösteren değerli danışman hocam *Doç. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN*’ a teşekkürlerimi sunarım.

30/05/ 2023

Efsun YAVUZ

ÖZET

Tezin Başlığı : Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem [42b-62b] (Giriş-Gramer-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)

Tezin Yazarı : Efsun YAVUZ

Danışman : Doç. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Kabul Tarihi : 30/05/2023

Arap harfleriyle yazılmış olan bu eserin, Yarkent'ten 1929 yılında alınmış bir nüsha olduğu ve bu nüshanın 1982'de Jarring Koleksiyonu'na bağışlanmış olduğu bilinmektedir. Eser, İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışma (Giriş-Gramer-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin) olmak üzere 6 bölümden oluşmaktadır. Eklerde Arapça veya Farsça iktibasların Türkçeye aktarılmış hali verilmiş, metnin "Tıpkıbasım"ı ise çalışmanın sonuna eklenmiştir. Eserin [42b-62b] kısmı incelenmiştir. Giriş bölümünde Seyyid Âfâk Hoca'nın hayatı, dönemi hakkında detaylı bilgiler verilip "*Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem*" adlı metnin Türk Edebiyatındaki yerine değinilmiştir. Fonolojik ve morfolojik açıdan incelendiğinde Çağatay Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesinin dil özelliklerinin etkisi metin üzerinde tespit edilmiştir. Bazı kelimeler üzerinde gramatikal ve etimolojik tespitler yapılmıştır. Dizin bölümüyle beraber metnin zengin bir söz varlığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ile Doğu Türkçesi üzerine yapılacak olan yeni çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem, Doğu Türkistan, Çağatay Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesi

ABSTRACT

Thesis Title : East Turkish Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem [42b-62b]
(Indroduction-Grammar-Text-Translation-Notes-Index)
Author : Efsun YAVUZ
Supervisor : Associate Professor Doctor Mehmet Turgut BERBERCAN
Department : Turkish Language and Literature
Thesis Type : Master's Thesis
Date : 30/05/2023

It is known that this work, written in Arabic letters, is a copy from Yarkent in 1929 and this copy was donated to the Jarring Collection in 1982. The work is in the Jarring Collection of the Lund University Library, Sweden. This study, which was prepared as a Master's Thesis, consists of 6 parts (Introduction-Grammar-Text-Translation-Notes-Index). The translations of Arabic or Persian quotations into Turkish are given in the appendices, and the “Facsimile” of the text is added at the end of the study. Part of the work [42b-62b] has been examined. In the introduction, detailed information about Seyyid Âfâk Hodja's life and period is given and the place of the text named “Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem” in Turkish Literature is mentioned. When examined phonologically and morphologically, the effect of the language features of Chagatai Turkish and New Uyghur Turkish was determined on the text. Grammatical and etymological determinations were made on some words. Along with the index section, it has been determined that the text has a rich vocabulary. With this study, it is aimed to contribute to new studies on Eastern Turkish.

Keywords: Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem, East Turkestan, Chagatai Turkish, The New Uyghur Turkish

KISALTMALAR, SEMBOLLER VE İŞARETLER

Kısaltmalar

Ar.	Arapça
ayr.	Ayrıca
bk.	Bakınız
ET.	Eski Türkçe
Far.	Farsça
İng.	İngilizce
ka.	Kişi adı
ma.	Melek adı
Moğ.	Moğolca
Soğ.	Soğdca
T.	Türkçe
ya.	Yer adı

Semboller ve İşaretler

A, I, U	a/e, ı/i, u/ü değişimi
G, K	g/ğ, k/ķ değişimi
+	İsim kökü ya da isim gövdesine eklenen yapım eki veya çekim eki
-	Fiil kökü ya da fiil gövdesine eklenen yapım eki veya çekim eki; alıntı kelimelerdeki tamlama; ayrı yazılan ek veya kelimeler
<	Bu biçimden gelir
>	Bu biçimi izler
~	benzer biçim, alternans okuyuş

{ }	Metinden çıkarılan kısım
[...]	Tespit edilemeyen kelime
[]	Kelimenin aslı; metne eklenen harf, hece, kelime
//	Fonem ya da morfem parantezi
*	Tespit edilemeyen kök veya gövde, ek; tahmin edilen biçim

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا	a, e, ā	ش	ş
آ	ā	ص	ş
او	o, ö, u, ü	ض	đ, ž
ايه	é	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	‘
ت	t	غ	ğ
ث	ṭ	ف	f
ج	c, ç	ق	ḳ
چ	ç	ك	k, g
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ḏ, ẓ	نك	ŋ
ر	r	ه	h, a, e
ز	z	و	o, ö, u, ü, ū, ō, v

ژ	j	ی	é, ı, i, í, y
س	s	ء	,

1. GİRİŞ

1.1. Hocalar Dönemi ve Hidâyetullah Âfâk Hoca

Kaşgar Hanlığı, Yarkend Hanlığı şeklinde de adlandırılan “Saîdiye Hanlığı” bugün Çin bölgesinin toprakları üzerinde yer almıştır.¹ “Tarihte burası Doğu Türkistan, Küçük Buhara, Kaşgarya ve Altışehir (Aksu, Üç Turfan, Hotan, Kaşgar, Yarkend ve Kuça) isimleriyle de anılmıştır.”² Bu şehirler, İslam dinini ihyâ etmek için din uğruna savaşların yapıldığı, mücadelelerin verildiği şehirlerdir. Hadiselerin çoklukla gerçekleştiği yer, Doğu Türkistan bölgesidir. Bu bölge yerüstü ve yeraltı kaynakları yönünden dünyanın en önemli yerlerinden birisidir.³ Asya’nın merkezi konumunda olan Doğu Türkistan bölgesi üzerinde hâkimiyet kurmak bir nevi Asya üzerinde de hâkimiyet kurmak manasına gelmektedir.⁴ Coğrafi konumu yönünden önemli bir yer olan Doğu Türkistan bölgesinde iktidar mücadeleleri de yaşanmıştır.

Saîdiye Hanlığı, adını “Sultan Said Han”dan alıp 16. yüzyılın başlarında bu bölgede kurulmuştur.⁵ Sultan Said Han, Mâverâünnehir bölgesinde Özbeklere üstünlük sağlayamayacağını anlayınca bu bölgeden ayrılıp Mirza Ebubekir’in hâkimiyet kurduğu Kaşgar şehrine gelip Mirza Ebubekir’e karşı galibiyet elde ederek 1696 senesine kadar varlığını sürdürmüştür.⁶

Sultan Said Han’ın vefatından sonra yönetimin başına gelen Abdurreşid Han, Abdulkerim Han, Muhammed Han devrinde hanlıkta sıkıntılı zamanların yaşandığı kadar en zirve zamanların da yaşandığı görülmektedir. Muhammed Han’ın vefatından sonra hanlıkta yaşanmış olan kargaşalar Abdullah Han zamanında toparlanmaya başlamıştır.⁷ Bu hanlık döneminde başa gelen hocalar, dinî konular üzerinde söz sahibi olduğu kadar siyaset konular üzerinde de söz hakkına sahip olmuştur.

¹ Muhammed Bilal Çelik, “Saîdiye Hanlığı ve Hocalar Devri Kaynakları (1514-1762)”, *History Studies*, cilt: 4, sayı: 4, 2012, s. 65.

² Çelik, a.g.m., s. 65.

³ Enis Şahin, “Doğu Türkistan”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 3, 1995, s. 97.

⁴ Cengiz Alyılmaz, “Doğu Türkistan”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 7, 1997, s. 159.

⁵ Çelik, a.g.m., s. 65.

⁶ a.g.m., s. 66.

⁷ a.g.m., s. 66.

“Doğu Türkistan topraklarında egemenlik süren Saîdiye Hanlığı’nın (1465-1759) son 77 yıllık evresinde idarî gücünü kaybetmesinin bir sonucu olarak Hocalar Devri denilen dönem başlamıştır.”⁸

“Mahdûm-ı Âzam” ismiyle anılan Hoca Ahmed Kâsânî, 1461 senesinde Fergana vadisi toprakları üzerinde bulunan Kâsân adlı bir kasabada dünyaya gelmiştir.⁹ Nakşibendî tarikatının şeyhi olan Hoca Ahmed Kâsânî, siyasî yönden hâkimiyet kurmak amacıyla sûfîler ile hanlar arasında siyasî ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır.¹⁰ Onun neslinden gelen hocalar bu bölgedeki hâkimiyetin sağlanamamış olmasından faydalanarak nüfuzlarını gün geçtikçe arttırıp otoriteyi ele geçirme noktasına kadar gelebilecek bir güçte olmuşlardır.¹¹

1542 senesinde vefat eden Hoca Ahmed Kâsânî’nin vefatından sonra Hoca İshak Velî ile İşân Kelân adlı iki oğlu arasında anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Bu anlaşmazlık sonucunda Nakşibendî tarikatı “Aktağlık” ve “Karatağlık” olarak ikiye ayrılmıştır.¹² “Hoca Kelân’ın sâliklerine “İşkiyye” veya “Aktağlık”, İshak Hoca sâliklerine ise “İshakiye” veya “Karatağlık” adı verilmiştir. Aktağlık Hocaları’nın merkezi Kaşgar iken, Karatağlık Hocaları’nın merkezi Yarkend”¹³ olmuştur. Hoca Ahmed Kâsânî’nin iki oğlunun neslinden gelen Aktağlıklar, Karatağlıklar grubunda bulunan hocaların birbirlerine karşı düşmanlıklarının devam etmesi sonucunda yaşanan çatışmalar dönemin tarihî seyrini gözler önüne sermektedir.

Kelân Hoca’nın “Hoca Âfâk” ile “Hoca Yusuf” adlı iki evladının olduğu kaydedilen bilgiler arasında yer almaktadır.¹⁴ Kelân Hoca’nın vefatının ardından yerine Âfâk Hoca geçmiştir.

1626 senesinde Kumul şehrinde dünyaya gelen Seyyid Âfâk Hoca’nın kaynaklarda “Hoca Hidâyetullah” veya “Appak Hoca” isimleriyle de anıldığı görülmektedir. “Appak” kelimesi, Farsçada (âlem) anlamına gelen “âfâk” kelimesinin halk

⁸ Orsolya Saraç, “Babarahîm Meşreb’in Pîri Hidâyetullah Âfâk Hoca”, *KÜLTÜRK Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sayı: 4, 2021, s. 109.

⁹ Saraç, a.g.m., s. 113.

¹⁰ a.g.m., s. 109.

¹¹ Coşkun Kumru, “Tezkire-i Hâcegân’a Göre Doğu Türkistan’da Hocalar Dönemi”, *Ulakbilge*, cilt: 5, sayı: 14, 2017, s. 1249.

¹² Çelik, a.g.m., s. 67.

¹³ Saraç, a.g.m., s. 109.

¹⁴ Kumru, a.g.m., s. 1253.

ağızındaki bir söyleyiş biçimidir. Âfâk Hoca için “âlem hocası” anlamında olan unvanın kullanıldığı bilinmektedir.¹⁵ “Sözcüğün bu şekle gelmesinde, Doğu Türkçesi’ndeki “bembeyaz” anlamına gelen “appak” sözcüğünün de rolü vardır.”¹⁶ Âfâk Hoca ayrıca etrafındaki kişiler tarafından “Seyyid” ismiyle de anılmıştır.

Seyyid Âfâk Hoca, gençlik döneminde medrese ile sûfî tekkelerine gitmiştir. Babasının vefatından sonra tarikat içerisinde şeyhlik derecesine yükselmiştir. 1650-1660 seneleri arasında Türkistan bölgesinde yapmış olduğu yolculuk sırasında o bölgede yer alan kutsal yerleri de ziyaret etmiştir.¹⁷ Seyyid Âfâk Hoca’nın Doğu Türkistan bölgesinde İslam dininin ihyâ edilmesinde önemli bir etkisi olmuştur.¹⁸

Kelân Hoca’nın ölümünün ardından Seyyid Âfâk Hoca onun yerine geçerek Aktağlık grubunun önderliğini yapmıştır. O dönem de yaşanan çatışmalar sonucunda Aktağlıkların güçleri azalırken, Karatağlıkların güçleri giderek artmaktaydı. Aktağlık grubunun önderi Seyyid Âfâk Hoca’nın bu bölgeden ayrılarak ilkin Keşmir’e sonra Tibet’e gittiği bilinmektedir.¹⁹ Tibet bölgesine geçerek orada Dalay Lama ile bir görüşme yapıp içinde bulunduğu durumu anlatmıştır. Bu görüşme sonucunda Dalay Lama, Cungan Hanı’na Âfâk Hoca’nın yurdunu tekrardan geri alması hususunda ona destekte bulunmasına dair bir mektup yazmış daha sonra yazmış olduğu mektubu Âfâk Hoca’ya vermiştir. Seyyid Âfâk Hoca, bu mektubu teslim aldıktan sonra Cungan Hanı Galdan’ın yanına gelip mektubu ona vermiştir. Galdan, bu isteği geri çevirmeyip ordusuyla birlikte işgal girişimlerinde bulunmuştur.²⁰ İşgal girişimlerinden sonra Cunganların destek olması sonucunda “Afak Hoca bütün Altışehir tahtına han ilan edilmiştir.”²¹ Ancak Seyyid Âfâk Hoca, Cungan Hanı Galdan’ın itaati ve himayesi altında olduğu için düzenli olarak her sene sabit bir miktarda vergi vermiştir.²² Seyyid Âfâk Hoca, evladı Hoca Yahya’yı Kaşgar şehrine vali olarak tayin edip o şehir üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Coğrafi konumu

¹⁵ İklil Kurban, *Doğu Türkistan İçin Savaş*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 3.

¹⁶ Kurban, a.g.e., s. 3.

¹⁷ Alexandre Papas, “Khojas of Kashgar”, *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*, Oxford University Press, New York 2017, s. 7.

¹⁸ Saraç, a.g.m., s. 116.

¹⁹ Çelik, a.g.m., s. 67.

²⁰ Nureddin İzbasar, “Oyratların Doğu Çağatay Hanlığı ve Yarkent Hanlığıyla İlişkileri”, *History Studies*, cilt: 15, sayı: 1, 2023, s. 33.

²¹ Kumru, a.g.m., s. 1254.

²² Feyzullah Uygur, “Mançuların İlk Doğu Türkistan İstilâsı”, *Tarih Dergisi*, sayı: 63, 2016, s. 29.

yönünden önemli bir bölge olan Doğu Türkistan'ın yönetimini ele geçirerek Karatağlılar grubunda bulunan kişileri yurttan göndermiş yurttan ayrılmayanları da yok ederek Karatağlılara karşı üstünlüğünü sağlamıştır.²³ Karatağlık grubundan olan iki kardeş, Danyal Hoca ve Şuayip Hoca artan bu baskılara karşı dayanamayınca bu bölgeden ayrılarak Keşmir bölgesine kaçmıştır.²⁴

Seyyid Âfâk Hoca, hükümdarlık ile hocalık görevini birlikte sürdüremeyeceğini anlayınca çıkmış olduğu bu “tahtı İsmail Han'ın kardeşi Muhammed Emin'e bırakmış, kendisi de İsmail Han'ın kardeşi olan Hanım Pâdişâh ile evlenmiştir.”²⁵

Tahtın başına geçip hükümdarlık görevini yürüten Muhammed Emin Han'a karşı bir gün suikast girişiminde bulunulmuş, bu suikast sonucunda vefat etmiştir. Muhammed Emin Han'ın vefatından sonra Seyyid Âfâk Hoca tahtın başına geçmeye karar vererek hükümdarlık görevini sürdürmüştür.²⁶

Seyyid Âfâk Hoca, Karatağlık grubunun önderi Kürşad Hoca'nın öldürülmesini emretmiştir. Kürşad Hoca'nın ölümünden sonra bölgede yaşamını sürdüren Karatağlılar grubunda bulunan herkesin yok edilmesini emretmiştir.²⁷ Bu tepkiler de gitgide artmaya başlamıştır. Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Seyyid Âfâk Hoca'nın vefat tarihi 1693'tür.²⁸ Seyyid Âfâk Hoca'nın vefatının ardından hocalar arasında iç çekişmeler başlamıştır. İç çekişmeler “şiddet ve çatışma eylemlerini de beraberinde getirdi.”²⁹

Doğu Türkistan bölgesinde başa gelen hocalar İslam dinini ihyâ etmekle birlikte bu bölgede yaşayan insanların birlik ve beraberlik içinde olmasını amaçlamışlar ve bu amaçlar doğrultusunda hareket etmişlerdir.³⁰

²³ Saraç, a.g.m., s. 117.

²⁴ Kurban, a.g.e., s. 60.

²⁵ Kumru, a.g.m., s. 1254.

²⁶ a.g.m., s. 1254.

²⁷ Saraç, a.g.m., s. 118.

²⁸ Uygur, a.g.m., s. 29.

²⁹ a.g.m., s. 29.

³⁰ Saraç, a.g.m., s. 118.

1.2. Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem

“Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem” adlı tezkire çalışması el yazması açısından zengin bir koleksiyon olan “Jarring Koleksiyonu” içerisinde bulunmaktadır.

Jarring Koleksiyonu, Gunnar Jarring’ın Uygur bölgesinde yapmış olduğu araştırmalar sonucunda eriştiği dil malzemelerinin içinde bulunduğu bir koleksiyondur.

“Klasik ve Geç Dönem Çağatay Türkçesi metinlerinden Erken Dönem Yeni Uygurca yazılmış metinlere kadar uzanan geniş bir dil yelpazesi içindedir. Jarring’in elde ettiği, derlediği ve sınıflandırdığı malzemeler, Lund Üniversitesi Kütüphanesi’nde, “The Jarring Collection” ismiyle kayıtlı olup bu kütüphanenin en zengin koleksiyonlarından biridir.”³¹

Lund Üniversitesi Kütüphanesi’nde Jarring Koleksiyonu’nun Prov.22 numarasında kayıtlı olan bu eser, Doğu Türkçesiyle yazılmıştır. Arap harfleriyle yazılan eserin [3a-22a] kısmı Zeynep Demir tarafından, [22b-42a] kısmı Kader Çamur tarafından bir yüksek lisans tezi olarak ele alınmıştır. Eserin (3a) kısmının yer aldığı sahifesi 12 satırdan, (3b-42a)’nın yer aldığı sahifeler 14 satırdan oluşmaktadır. Bu tezde ise ele alınan yazmanın [42b-62b] kısmı incelenmiştir. (42b-62a)’nın yer aldığı sahifeler 14 satırdan, (62b)’nin yer aldığı sahife 9 satırdan oluşmaktadır. Eser, devrin tarihî, askerî, siyasî ve sosyal yapısıyla ilgili bilgiler de sunmaktadır. Metnin ketebe kaydı, eserin 1929 senesinde istinsah edildiğini belirtmektedir. Bu eserin müellifinin kim olduğu bilinmemektedir.

1.3. Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem Adlı Eserin Türk Dili ve Edebiyatındaki Yeri

“Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem” adlı bu eser, Doğu Türkistan bölgesinin dinî ve siyasî yaşamında önemli bir konumda olan Seyyid Âfâk Hoca’nın yaşam öyküsüyle birlikte devrin tarihî, sosyal ve siyasî unsurları hakkında bilgiler vermektedir. Seyyid Âfâk Hoca’nın yaşam tarzı, fikirleri ve “Hocalar Devri”ndeki konumuyla ilgili bilgiler aktarması yönünden önemli bir eserdir.

³¹ Mehmet Turgut Berbercan, “İsveç Türkolojisinden İki Bilgin: Gustaf Raquette ve Gunnar Jarring”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, sayı: 10, 2017, s. 47.

Tasavvufî, dinî içerikli el yazmalar, döneme ışık tutarak o dönem de oluşan tarikatların işleyiş şeklini, hocaların halkı yönlendirme şeklini, birlik ve beraberliğin sağlanması gibi hususlarla ilgili nasıl bir yöntemin izlendiğine yönelik bilgiler vermektedir.³²

“Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem [42b-62b]” isimli bu çalışma üzerinde fonolojik ve morfolojik yönden ayrıntılı bir şekilde dil incelemesi yapılarak metin üzerindeki Çağatay Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesinin dil özellikleri tespit edilmiştir. Bu eser hem gramer hem söz varlığı hem de tarihî açıdan oldukça önemli bir eserdir.

³² Saraç, a.g.m., s. 125.

2. BÖLÜM – GRAMER (GRAMMAR)

2.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ (ORTHOGRAPHY)

Harekesiz olarak [Arapça veya Farsça yazılmış metin parçalarında, kalıplaşmış sözlerde ve okuyucuyu uyarmak amacıyla bazı kelimelerde harekenin kullanıldığı görülmektedir: *tofçak* ثَفْجَاق (81/10), *hulk* خُلُق (86/1), *büt-hāne* بُتْخَانَه (89/7), *kum* قُمْ (93/3), *kul* قُل (98/10)] Arap harfleriyle yazılmış olan metin, herhangi bir tahribata uğramamıştır. Çok fazla olmamakla birlikte tekrarlı yazımlar, harf atlamaları görülür. Ayrıca metinde Arapça ve Farsça kelimelerin özen gösterilerek yazıldığı fakat Arapça, Farsça ve Türkçe kelime gövdelerine eklenen eklerin aynı özende yazılmadığı görülmektedir.

2.1.1. Ünlülerin Yazımı

• a, e

Ön seste *elif* (l) ile yazılır: *anır* اَنِيرَک (80/10), *aydı* ايدى (80/6), *atam* اِتام (109/8), *edeb* ادب (103/10), *eşrefi* اِشْرِفى (107/4), *eger* اِکر (108/4), *engüş* اِنْکِشْت (111/12), *emr* اِمر (113/6)

/a/ ünlüsünün *medli elif* (l̄) ile yazıldığı örnekler de bulunmaktadır: *ādem* اِدم (87/4),

āb اِب (89/1), *āhır* اِخر (94/2), *ārı* اِرى (105/12)

İç seste *elif* (l) ile yazılır: *yarlıg* يارليغ (90/14), *bolğay* بولغاي (91/4), *bilmek* بيلمک (108/9), *saldılar* سالدیلار (104/12), *kılğan* قیلغان (113/12)

Son seste genellikle *elif* (l) bazen de *güzel he* (e) ile yazılmaktadır: *saṇa* سَنکا (82/3), *aṇa* اِنکا (87/7), *üzre* اوزره (109/13), *yana* يِنه (119/8), *ne* نه (110/9)

• é

Yalnızca ilk hecede kullanılan *kapalı e (é) elif + y (ای)* biçiminde yazılmaktadır:

égiz ایگیز (102/2), *éki* ایکی (112/7), *értesi* ایرته سی (100/5), *éşikige* ایشیکیکا (83/13)

• ı, i

Ön seste *elif + ye (ای)* biçiminde yazılmaktadır: *ısıtın* ایسی تینک (104/7), *ilgeri* ایلکاری (83/5), *iberdi* ایباردی (92/14), *içide* ایچیده (85/5), *işkil* ایشکل (104/11), *iş* ایش (108/6)

İç seste ve son seste *ye (ی)* ile yazılmaktadır: *kılıp* قیلیب (80/9), *yüzideki* یوزیداکى (84/5), *yurtını* یورتنى (97/6)

• o, ö, u, ü

Ön seste *elif + vav (او)* biçiminde yazılmaktadır: *olturdılar* اولتوردیلار (80/3), *ol* اول (80/5), *uluğı* اولوғы (110/14), *özi* اوزى (110/9), *üzre* اوزره (109/13)

İç seste ve son seste *vav (و)* ile yazılmaktadır: *yürür* یورور (109/3), *künlük* کونلوك (87/6), *üçün* اوچون (88/1), *uykudın* اویقودین (83/9), *ötükni* اوتوک نی (106/1), *şol* شول (118/3)

2.1.2. Ünsüzlerin Yazımı

• ç

Ön ses, iç ses ve son seste bulunan /ç/ ünsüzü için cim (چ) ile çim (چ) kullanılmaktadır: *çerigi* چریکی (90/5), *çonç* چونک (92/2), *çoğni* چوغنى (104/5), *çilim* چیلیم (106/3), *çay* چای (113/3), *üçün* اوچون (88/1), *üç* اوچ (111/14), *korkunç* قورقونچ (88/6)

• ŋ

Nazal /ŋ/ sesi genellikle (نک) biçiminde yazılmaktadır: *anıŋ* انینک (80/10), *miŋ* مینک (81/6), *aŋa* انکا (87/7), *yaŋlıŋ* ینکلیغ (88/5), *çoŋ* چونک (92/2), *diŋ* دینک (95/1)

• p

Yalnızca Farsça ve Türkçe kelimelerde kullanılan /p/ ünsüzü genellikle *pe* (پ) ile yazılmaktadır. Gerundium (zarffiil) eklerinden biri olan /-p/ umumiyetle *be* (ب) biçiminde yazılmaktadır: *dép* دیب (80/6), *kılıp* قیلیب (80/9), *bolup* بولوب (81/14), *alıp* الیب (84/2), *salıp* سالیب (89/1), *pād-şāh* پادشاه (82/3), *pāk* پاک (92/5), *putumrı* پوتومری (114/4), *pesend* پسند (82/1)

• s

Metindeki Türkçe kelimelerde bulunan /s/ ünsüzü için yalnızca *sin* (س) kullanılmaktadır: *sıgadur* سیغادور (80/10), *sordı* سوردی (80/12), *salğalı* سالغالی (81/12), *sürdiler* سوردیلار (91/2), *söz* سوز (97/7)

• t

Metindeki Türkçe kelimelerde bulunan /t/ ünsüzü için yalnızca *te* (ت) kullanılmaktadır. İstisna olarak sesteş *at* (at, binek hayvanı) ve *at* (ad, isim) kelimelerin yazımında, ayırt etme amacıyla *at* (at, binek hayvanı) *tı* (ط) ile yazılmaktadır: *aṭ* اṭ (116/12), *atlık* اتلیق (83/7), *tug* توغ (82/12), *tégip* تیکیب (94/7), *tola* تولا (95/10), *tuzak* توزاق (88/7)

2.1.3. Hemze'nin (ء) Yazımı

Metinde, Türkçede çoğunlukla kullanılmış olan, söyleyiş yoluyla da Türkçeleştirilen kimi hemzeli Arapça asıllı kelimelerin yazımında hemzenin bazen yazıldığı bazen de

yazılmadığı görülür: *mes'ele* مسئله (105/8), *tā'ife* طائفه (105/11); Türkçe kelimelerin yazımında iki ünlü yan yana bulunmadığı için /v/ veya /y/ ünsüzleri iki ünlü arasına gelerek telaffuz edilmiş, bu telaffuzda zamanla metinlerin yazımında kullanılmıştır: *suvā* سوال (120/1)

2.1.4. Eklerin Ayrı Yazımı

Metindeki çekim ve yapım eklerinin kelimelerden kimi zaman ayrı kimi zaman da bitişik yazıldığı görülür. Bu yazımın herhangi bir kaide etrafında oluşturulmadığı anlaşılmaktadır. Bu özellik Eski Uygur yazım geleneğinden gelmektedir: *aşhāb-lar* لار اشحاب (80/3), *efsūs-lar* لار افسوس (94/9), *iltifāt-lar* لار التفات (95/10), *ṭabaḳ-lar* لار طباق (106/11), *yārān-lar* لار ياران (110/11), *sevket-ler* لار شوكت (111/3), *velī-ler* لار ولي (84/11), *ādem-ler* لار آدم (88/11), *pād-šāh-nıñ* پادشاه نينك (98/8), *mel'ūn-nıñ* ملعون نينك (111/7), *'ālem-nıñ* عالم نينك (86/8), *cihān-nı* جهان نى (94/1), *ziyāret-ni* زيارت نى (82/6), *ötük-ni* اوتوك نى (106/1), *taht-ğa* تختغا (102/7), *āhiret-de* ده آخرت (87/5), *me@el-lik* مثل ليك (87/5), *zemīn-din* زمين دين (105/10), *me@el-lik* مثل ليك (87/5), *zemīn-din* زمين دين (110/6), *zemīn-din* زمين دين (110/6)

2.1.5. Kelimelerin Birleşik Yazımı

Metinde kimi kelimelerin bitişik yazıldığı görülmektedir: *zemān-dék* زمانديك (94/2), *bolğan-dék* بولغانديك (115/3), *ol-vaktda* اولوقتده (83/3), *ol-ki* اولكى (114/6)

2.2. FONOLOJİ (PHONOLOGY)

2.2.1. Ünlüler (Vowels)

Metinde kullanılan kısa ünlüler şunlardır: /a/, /e/, /é/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/; uzun ünlüler ise /ā/, /ī/, /ō/, /ū/ şeklindedir. Uzun ünlüler hem Arapça hem de Farsçadan alınmış kelimelerde bulunur, sadece /ō/ Farsçadan alınan kelimelerde bulunmaktadır.

2.2.1.1. Ünlü Uyumu (Vowel Harmony)

Metinde kalınlık-incelik uyumu yönünden Türkçe kelimelerde güçlü bir uyumun olduğu görülmektedir: *başını* (90/9), *yaşımını* (80/13), *tamlarğa* (98/11), *balalarğa* (91/11), *kétkenini* (97/13), *kélgenlerini* (99/12)

Arapça veya Farsça kökenli kelimelere getirilmiş olan kimi Türkçe eklerin eklendikleri kelimenin son hecesinde bulunan ünlünün kalınlık-incelik uyumuna uymadığı görülmektedir: *behiştğa* (103/3), *medreseğa* (81/8), *mertebeğa* (108/10), *ser-keşlik* (91/4)

Metinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan ve uymayan kelimeler bir arada yer almaktadır: *kolını* (84/10), *künide* (120/2), *üstige* (117/8), *ağzımğa* (108/5), *taşığa* (111/5)

2.2.1.2. Ünlü Değişmesi (Vowel Gradation)

Metinde görülen ünlü nöbetleşmeleri şunlardır:

• e ~ é

“Karahanlıcanın ilk hecede bulunan e sesi, umumiyetle, on dördüncü yüzyıl ortalarına kadar Harezmi Türkçesinde de muhafaza edilmiş; fakat daha sonraları *ɛ* ile veya *Nehcü'l-Ferâdis* (1360) gibi harekeli metinlerde *ɛ* ile işaretlenen bir sese dönüşmeğe başlamıştır. Bu işaretin tam olarak ne ifade ettiği kesin bir şekilde ispatlanamaz. Muhtemelen e ve i'nin her ikisinden de farklı, yarı açık bir é'yi temsil etmektedir.”³³

Metinde é < e değişimi : *keçe* (87/14) ~ *kéçe* (115/7), *ne* (110/9) ~ *né*

(80/6) ; /é/ sesinin kelimelerde hâkim olduğu görülmektedir: *déydür* (106/1),

éki (90/6), *értesi* (90/6), *éşikge* (104/8), *térip* (107/12), *yétmiş* (85/2),

yéttiler (110/13)

• e ~ ö

³³ János Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, (Çev: Günay Karaağaç), Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s. 33.

İki heceli kelimelerin ilk hecesindeki /e/ ünlüsünü ikinci hecede bulunan yuvarlak ünlünün etkilemesiyle gerileyici benzeşmeye uğrayarak yuvarlaklaştığı görülmektedir: *ötükni* [< *etük*] (106/1), *töşükni* [< *teşük*] (116/9)

“/ev/ ses grubunun yuvarlaklaşma etkisiyle /öy/ ses grubuna dönüştüğü”³⁴ metinde tespit edilmiştir: *öyge* [< *ev*] (104/8)

• I ~ U

İki heceli kelimelerde ilerleyici benzeşme sonucunda ikinci hecede bulunan düz ünlünün yuvarlaklaştığı görülmektedir: *özüm* (81/12) ~ *özi* (81/8)

• ü ~ e

Kelimenin ikinci hecesinde bulunan dar-yuvarlak ünlü ile düz-geniş ünlünün değiştiği ya da nöbetleştiği örnek mevcuttur: *bölek* [< *bölük*] (118/6)

2.2.1.3. Ünlü Düşmesi (Vowel Elision)

İlk hecesinin açık, ikinci hecesinin ise kapalı olduğu iki heceli kelimelerin ünlüyle başlayan bir ek aldığı zaman ikinci hecesinde bulunan vurgusuz ünlünün düştüğü görülmektedir.³⁵ Metinde ünlü düşmesinin görüldüğü örnekler şu şekildedir: *könlini* [< *könül*] (95/14), *boynıga* [< *boyun*] (101/14), *ornıga* [< *orun*] (89/8), *oğlu* [< *oğul*] (100/9), *oğlanları* [< *oğul+an*] (119/6), *agızımğa* [< *agız*] (108/5)

2.2.1.4. Kaynaşma (Contraction)

Birleşik kelime yapılırken art arda gelen iki ünlünün veya hecenin kaynaşarak tek hece veya tek ünlü şeklinde yer aldığı örnekler metinde şu şekildedir: *néçük* [< *néçe ök*] (112/12), *şundağ* [< *şunı teg*] (119/5), *andağ* [< *anı teg*] (81/5)

³⁴ Mehmet Turgut Berbercan, *Çağatayca Gülistan Tercümesi (Gülistan-ı Türki) [Giriş-Gramer-Metin-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım]*, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul 2018, s. 44.

³⁵ Berbercan, a.g.e., s.45.

2.2.2. Ünsüzler (Consonants)

Metinde kullanılan ünsüzler şunlardır: /b/, /c/, /ç/, /d/, /d̥/, /d̪/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /h̥/, /h̪/, /k/, /k̥/, /l/, /m/, /n/, /ŋ/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /ʈ/, /ʈ̥/, /ʈ̪/, /t/, /t̥/, /t̪/, /v/, /y/, /z/, /ž/, /z̥/, /z̪/

2.2.2.1. Ünsüz Düşmesi (Consonant Elision)

- **ø < -r-**

İç seste bulunan /-r-/ ünsüzünün korunduğu ve düştüğü örnekler bulunmaktadır: *érđi* (112/8) ~ *édi* (115/3), *birle* (81/8) ~ *bile* (91/5)

- **ø < -l-**

İç seste bulunan /-l-/ ünsüzünün korunduğu ve düştüğü örnekler bulunmaktadır: *kéltürölmedük* (119/10) ~ *kétürölmey* (92/13)

- **ø < -G-**

İç seste bulunan /-G-/ ünsüzünün düştüğü örnekler bulunmaktadır: *kérek* [<kergek] (108/9), *kulaķını* [<kulğak] (95/1)

2.2.2.2. Ünsüz Değişmesi (Consonant Gradation)

- **m- ~ b-**

I. Çokluk şahıs zamiri “biz”, şahıs eki görevinde kullanıldığı zaman “miz” biçimini alır: *bizler* (97/5), *bizge* (81/9) / *déydür miz* (113/3)

İşaret zamiri “bu”, nominatif (yalın) haldeyken ön sesteki /b-/ sesini korumaktadır. İlk hecenin sonunda bulunan /n/ sesinin etkisiyle /b-/ sesinin /m-/’ye dönüştüğü görülmektedir. Oğuz Türkçesinin tesiriyle bazı örneklerde ön sesteki /b-/ ünsüzünün kullanılmaya devam ettiği gözlenmiştir. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır: *bu* (80/3), *bular* (84/7), *munça* (91/2), *munda* (93/4), *munı* (104/1), *miney* [<bin-] (81/12)

- -y/-y < -d/-d

uykudın [< *udıku*] (83/9), *ayrılğanlarığa* [< *ağırıl-*] (98/14), *ķoydı* [< *ķod-*] (97/1)

- ħ-/ħ- < ķ-/ķ-

yaĥşı [< *yakışı*] (95/10), *ĥatun* [< *ķatun*] (91/11), *oĥşagaylar* [< *oķşa-*] (86/2)

- -f- < -p-

tofraķ [< *topraķ*] (93/3), *köfükler* [< *köpük*] (103/4)

- d-/d- < t-/t-

Kelime başında bulunan /t-/ sesinin genellikle Çağatay Türkçesinde korunduğu görülmektedir. Fakat metin içerisinde çoklukla /d-/’nin kullanıldığı örneklerle karşılaşılmalıdır: *dédi* (99/14), *dégen* (111/1), *dék* (116/9), *déydür* (105/12), *térip* (107/12), *turup* (112/13)

İki ünlü arasında bulunan /-t-/’nin genellikle sedasız olarak kaldığı görülmektedir: *atağan* (81/12), *yéti* (98/9), *kétip* (112/7)

- -s < -z

Geniş zaman olumsuzluk -mAs < -mAz ekinin kullanımında /-z/ sesinin /-s/ sesine dönüşerek kullanıldığı görülmektedir: *bolmas* (104/14), *yémes* (111/7), *üzülmes* (114/1)

2.2.2.3. Ünsüz Sedasızlaşması (Consonant Devoicing)

“Sedasız (fortis/unvoiced) ünsüzle biten bir kelimedden sonra sedalı (lenis/voiced) ünsüzle başlayan bir ek getirildiğinde ilerleyici benzeşme (progressive assimilation) yoluyla sedalı ünsüz sedasızlaşır.”³⁶

ayttılar (88/11), *bastı* (90/3), *kétti* (101/13), *kétkendin* (119/3), *yétti* (83/2)

Metinde kimi örneklerde sedasızlaşma görülmemektedir: *hāletde* (88/2), *sā'atde* (90/8), *dāştde* (98/12), *beşāretdin* (115/13)

2.3. MORFOLOJİ (MORPHOLOGY)

2.3.1. Kelime Yapımı – Yapım Ekleri (Word Formation)

Türk dilinde isim kökü ve fiil kökü olmak üzere iki çeşit kök mevcuttur. Kelime yapımı kendi içinde isim yapımı ile fiil yapımı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İsim yapımı ile fiil yapımının oluşumunda kök veya gövdeye yapım eki getirilmektedir. Metinde görülen yapım ekleri şu şekildedir:

2.3.1.1. İsim Yapımı (Noun Formation)

2.3.1.1.1. İsimden İsim Yapan Yapım Ekleri

→ /+An/

oğlanları [< *oğulan*] (119/6)

→ /+çA/

çilimçesi (106/3)

→ /+çI/

karakçılar (112/7), *çilimçinin* (106/5)

→ /+dUz/

kündüzde (87/14)

³⁶ a.g.e., s. 49.

→ /+GU/

karanğuluk (93/7)

→ /+IA/

ékile (96/10)

→ /+(U)lAn/

ékülen (108/1)

→ /+IIK/, /+IIG/, /+IUK/, /+IUG/

atlık (83/7), *revāclık* (89/6), *nevāzlık* (92/7), *kuṭblik* (82/4), *yaruğluk* (87/5), *künlük* (87/6), *yanlıg* (105/6), *uluğluk* [*uḥ-luğ* > *uluğ*] (108/10)

→ /+nçI/

birinçi (97/3)

→ /+sIz/

ḥaddsiz (91/9), *nihāyetsiz* (97/4)

→ /+(U)ylAn/

üçüylen (118/6)

2.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Yapım Ekleri

→ /-A/

tola (95/10), *yana* (119/8)

→ /-AK/

bıçaq (80/10), *bölek* (118/6)

→ /-ç/

ķorkunç (88/6), *tinç* (97/2)

→ /-dUK/

hardukları (96/1)

→ /-(I/U)G/

açığıları (93/7), *yaruğıluk* (87/5), *buyruğ* (103/13)

→ /-GUçI/

ķılğıuçı (113/6)

→ /-I/

yağşı [< yakışı] (95/10)

→ /-(U)K/

tofrak (93/3), *sınuknıı* (113/5)

→ /-KU/

uykudın (83/9)

→ /-(I)I/

ķızıl (115/3), *tılı* (105/13)

→ /-mAK/

ķalmak (90/3)

→ /-(I/U)N/

tolun (87/6), *yakın* (114/2)

→ /-ş/

yürüş (97/2)

→ /-z/

söz (115/2), *köz* (101/2)

2.3.1.2. Fiil Yapımı (Verb Formation)

2.3.1.2.1. İsimden Fiil Yapan Yapım Ekleri

→ /+A-/

atağan (81/12), *boşap* (104/1), *tilep* (82/1)

→ /+dA-/

izdep (86/8)

→ /+I-/

berkitken (98/11)

→ /+IA-/

bağışladılar (115/8), *başladı* (88/6), *bağlap* (103/13), *yüklep* (117/5),
tenlep (106/5)

2.3.1.2.2. Fiilden Fiil Yapan Yapım Ekleri

→ /-dUr-/ , /-tUr-/

Faktitif ekidir: *aldurup* (112/3), *koydurğan* (98/12), *yandurdılar* (106/9),
tapturup (98/13), *bildürüp* (98/2), *mindürdi* (88/3), *kéltürüp* (100/1),
öltürüp (92/4)

→ /-GUz-/ , /-KUz-/

Faktitif ekidir: *olturguzup* (100/14), *yatkuzdılar* (92/12), *yétküzüp* (98/1)

→ /-KAz-/

Faktitif ekidir: *ötkezip* (89/2)

→ /-(I/U)I-/

Pasiflik-meçhullük ekidir: *açılmapdur* (118/5), *üzülmes* (114/1), *yıkılıp* (102/1)

→ /-mA-/

Olumsuzluk ekidir: *bolmasa* (109/4), *kılmağan* (106/13)

→ /-(I/U)n-/

Dönüşlülük ekidir: *ağlandılar* (110/2), *biline* (110/1)

→ /-(I/U)r-/

Faktitif ekidir: *tégürüp* (102/10), *tüşürdiler* (102/6), *içürdi* (112/3)

→ /-sA-/

İşlek olmayan istek ifade eden bir ektir: *körsettiler* (100/8)

→ /-(I/U)ş-/

İşteşlik ekidir: *aytışur* (105/9), *yıglaşıp* (100/2), *körüşüp* (105/3)

→ /-(I/U)t-/

Faktitif ekidir: *ayttılar* (88/11), *sürtüp* (115/1), *uzatıp* (107/7), *yarutup* (88/5)

→ /-y-(< -d-)/

Kuvvetlendirme ekidir: *ayrılğanlarığa* (98/14), *koydı* (104/6)

2.3.2. İsimler – Çekim Ekleri (Declension)

Metinde bulunan isim çekim ekleri şunlardır:

2.3.2.1. Çokluk Eki (Plural Suffix)

→ /+lAr/

aşhāblar (80/3), *müselmānlar* (89/2), *iltifātlar* (95/10), *kufllar* (104/10),
‘ulemālar (105/6), *halāyıklar* (117/4), *nüşhalar* (118/13), *balalarğa*
(91/11), *yārānlarğa* (111/8), *kāfirler* (88/1), *veliler* (84/11)

2.3.2.2. İyelik Ekleri (Possessive Suffixes)

İyelik ekleri, isim kök ve gövdelerine eklenerek kelimeye sahiplik fonksiyonu kazandırır. Toplam da altı tip iyelik eki bulunmaktadır:

► I. Teklik Şahıs İyelik Eki

→ /+(I/U)m/

atam (109/8), *pād-şāhım* (93/2), *nemāzımın* (114/4), *ceddim* (80/11),
vaşıyyetim (114/6), *tilimni* (108/5), *putumın* (114/4), *yüzümni* (114/2)

► II. Teklik Şahıs İyelik Eki

→ /+(I/U)ñ/

dergāhıñdın (85/1), *ķabūlüñ* (109/12), *reddiñ* (109/12)

► III. Teklik Şahıs İyelik Eki

→ /+I/, /+sI/

oğlu (100/9), *nidāsını* (114/13), *ma’nísini* (80/8), *töresi* (92/8)

► I. Çokluk Şahıs İyelik Eki

→ /+(I/U)m(I/U)z/

vaktımız (114/2), *yanımızda* (93/4), *ṭabī'atımızdın* (117/3), *ferzendimiz* (100/13)

► II. Çokluk Şahıs İyelik Eki

→ /+(I/U)η(I/U)z/

öyünüzni (104/7), *vālideñiz* (100/14), *ḡāceñiz* (112/11)

► III. Çokluk Şahıs İyelik Eki

→ /+lArI/

aşhābları (81/8), *rūḥları* (82/7), *oğlanları* (119/6), *yurtlarığa* (92/8), *nazarlarıda* (106/12), *işleri* (119/13), *özlerini* (117/9), *cesedlerini* (82/11), *ḥidmetlerini* (85/8)

2.3.2.3. Aitlik Eki (Pronominal Suffix)

→ /+KI/

yüzideki (84/5), *kāşğardaki* (99/9), *aldımdaki* (87/8), *toḡuzaqdaki* (94/6)

2.3.2.4. Hal Ekleri (Case Endings)

2.3.2.4.1. Yalın Hal (Nominatif)

İsim kök ve gövdelerinin ek almamış yalın halidir:

aş (89/1), *ér* (85/11), *ḥatun* (91/11), *pād-şāh* (102/9), *tul* (91/11), *bala* (98/6)

2.3.2.4.2. İlgili Hali Eki (Genitif)

→ /+(I/U)η/, /+n(I/U)η/

dūzaḥnıñ (103/3), *deryānıñ* (104/1), *diyārın* (110/14), *dünyāsın* (98/7), *behiştin* (103/3), *pírın* (108/9), *mürídn* (108/9), *şunun* (116/3)

Metinde çok az miktarda, yalnızca ünsüzle biten kelimeden sonra gelen /-(I/U)ŋ/ ilgi hali eki (genitif) biçimine rastlanır: *méniŋ* (83/7), *séniŋ* (83/6)

2.3.2.4.3. Belirtme Hali Eki (Akkuzatif)

→ /+nI/, /+(I/U)n/

toŋçaŋnı (82/1), *hırŋamnı* (83/7), *kāŋŋarnı* (90/3), *cihānnı* (94/1), *yurtnı* (97/6), *aŋnı* (105/14), *aŋnı* (106/8), *günāhını* (81/7), *maŋāmını* (82/4), *cılavını* (83/13), *kolını* (84/10), *cānını* (90/10), *baŋını* (90/9), *kulakını* (95/1), *nemāzını* (114/5), *emrini* (114/8), *mührini* (117/4)

/+(I/U)n/ belirtme hali eki III. şahıs iyelik ekinden sonra gelmektedir: *çerigin* (97/4)

2.3.2.4.4. Yönelme Hali Eki (Datif)

→ /+A/, /+nA/, /+GA/, /+KA/

Metinde genel olarak kullanılan yönelme hali eki /+GA/, /+KA/ şeklindedir: *‘ālemğa* (80/7), *gılāfğa* (80/10), *vezirğa* (81/14), *vücüdğa* (85/5), *zuhūrğa* (85/12), *cehennemğa* (91/2), *kolğa* (91/3), *yolğa* (97/1), *otğa* (104/7), *ornığa* (81/10), *öyge* (97/1), *tévege* (117/5), *éşikge* (104/10), *yérge* (117/9), *özige* (103/9), *bāğğa* (103/2), *dūzağğa* (103/4)

Metinde çoğunlukla yer alan Arapça, Farsça kelimelerde çok fazla olmamakla beraber kalınlık-incelik uyumunun bozulduğu görülmektedir. Ön fonemi ön damak (palatal) ünsüzü olan (/+ge/) yönelme hali ekinin kalın bir ünlüden sonra eklendiği, ön fonemi arka damak (velar) ünsüzü olan (/+ğa/) yönelme hali ekinin de ince bir ünlüden sonra eklendiği örneklere metinde rastlanır: *hıdmetleriğa* (91/5), *cehennemğa* (91/2), *tarafıge* (99/5), *tahtıge* (105/4)

Metinde geçen bazı zamirlerin yönelme hali: *maña* (100/11), *saña* (82/3), *aña* (87/7)

2.3.2.4.5. Bulunma Hali Eki (Lokatif)

→ /+dA/

aldıda (87/3), *dāştıda* (98/12), *vağtda* (101/3), *diyārda* (109/1), *yolda* (110/10), *dünyāda* (119/12), *meydānıda* (91/1), *kaşıda* (107/8), *yanıda* (102/10), *amānıda* (91/12), *nevbetde* (94/7), *medresede* (87/2), *üstide* (95/8)

2.3.2.4.6. Ayrılma Hali Eki (Ablatif)

→ /+dIn/

aşdın (89/2), *ağdın* (117/10), *uyğudın* (83/9), *yurtıdın* (100/6), *ornıdın* (83/11), *‘ālemdin* (85/6), *cengdin* (95/3), *dervāzedin* (96/14), *medresedin* (108/2)

2.3.2.4.7. Vasıta (Araç) Eki (İnstrumental)

→ /+(I/U)n/

Ekin çekim işlevini yitirerek bazı kelimelerde kalıplaştığı görülmektedir: *üçün* (98/8)

bile (91/5), *bilen* (107/6) *birle* (103/10) edatları da vasıta hali eki görevi yapmaktadır.

2.3.2.4.8. Eşitlik Eki (Ekvatif)

→ /+çA/

munça (91/2), *şumça* (107/10), *koşulğanlarıça* (101/4)

Metinde ekin çekim işlevini yitirerek kalıplaştığı görülmektedir: *néçe* (117/12)

2.3.2.4.9. Yön Hali Eki (Direktif)

→ /+rA/, /+rI/

Metinde yön hali ekinin kullanıldığı örnekler şu şekildedir: *içre* (118/13), *üzre* (109/13), *ilgeri* (94/6)

2.3.2.5. Soru Eki mU (Interrogative Paride)

Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

bar mu (100/9), *rāst mu* (105/12), *hoş mu* (108/6), *'arabí mu* (105/13)

2.3.3. Sıfatlar (Adjectives)

Metinde kullanılan niteleme ve belirtme sıfatları şunlardır:

2.3.3.1. Niteleme Sıfatları (Qualificative Adjectives)

“İsmi önüne gelerek ismin niteliği hakkında bilgi veren her isim niteleme sıfatı olabilir.”³⁷

³⁷ Berbercan, a.g.e., s. 62.

bí-vefā *halk* (101/12), beyzā *köfükler* (103/4), müşkil *sözünler* (80/8),
altun *āftābe* (106/6), müşkil *işleri* (119/13), kara *boran* (97/10), rāst
yolğa (98/2), yağşı *nevāziş* (95/10)

2.3.3.2. Belirtme Sıfatları (Determinative Adjectives)

2.3.3.2.1. İşaret Sıfatları (Demonstratives)

→ bu

bu *sözni* (81/4), bu *yérni* (82/10), bu *hırğa* (83/8), bu *şehr* (106/14), bu
‘azízniñ (84/5)

→ ol

ol *kişi* (80/5), ol *‘azíz* (83/9), ol *i’tikāfdın* (85/9), ol *hırğa* (86/8)

→ şol

şol *yérde* (83/2), şol *zemāndın* (86/3), şol *hāletde* (87/5), şol *sā‘at*
(118/3)

→ şubu

şubu *oğlı* (100/9)

→ uş-bu

uş-bu *cihetdin* (86/9), uş-bu *hāletde* (88/11)

2.3.3.2.2. Sayı Sıfatları (Numerals)

2.3.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları (Cardinals)

bir *argumak* (106/10), bir *téve* (116/12), éki *bıçaq* (80/9), éki *kün*
(86/14), éki *kimerse* (112/7), éki *ağ* (116/12), üç *kün* (83/5), üç *yıl* (85/6),
üç *keçe* (87/14), tört *yıl* (94/1), yéti *kün* (93/1), tokuz *ay* (89/14), on *ağ*

(81/10), on dört k nl k (87/6), on d rt  ylen (111/9), on sekiz yurt a (119/6), on tokuz ya da (89/4), y girmi    yıl (85/6), y girmi y ti v s  a (80/11), otuz uru ı (92/2), y tmi  yıl (85/2), on sekiz min ‘ lemnin  (86/8), kırk min le ker (99/6)

2.3.3.2.2. Sıra Sayı Sıfatları (Ordinals)

evvel (89/2), birin i (97/3)

2.3.3.2.3. Soru Sıfatları (Interrogative Adjectives)

→ n 

n   ari adadur (105/13)

2.3.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları (Indefinite Adjectives)

→ bir

bir k n (93/1), bir y rge (103/3)

→ hemme

hemme a   bları (81/8)

→ her

her k  e (115/7), her k ni (84/5)

→ h  

h   vakt da (97/5)

→ n  e

n  e vakt d n (90/3), n  e k nd n (90/12)

→ ne- end

ne- end k n (98/14)

→ **yana**

yana bir  alvet-   ne a (84/13)

2.3.4. Zamirler (Pronouns)

“Zamirler nesneleri temsil veya i aret suretiyle kar ılayan kelimelerdir.”³⁸

Metinde ge en zamirler  unlardır:

2.3.4.1.  ahıs Zamirleri (Personal Pronouns)

► I. Teklik  ahıs Zamiri

→ **m n**

<i>Yalın Hal</i>	<i>m�n</i> (80/11)
<i>�lgi Hali</i>	<i>m�ni�</i> (83/7)
<i>Belirtme Hali</i>	<i>m�ni</i> (108/7)
<i>Y�nelme Hali</i>	<i>ma�a</i> (85/2)

► II. Teklik  ahıs Zamiri

→ **s n**

<i>Yalın Hal</i>	<i>s�n</i> (85/14)
<i>�lgi Hali</i>	<i>s�ni�</i> (109/12)
<i>Belirtme Hali</i>	<i>s�ni</i> (82/3)
<i>Y�nelme Hali</i>	<i>sa�a</i> (82/3)

³⁸ Muharrem Ergin, *T rk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 2009, s. 262.

► III. Teklik Şahıs Zamiri

→ ol

<i>Yalın Hal</i>	<i>ol</i> (80/5)
<i>İlgi Hali</i>	<i>anıñ</i> (80/10)
<i>Yönelme Hali</i>	<i>aña</i> (87/7)
<i>Bulunma Hali</i>	<i>anda</i> (118/8)
<i>Ayrılma Hali</i>	<i>andın</i> (114/6)

ol işaret/şahıs zamirinin metindeki bir diğer işlevi III. teklik şahsı ifade etmek üzere cümlelerin sonuna eklenerek o cümleye bildirme işlevinde olan “-dir” ifadesini kattığını görmekteyiz: *öz-ol* (82/7), *özleri bir yerde mutavaññın bolup turmağanları-nıñ bā’i@i ol* (108/14)

► I. Çokluk Şahıs Zamiri

→ biz

<i>Yalın Hal</i>	<i>biz</i> (93/4)
<i>Çokluk</i>	<i>bizler</i> (93/5)
<i>İlgi Hali</i>	<i>bizniñ</i> (100/13) <i>bizlerniñ</i> (112/13)
<i>Yönelme Hali</i>	<i>bizge</i> (81/9) <i>bizlerğa</i> (102/8)

<i>Ayrılma Hali</i>	<i>bizlerdin</i> (96/6)
---------------------	-------------------------

► II. Çokluk Şahıs Zamiri

→ siz

<i>Yalın Hal</i>	<i>siz</i> (100/13)
<i>Çokluk</i>	<i>sizler</i> (96/3)
<i>İlgi Hali</i>	<i>sizlerni</i> (96/8)
<i>Belirtme Hali</i>	<i>sizni</i> (108/2)
<i>Yönelme Hali</i>	<i>sizge</i> (84/12)
<i>Bulunma Hali</i>	<i>sizlerde</i> (107/10)
<i>Ayrılma Hali</i>	<i>sizlerdin</i> (96/7)

► III. Çokluk Şahıs Zamiri

→ olar

<i>Yalın Hal</i>	<i>olar</i> (114/10)
<i>İlgi Hali</i>	<i>olarni</i> (81/7)
<i>Belirtme Hali</i>	<i>olarnı</i> (113/13)
<i>Ayrılma Hali</i>	<i>olardın</i> (86/6)

2.3.4.2. İşaret Zamirleri (Demonstrative Pronouns)

→ bu

<i>Yalın Hal</i>	<i>mu</i> (110/11) <i>bu</i> (105/6)
<i>Çokluk</i>	<i>bular</i> (95/13)
<i>İlgi Hali</i>	<i>bularnıñ</i> (96/1)
<i>Belirtme Hali</i>	<i>munı</i> (104/1) <i>bularnı</i> (95/9)
<i>Yönelme Hali</i>	<i>bularğa</i> (100/2)
<i>Bulunma Hali</i>	<i>munda</i> (98/5)
<i>Ayrılma Hali</i>	<i>bulardın</i> (100/2)
<i>Eşitlik</i>	<i>munça</i> (117/1)

→ ol

Ayr. bk. III. teklik şahıs zamiri: *ol*

2.3.4.3. Belirsizlik Zamirleri (Indefinite Pronouns)

→ ba‘zı

ba‘zı (109/3), *ba‘zıları* (113/11)

→ biri

birini (81/12)

→ **hemme**

hemmeleri (84/7), *hemmenler* (95/13)

→ **kimerse**

kimerse (112/7)

→ **kişi**

Cümle içerisinde “kimse, biri” anlamında kullanıldığı zaman belirsizlik zamiri içerisinde yer almaktadır:

kişi kişini körgeli bolmadı. (93/8)

→ **né-me**

né-me (106/2)

2.3.4.4. Dönüşlülük Zamiri (Reflexive Pronoun)

→ **öz**

<i>Yalın Hal</i>	<i>öz</i> (83/13)
<i>İyelik</i>	<i>özüm</i> (81/12) <i>özi</i> (81/8) <i>özleri</i> (81/13)
<i>Belirtme Hali</i>	<i>özlerini</i> (117/9)
<i>Yönelme Hali</i>	<i>öziğe</i> (103/9) <i>özlerige</i> (110/5)

2.3.5. Soru Sözlere (Interrogative Words)

→ *né ~ ne*

né (80/6), *ne* (110/9), *néçük* [< *né+çe+ök*] (112/12), *néçe* (98/9), *né-me* (106/2), *né-me üçün* (100/11), *né-medir* (112/12)

→ ***ka Kökünden Türetilmiş Soru Sözlere**

ḡayan (112/5), *ḡaydaḡ* (80/8), *ḡaydın* (86/4), *ḡaysılarıḡa* (111/10), *ḡaysınlar* (100/6), *ḡaysınızlar* (100/7)

2.3.6. Zarflar (Adverbs)

“Zarflar da, sıfatlar gibi isim soylu sözlere dir. Cümle dışında tek başlarına isim olan bu kelimeler, cümle içerisinde bir fiilin veya sıfatın anlamını tamamlıyor veya niteliyor ise “zarf” adını alırlar.”³⁹

Metinde geçen zarflar şunlardır:

2.3.6.1. Zaman Zarfları (Time Adverbs)

āḡir (101/4), *aḡşam* (100/10), *értesi* (90/6), *evvel* (89/2), *émdi* (104/14), *hemíşe* (109/2), *kéçe* (115/7), *kéyin* (97/3), *öylen* (111/9), *yana* (114/1)

2.3.6.2. Yer-Yön Zarfları (Direction Adverbs)

aldıda koyup (102/12), *ḡaşıḡa barıp* (116/13), *ilgeri kélgenleride* (94/6), *üstide oturup édiler* (95/8), *taḡtı üzre oturup* (109/13)

2.3.6.3. Miktar Zarfları (Quantity Adverbs)

bisyār aldılar (94/3), *ziyāde yémes édiler* (111/6)

³⁹ Necmettin Hacıeminoḡlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 66.

2.3.6.4. Tarz Zarfları (Manner Adverbs)

diñ tutup (95/1), *rāst kéldiler* (84/3), *andağ bolsa* (91/13), *hoş bolğay sén* (85/14)

2.3.7. Edatlar (Particles)

“Bir kelimedenden sonra gelerek, o kelimeyle başka kelimeler arasında bağlantı kuran, yalnızca gramer vazifesi olan kelimelerdir.”⁴⁰

Metinde geçen edatlar şunlardır:

2.3.7.1. Çekim Edatları (Postpositions)

► Benzerlik ifade edenler:

dék (102/13), *yanlıg* (88/5)

► Zaman ifade edenler:

beri (86/3), *kéyin* (116/2)

► Yer, yön ifade edenler:

arasıda (112/6), *içre* (118/13), *ilgeri* (83/5), *üzre* (109/13)

► Birliktelik ifade edenler:

bile (91/5), *bilen* (92/11), *birle* (92/9)

► Sebep, amaç ifade edenler:

üçün (88/1)

2.3.7.2. Bağlama Edatları (Connectives)

ammā (95/5), *eger* [Far.] (108/4), *ki* [Far.] (95/11), *kim* (95/13), *meger* [Far.] (111/11), *tā* [Far.] (101/4), *tağı* (105/7), *u* [Far.] (107/4), *ü* [Far.]

⁴⁰ Rıdvan Öztürk, *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 121.

(106/11), *ve* [Ar.] (106/12), *yā* [Far.] (85/1), *ya'ní* [Ar.] (81/11), *yana* (84/13)

2.3.7.3. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları (Comparatives)

yā...yā [Far.] (105/13)

2.3.7.4. Kuvvetlendirme Edatları (Intensives)

hem [Far.] (101/12), *né-me* (96/6), *yana* (119/8)

2.3.7.5. Soru Edatları (Interrogatives)

“Türkçe’de kelime, kelime grubu yahut cümlelerden önce veya sonra gelerek soru mefhumu ifade eden bütün sözlere de soru edatı denilebilir.”⁴¹

Ayr. bk. Soru Sözləri: *né, ne, néçük, néçe, né-me, né-me üçün, né-medir kayan, kaydağ, kaydın, kaysılarığa, kaysınlar, kaysınızlar*

2.3.7.6. Ünlem Edatları (Exclamatories)

“Bunlar takdir, temenni, dua, hayret, teessür, pişmanlık vb. duyguları ifade eden edatlar olup her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan sözlerdir.”⁴²

ārí [Far.] (105/12), *ey* (106/12), *ilāhí* [Ar.] (120/4), *zihí* [Ar.] (88/8)

2.3.8. Fiil Çekimi (Conjugation)

Fiil çekimi fiil kök ya da gövdelerinin şahıs, şekil ve zaman gibi çekimlerinden oluşmaktadır. Türk dilinde iki tip temel fiil çekimi bulunmaktadır:

► **Basit Çekim**

► **Birleşik Çekim**

⁴¹ Hacıeminoğlu, a.g.e., s. 104.

⁴² a.g.e., s. 109.

2.3.8.1. Basit Çekim (Simple Tenses)

Fiil tabanlarının fiil çekim eki ile çekimlenerek almış olduğu basit biçime fiilin basit çekimi denilmektedir. Türk dilinde iki temel kip bulunmaktadır:

► *Haber Kipleri*

► *Tasarlama (Dilek) Kipleri*

2.3.8.1.1. Haber Kipleri (Indicatives)

2.3.8.1.1.1. Hikâye Edilen Geçmiş Zaman (Past Definite Tense)

Metinde hikâye edilen geçmiş zaman çekimi /-d(I/U)/ ~ /-t(I/U)/ + [*şahıs eki*] ile yapılmaktadır:

I. Teklik Şahıs	<i>kal-dı-m</i> (85/9) <i>bér-di-m</i> (82/3) <i>bol-du-m</i> (85/10)
II. Teklik Şahıs	ø
III. Teklik Şahıs	<i>al-dı</i> (92/9) <i>kaç-tı</i> (88/11)
I. Çokluk Şahıs	<i>bol-du-k</i> (107/1) <i>kél-dü-k</i> (105/11)
II. Çokluk Şahıs	<i>kıl-dı-ηız</i> (108/6) <i>dé-di-ηız</i> (84/11)
III. Çokluk Şahıs	<i>koy-dı-lar</i> (106/12)

	<i>bér-di-ler</i> (81/13)
	<i>tüş-ti-ler</i> (93/1)

Hikâye Edilen Geçmiş Zamanın Olumsuz Şekli

Hikâye edilen geçmiş zamanın olumsuz şekli */-mA/* olumsuzluk ekiyle yapılır:

I. Teklik Şahıs	<i>bol-(a) al-ma-dı-m</i> (85/8)
II. Teklik Şahıs	Ø
III. Teklik Şahıs	<i>kal-ma-dı</i> (107/13) <i>bér-me-di</i> (97/7)
I. Çokluk Şahıs	<i>bol-ma-du-ğ</i> (97/6)
II. Çokluk Şahıs	<i>dé-me-di-ñiz</i> (100/11)
III. Çokluk Şahıs	<i>bol-ma-dı-lar</i> (101/5) <i>kör-me-di-ler</i> (118/4)

2.3.8.1.1.2. Rivayet Edilen Geçmiş Zaman (Past Indefinite Tense)

Metinde rivayet edilen geçmiş zaman çekiminde *turur* yardımcı fiilindeki hece düşmesinden dolayı */(I/U)pdur/* şeklinin kullanıldığı görülmektedir:

I. Teklik Şahıs	Ø
II. Teklik Şahıs	Ø

III. Teklik Şahıs	<i>at-ıpdur</i> (103/7) <i>kél-ıpdür</i> (91/9)
I. Çokluk Şahıs	ø
II. Çokluk Şahıs	ø
III. Çokluk Şahıs	<i>kıl-ıpdurlar</i> (89/13)

2.3.8.1.1.3. Geniş Zaman (Simple Present Tense)

Metinde geniş zaman çekimi /-r/ ~ /-Ar/ ~ /-Ur/ + [şahıs zamiri] ile yapılmaktadır:

I. Teklik Şahıs	<i>tap-ar mén</i> (86/4) <i>yét-er mén</i> (80/11) <i>bol-ur mén</i> (87/10) <i>kéltür-ür mén</i> (85/12)
II. Teklik Şahıs	ø
III. Teklik Şahıs	<i>kıl-ur</i> (110/9) <i>tîle-r</i> (85/2)
I. Çokluk Şahıs	ø

II. Çokluk Şahıs	Ø
III. Çokluk Şahıs	<i>ayt-urlar</i> (89/14)

Geniş Zamanın Olumsuz Şekli

Geniş zamanın olumsuz şekli */-mAs/* olumsuz geniş zaman ekiyle yapılmaktadır:

I. Teklik Şahıs	Ø
II. Teklik Şahıs	Ø
III. Teklik Şahıs	<i>bol-mas</i> (104/14) <i>üzül-mes</i> (114/1)
I. Çokluk Şahıs	Ø
II. Çokluk Şahıs	Ø
III. Çokluk Şahıs	Ø

2.3.8.1.1.4. Şimdiki Zaman (Continuous Tense)

Metinde görülen şimdiki zaman çekimi şu şekildedir:

a. -A/-y (zarfîil eki) + *dur* (< *turur*) + [*şahıs zamiri*]

I. Teklik Şahıs	Ø
II. Teklik Şahıs	Ø

III. Teklik Şahıs	<i>sıg-adur</i> (80/10) <i>yat-adur</i> (93/4) <i>yét-edür</i> (86/7) <i>yıgla-ydur</i> (95/12) <i>dé-ydür</i> (105/12)
I. Çokluk Şahıs	<i>dé-ydür miz</i> (113/3)
II. Çokluk Şahıs	∅
III. Çokluk Şahıs	∅

b. -A + [şahıs zamiri]

bil-e mén (80/8)

Şimdiki Zamanın Olumsuz Şekli

a. -mAy + [şahıs zamiri]

unut-may mén (96/9)

b. -mAy + dUr (< turur) + [şahıs zamiri]

bol-maydur (82/9), *tart-maydur* (106/4)

2.3.8.1.1.5. Gelecek Zaman (Future Tense)

Metinde gelecek zaman çekimi /-GAy/ + [şahıs zamiri] ile yapılmaktadır:

I. Teklik Şahıs	<i>bol-ğay mén</i> (85/8) <i>bér-gey mén</i> (80/9)
II. Teklik Şahıs	<i>bol-ğay sén</i> (85/14)
III. Teklik Şahıs	<i>bar-ğay</i> (120/1) <i>bér-gey</i> (120/2)
I. Çokluk Şahıs	∅
II. Çokluk Şahıs	<i>kéltür-gey sizler</i> (114/8)
III. Çokluk Şahıs	<i>oğşa-ğaylar</i> (86/2)

Gelecek Zamanın Olumsuz Şekli

Gelecek zamanın olumsuz şekli /-mA/ olumsuzluk ekiyle yapılır:

I. Teklik Şahıs	<i>bol-ma-ğay mén</i> (85/4) <i>unut-ma-ğay mén</i> (96/10)
II. Teklik Şahıs	∅
III. Teklik Şahıs	∅
I. Çokluk Şahıs	∅
II. Çokluk Şahıs	<i>kıl-ma-ğay sizler</i> (114/7)
III. Çokluk Şahıs	∅

Metinde /-GU/ + [*şahıs eki*] + dur (< *turur*) gelecek zaman ekiyle yapılan çok az örnek bulunmaktadır: III. teklik şahıs: *bol-ğu-sı-dur* (87/8)

Olumsuz şekli /-mA/ olumsuzluk ekiyle yapılır:

III. teklik şahıs: *bil-me-gü* (116/9)

2.3.8.1.2. Dilek Kipleri (Desiteratives)

Metinde tespit edilen dilek kipleri şunlardır:

2.3.8.1.2.1. Emir (Imperative)

Emir çekimi, emir manasını ve kişiyi belirtmek üzere her kişi için farklı bir şekil ekiyle çekimlenmektedir:

I. Teklik Şahıs	<i>bér-ey</i> (84/13) <i>min-ey</i> (81/12)
II. Teklik Şahıs	<i>bar-ğıl</i> (103/4) <i>kıl-ğıl</i> (103/9) <i>bér-gil</i> (83/8)
III. Teklik Şahıs	<i>yu-sun</i> (114/4)
I. Çokluk Şahıs	<i>bar-alı</i> (118/6) <i>sor-alı</i> (105/8) <i>kél-eli</i> (91/13)
II. Çokluk Şahıs	<i>aç-ıñ</i> (114/3) <i>sal-ıñ</i> (104/8)

	<i>çık-ıñ-lar</i> (114/6)
III. Çokluk Şahıs	<i>bér-sün-ler</i> (102/9)

Emir kipinin olumsuz şekli */-mA/* olumsuzluk ekiyle yapılır: II. teklik şahıs: *bol-ma-ğıl* (85/3), *kı-l-ma-ğıl* (85/11); III. teklik şahıs: *kı-l-ma-sun* (117/3), *bol-ma-sun* (118/7)

2.3.8.1.2.2. Şart (Conditional)

Şart çekimi */-sA/* + [*şahıs eki*] ile yapılmaktadır:

I. Teklik Şahıs	<i>al-sa-m</i> (108/4) <i>sal-sa-m</i> (108/5)
II. Teklik Şahıs	ø
III. Teklik Şahıs	<i>kal-sa</i> (91/12) <i>bér-se</i> (119/12)
I. Çokluk Şahıs	<i>tur-sa-ķ</i> (93/4) <i>bér-se-k</i> (81/10)
II. Çokluk Şahıs	<i>sor-sa-ñız</i> (80/7)
III. Çokluk Şahıs	<i>baķ-sa-lar</i> (82/7) <i>öt-se-ler</i> (110/6)

Şart kipinin olumsuz şekli */-mA/* olumsuzluk ekiyle yapılır:

III. teklik şahıs: *bol-ma-sa* (109/4); III. çokluk şahıs: *kıl-ma-sa-lar* (110/8)

2.3.8.1.2.3. Gereklilik (Necessitative)

Metinde gereklilik kipi “*kérek*” kelimesiyle yapılmaktadır: *bilmek kérek* (108/9), *éşitmek kérek* (82/5)

Metinde “*kérek*” kelimesinin olumsuzu şu şekildedir: *pād-şāhlık kérek émes* (102/8)

2.3.8.2. Birleşik Çekim (Complex Tenses)

“Fiillerin birleşik çekimleri, basit çekimli bir fiille basit çekimli *er- ~ ér- ~ é-* yardımcı fiilin birleştirilmesi vasıtasıyla yapılır.”⁴³ Metinde tespit edilen birleşik çekimler şunlardır:

2.3.8.2.1. Hikâye Birleşik Çekimi (Past Definite Complex Tense)

a. Rivayet Edilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

→ */-p/ + érdi ~ édi + [şahıs eki]*

atap érdim (81/11), *dép érdim* (81/12), *yétip érdi* (84/14), *tilep édim* (85/1), *çıkıp édim* (85/7), *kélip édi* (101/6), *olturup édiler* (95/8), *urup édiler* (104/12), *yanıp édiler* (100/4), *yép édiler* (111/9)

b. Geniş Zamanın Hikâyesi

→ */-Ar/ ~ /-Ur/ + érdi ~ édi + [şahıs eki]*

kılur érdi (87/2), *bérür érdi* (113/2), *içer érdi* (113/3), *barur édiler* (117/7), *yürür édim* (86/8), *yürür édi* (87/10), *koyar édiler* (109/5), *kılur édiler* (109/2)

Geniş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Şekli

⁴³ Berbercan, a.g.e., s. 83.

Metinde geniş zamanın hikâyesinin olumsuz şekli /-mAs/ + *édi* + [*şahıs eki*] ile yapılmaktadır: *sorayalmas édiler* (105/9), *yémes édiler* (111/7)

2.3.8.3. Fiil Çekiminde Soru (Interrogative Conjugations)

→ Soru Eki *mU*

tanudılar mu (110/11), *boldınız mu* (112/2)

2.3.8.4. Partisipler (Participles)

“İsimfiil olarak da bilinir; cümle içinde fiillerin isim veya sıfat görevinde kullanılan şeklidir. Fiil kök ya da gövdesine getirilen ve zaman anlamı taşıyabilen partisip ekleriyle oluşturulur.”⁴⁴

→ /-GAn/ ~ /-KAn/

kalğan (90/9), *kılğan* (96/8), *bolğan* (109/9), *kélgen* (100/4), *yatқан* (82/9), *tüşken* (81/8)

/-GAn/ ~ /-KAn/ partisip ekinin olumsuz şekli /-mA/ olumsuzluk ekiyle yapılır:

kılmağan (106/13), *toğulmağan* (113/12), *kélmegen* (80/7)

→ /-mAK/

kılmaқ (88/1), *éşitmek* (82/5), *bilmek* (108/9), *késmek* (108/4)

2.3.8.5. Gerundiumlar (Gerunds)

“Gerundium, bir fiilin bildirdiği hareketi, bir zarf-fiil şeklinde ifade eder.”⁴⁵

→ /-A/

koya (107/5)

⁴⁴ a.g.e., s. 86.

⁴⁵ Eckmann, a.g.e., s. 113.

→ /-GAII / ~ /-KAII /

salğalı (81/12), *kılğalı* (82/6), *turgalı* (104/14), *körgeli* (93/8), *kaçkalı* (88/6)

→ /-GAndA/ ~ /-KAndA/

kélgende (86/7), *yaratkanda* (80/13)

→ /-GUñA/ ~ /-KUñA/

bargunça (110/10), *ötkünçe* (117/3)

→ /-ken/

“Sadece *er-* ~ *ér-* ~ *é-* yardımcı fiiliyle kullanılan gerundium ekidir.”⁴⁶

Metinde /-ken/ gerundium ekinin yalnızca *é-* yardımcı fiiliyle kullanımı mevcuttur: *éken* (88/8)

→ /-mAy/

Olumsuzluk bildirir: *bağmay* (95/1), *karamay* (95/2), *kılmay* (103/8), *tutmay* (114/8), *körmey* (113/9)

→ /-p/ ~ /-(I/U)p/

alıp (84/2), *çıkıp* (85/7), *salıp* (97/1), *tutup* (88/3), *kélip* (81/9), *koyup* (82/12), *tilep* (82/1), *kirip* (103/7), *minip* (117/6), *öltürüp* (92/4), *körüşüp* (102/12)

→ /-y/

⁴⁶ Berbercan, a.g.e., s. 87.

yığlay (98/14)

2.3.8.6. Esas Yardımcı Fiiller (Basic Auxiliary Verbs)

Metinde, *ér-* ve *tur-* esas yardımcı fiillerini görmekteyiz:

→ *ér-* ~ *é-*

ér- ~ *é-* esas yardımcı fiillerinin “dildeki görevi, ad soylu kelimeleri fiil durumuna getirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmaktır.”⁴⁷ Metinde isim unsurunu ifade etmek üzere cümle içerisinde bildirme fonksiyonunda kullanılmaktadır:

yok édi (98/7), *yaşları çoŋ édi* (109/11), *bahār vaktı édi* (115/3), *hem-rāh édim* (80/14)

Olumsuzluk */-mAs/* olumsuz geniş zaman ekiyle sağlanmıştır:

nağşbendniŋ yatқан yéri bu émes (82/9), *pād-şāhlıķ kérek émes* (102/8), *méniŋ mürídım émesdür* (114/10)

→ *-dUr* [*< turur*]

Türkçede şimdiki zaman, geniş zaman çekiminde kullanılan (*durur* ~ *turur*) biçimi ek-fiil olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu yapı “bulunduğu cümleye sadece “-dır” bildirme ifadesi”⁴⁸ de katmaktadır. Metinde çoğunlukla hece düşmesinden ötürü *-dUr* biçiminde kullanılmaktadır:

bar-dur (113/10), *tola-dur* (96/8), *rāst-dur* (105/12), *bí-zār-dur* (113/8)

2.3.8.7. Birleşik Fiiller (Complex Verbs)

Birleşik fiiller iki şekilde oluşmaktadır:

§ *İki Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller*

§ *İsim ve Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller*

⁴⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 702.

⁴⁸ Berbercan, a.g.e., s. 89.

2.3.8.7.1. İki Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Metinde tespit edilen iki fiilden oluşan birleşik fiiller şunlardır:

2.3.8.7.1.1. Yeterlilik Birleşik Fiili

Metinde Klasik Çağataycada kullanılmış olan *al-* yeterlilik yardımcı fiiline rastlanılmaktadır. Yardımcı fiil */-A/, /-y/* gerundium ekini almış asıl fiilden sonra gelmektedir. Fakat tespit edilen örneklerde ünlü çatışması nedeniyle gerundium ekinin düştüğü de görülmektedir: *sorayalmas* (105/9),

kııalmadıı [< *kıla al-*] (85/8), *bolalmadıı* [< *bola al-*] (85/8)

2.3.8.7.1.2. Tezlik Birleşik Fiili

bér- yardımcı fiili cümleye tezlik anlamı katmaktadır. Asıl fiiller */-A/, /-p/* gerundium eklerinden birini almaktadır. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır: *tüşüp bérđi* (111/6), *basıp bérđi* (117/4), *ķoya berdiler* (107/5)

2.3.8.7.1.3. Süreklilik Birleşik Fiili

başla-, *tur-* yardımcı fiilleri cümleye süreklilik anlamı katmaktadır. Asıl fiiller */-GA//, /-KA//, /-p/* gerundium eklerinden birini almaktadır. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır: *ķaķķalı başladı* (88/6), *ķılķalı turdı* (107/8), *yıķlaşıp turdılar* (100/2)

2.3.8.7.2. İsim ve Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller

→ *bér-*

beşāret bérđip (83/8), *cevāb bérđip* (117/2), *revāc bérđip* (90/11), *ta'bír bérđiler* (87/7), *ķaķķ bérđiler* (97/2), *ta'lím bérđiler* (98/3)

→ *bol-*

bākī boldı (102/1), *peydā boldı* (87/6), *zāhir boldılar* (104/11), *vaşl bolup* (83/2), *ilhām bolup* (85/10), *müşerref bolğay* (120/5)

→ eyle-

kaṭ' eylep (86/13)

→ kéltür-

becā kéltürdiler (82/7), *becā kéltürgey sizler* (114/8)

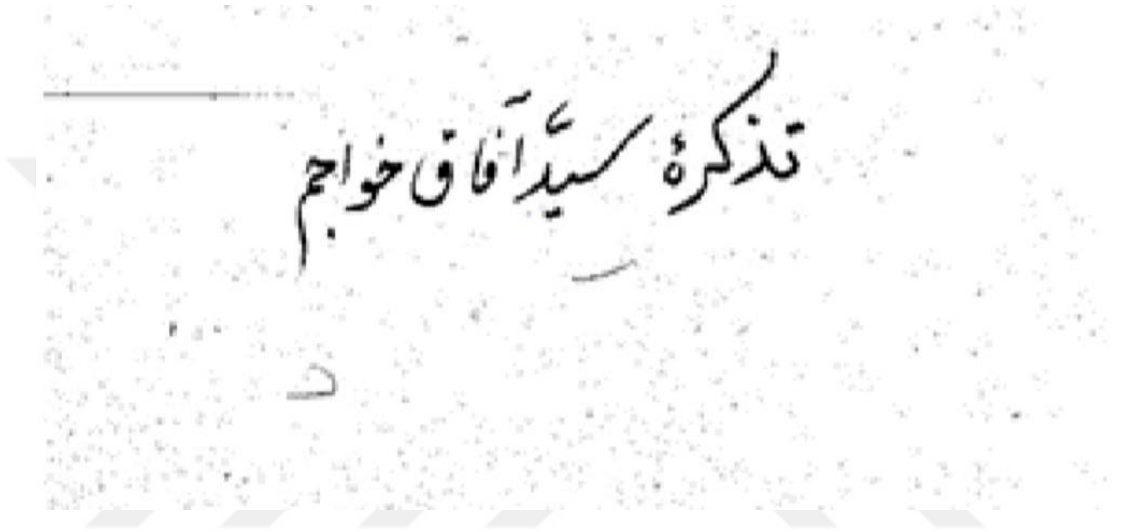
→ kıl-

ṭavāf kılıp (83/12), *cem' kılıp* (92/2), *teklif kılıp* (105/3), *ziyāret kılıp* (103/10), *tenāvül kılıp* (106/8), *ḡabūl kıldı* (116/2), *taḡrır kıldı* (92/13),
'arz kılğıl (103/9), *'adālet kıldılar* (88/13)

→ tut-

diñ tutup (95/1), *ta'ziyetlerini tuttılar* (115/6), *emrini tutmay* (114/8)

3. BÖLÜM – METİN (TRANSKRİPSİYON)

TEZKİRE-İ SEYYİD ĀFĀK ĀCEM

[42b-62b]

80 [42b]

1 ya'kūb çerhí, mollā sufürgi āhūnum laķabı mollā ziyā'ü'd-dín ħalfetím
ħudāyār,

2 şūfí türk, şūfí sefer bākí, toĥta maĥmūd şūfí mır maķşūd ⑥āce,

3 mollā dōst āhūnum bu mezkūr ašķāb-lar kirip olturdılar. mır-ħōr

4 -ları olturalmadılar. pād-şāh-nıñ 'ulemālarídın bir mūy-ı sefid kişı-si

5 bar édi. ol kişı ħazret-i şāhib-kırān pād-şāhım-dın taķşıl-leri

6 né yérğaçalık yétkendür dép soradı. şāhib-kırān ⑥ācem aydı ki

7 méniñ 'ilmim-din sorsañız, bu 'ālemğa kélmegen 6666 ħadı⑥-i ħudsí-ni

8 bile mén. ma'ní-sini mu bile mén. her kaydağ müşkil sözünler

9 bolsa sorañlar. ħall kılıp bérgey-mén dédiler. yana sordı-ki éki

10 bıçaķ bir ħılāfga sıgamadur. ⑥ācem aydı. sıgadur anıñ üçün-ki

11 mén yégirmi yéti vāsıta bilen ceddım ⑥ācem resūlu'llahğa yéter mén

12 dédi. yana sordı. néçe yaşķa kirdiler. ⑥ācem aydılar ki méniñ

13 yaşıım-nı sorsalar ħaķķ te'ālí ħazret-i ādem 'aleyhi's-selām-nı yaratķanda

14 peygamber 'aleyhi's-selām bilen hem-rāh édim dédiler. yana bir delíl-leri
şubu ki

81 [43a]

1 ħazret-i mevlānā şemsü'd-dín tebrízí aytıp-durlar ki **beyt**

2 'ālem né-būdī mén būdem, ādem né-būdī mén būdem ♦ u būdī mén
būdem,

3 mén 'āşık-ı pervāne-em dép-dürler dédiler. ebū'l-gāzī hān

4 ⑥ācem şāhib-kırān-dın bu sözni anlap ayağlarığa yıkılıp yıglap

5 turdı. andın hemme halāyıklarğa andağ bir hāl-i rüy bérđi-ki hemmeleri

6 -niñ bir ihlāş 'aқídeleri miñ boldı. hemmeleri ⑥ācem-niñ ayağlarığa

7 yııldılar. tevbe kıılıp günāhlarını tilediler. olarnıñ günāhını mu'āf

8 kııldılar. andın ⑥ācem hemme aşhāb-ları birle özi tüşken medreseğa

9 yandı. üç kündin keyin ebū'l-gāzī hān-nıñ bir kişi-si kélip bizge

10 bir tofçaқ bérse anıñ ornığa on aţ bérsek dédiler. ⑥ācem

11 aydılar. birini ⑥ācem mezār pād-şāhım-ğa atap érđim. ya'nı dāşt

12 -ğa salğalı atağan birini özüm miney dép érđim. şunu

13 bir edīb özleri minedurğan tofçaқ-nı bérđiler. ziyāde hoş-hāl

14 bolup ta'zım becā keltürdiler. ebū'l-feyz vezirğa pād-şāh-nıñ

82 [43b]

1 ⑥ācem şāhib-kırāndın tofçaқnı tilep alğanı pesend bolmadı.

2 hāzret-i ⑥ācem-din taқşirāt-larını tilediler. hāzret-i ⑥ācem aydı-ki

3 ey ebū'l-feyz buḥārāğa séni pād-şāh kıldım. buḥārā-yı şerifni saña bérđim

- 4 dép iltifât kıldılar. der-hâl kutb-lik maqâmını taptı ammâ
- 5 söz eşitmek kérek ki ⑥ācem pād-şāhım naqşbendniñ mezârını
- 6 ziyâret kılğalı çıqtı-lar. mezârlarığa kélip edeb ziyâret-ni
- 7 becâ kéltürdiler ve öz-ol maḥall teveccüh kıldılar. baqsalar [ne] rûḥları
- 8 ve né cesedleri zâhir bolmadı. ḥazret-i ⑥ācem aydı. ey aşḥāb-ı yārānlar
- 9 naqşbendniñ yatқан yéri bu émes. bu yérde ma'lûm bolmaydur
- 10 dép aşḥāb-ı yārānlar birle revān boldılar. bir yérge kélip bu yérni
- 11 gūrleñler dédi. gūrlese naqşbendniñ cesedlerini qaşr-ı 'irfānda
- 12 defn kılıp tuğ 'alem şeddeler kadap şeyḥ cārūb-keş-ler koyup
- 13 andın kâşğargā revān boldılar ammâ ḥocendge kéldiler. ḥazret-i şeyḥ
- 14 muşliḥu'd-dín sa'dí şírāzî rahmetu'l-lahi 'aleyhniñ mezārātlarını

83 [44a]

- 1 ziyâret kılğalı kélgenleride mollā ismā'íl āḥūnum ḥazret-i ⑥ācemğa
- 2 vaşl bolup şol yérde maqām-ı mertebegе yétti. ḥocenddin yürüp
bedaḥşāngā
- 3 kéldi. ol-vaktda mevlānā muḥammed bedaḥşānı bar édi. resūl 'aleyhi's-
selām
- 4 -niñ hırқа-i mübārek-leri üveys қарані-din nevbet bí-nevbet bularğa

5 kalıp ol ‘azízğa ⑥ācem pād-şāhım kélmesdin üç kün ilgeri
6 resül ‘aleyhi’s-selām tüşide beşāret bérðiler ki séniñ diyāriñğa
7 méniñ evlāðlarım-dın bir kişi kélür. ⑥āce ḥasan atlık méniñ ḥırķam-nı
8 şularğa bérğil dép beşāret bérıp aydılar ve bu ḥırķa olarnıñ
9 emāneti-dür dédi. ol ‘azíz uyķudın bídār boldı. bir küni
10 ḥoş-ḥaber anladı. ḥazret-i ⑥ācem pād-şāhım kældiler dép şol sâ‘at
11 ol ‘azíz ornıdın ķopup ⑥ācem-niñ aldığa istikbālīga
12 barıp mübārek üzengülerini ṭavāf kılıp tofçaķ-nıñ
13 cılavını yütelep öz serāyları-nıñ eşikige tüşürdiler.
14 andın ḥücreleriğa teklíf kılıp néçe kün mülāzemet-leride boldılar.

84 [44b]

1 andın resül hazāniñ ḥırķa-i mübārek-lerini ol sultānü’l-evliyā
2 -niñ aldılarıda ķoydılar. ol ḥırķa-i mübārekni ķol-larığa alıp
3 yüz közlerige sürtüp keydiler. mübārek ķaddleriğa rāst
4 kældiler. andın hemme aşḥāb-ı yārānlar mübārek-bādlık kıldılar.
5 bu ‘azízniñ ḥān-ķāḥlarıda her küni ‘ālem yüzideki ḳuṭbu’l-aķṭāb
6 -lar, ‘āşıķ-lar, şādık-lar, çihilten-ler, ricālü’l-ğayb-lar şoḥbet
7 kıılır édiler. bular mu hemmeleri ķopup mübārek-bādlık kıldı.

8 bularnıñ aralarıda bir mūy-ı sefíd kişı bar érdi. ol hem mübārek-bād

9 -lık kıldılar ve aydılar ki mübārek bolsun. evliyālar sulṭānı

10 dédiler. ⑥ācem ol mūy-ı sefíd kişı-niñ qolını tutup ḥalvet-ḥāneğa

11 alıp kirip dédiler ki né-me bā'ı@din velí-ler sulṭānı dédiñiz.

12 dédiler. ol mūy-ı sefíd kişı mén bu sözni sizge taqrır kılıp

13 bérey dép yana bir ḥalvet-ḥāneğa alıp kirip dédiler ki

14 mén hıızır 'aleyhi's-selām-dur mén. meniñ ḥāṭırım-ğa bir {ārzū} ārzū yétip érdi.

85 [45a]

1 ḥudāy te'ālī-din tilep édim ki ey bār-ḥudā yā mén bende-i za'íf dergāh

2 -ıñdın tiler. maña séniñ dergāhıñ-da yétmiş yıl i'tikāf oltursam dép

3 fí'l-ḥāl nidā kél-di-ki ey hıızır bu i'tikāf-dın peşimān bolmağıl. mén aydım-ki

4 peşimān bolmağay-mén, yana nidā yétti ki olturgıl dép andın yétmiş yıl i'tikāf

5 olturdum. bu yétmiş yıl-nıñ içide resūl şallallāhu 'aleyhi ve sellem vücūdğa kélip

6 bu 'ālem-de yégirmi üç yıl peygamber bolup atmış üç yaşı-da bu 'ālem-din rıḥlet

7 kıldılar. şol küni i'tikāf-dın çıķıp édim. resūl 'aleyhi's-selām-nıñ cemāl

8 -leriĝa müşerref bolĝay-mén, bolalmadım. ħıdmet-lerini kılalmadım, ħasret-i nedāmet

9 -ge ħaldım. nemāzlarıĝa müşerref boldum. şol küni ol i'tikāf-dın peşímān

10 boldum. bir küni ħaħħ sübhānehū ve te'ālī-din dergāh ilhām bolup dédi-ki ey ħızır émdi

11 ħasret-i nedāmet kılmaĝıl. muħammed 'aleyhi's-selām-nıñ evlādlarídın bir ér

12 zühūrĝa keltürür mén. ism-i şeríf-leri ⑥āce ħasan-durlar. sultān

13 -ü'l-evliyā kılur mén. tārīĥĝa bir miñ bir yüzde vücūdĝa kélürler. şularnıñ

14 cemāl-i cihān-ārālarını körüp ħıdmet-leride ħoş bolĝay-sén dép nidā

86 [45b]

1 yétken édiler. olarnıñ ħulĝ-ı 'ādet-leri resül 'aleyhi's-selām-nıñ ħulĝ-ı 'ādet

2 -lerige oĥşāĝaylar. ism-i şeríf-leri ⑥āce ħasan ⑥ācem, ⑥āce hidāyetu'llāh

3 ⑥ācem-nıñ oĝul-ları-dur dép nidā-yı ĝayb kélđi. şol zemāndın beri ilticā

4 -da édim ki ol zāt-ı bā-berekāt-nıñ nişānelerini ħaydın tapar mén dép yürür

5 édim. buyrup édim ki resül 'aleyhi's-selām-nıñ ħırĝa-i mübārekleri

6 üveys ħaranı-ge yétip érđi. olardın ħalĝa be-ħalĝa ol zāt-ı şeríf

7 vücūdĝa kélgende yétedür dép aydı. mén ilhām bolĝandın beri

8 on sekiz miñ 'ālem-nıñ izdep yürür édim. ol ħırĝa ān ħazret-i

9 ‘aleyhi’s-selām-nıñ zühūrlarını bu yérde kördüm dédiler. uş-bu cihet

10 -din sultānū’l-evliyā dédim dédiler.

11 el-kıışsa hazret-i şāhib-kırān ğāzı pād-şāhım şundın

12 kāşgarga revān boldılar. ne-çend menzil-i merāhil-lerni tayy kılıp

13 bādiyelerni kaṭ’ eylep taşmalıkğa kélip şāh bākı ⑥ācenıñ kéyide

14 tüştiler. éki kün etrāf cānib-lerdin leşker cem’ kılıp

87 [46a]

1 küffār bilen sokaşurnıñ kaşdığa tüşti. ebū naşrū’l-envārı

2 bir medresede ‘ilm taḥşıl kılur érdi. bir küni vākı’ada kördi-ki

3 aldıda bir şem’ yaru{tu}ğluk turadur. şem’niñ rüşen-liki-de

4 bir ādem kur’ān okup turadur. şem’niñ rüşen-liki āftāb

5 me@el-lik şol hālet-de édiler. yaruğluk öyleriğa peydā

6 boldı. on dört künlük tolun ay kördiler. fı’l-hāl uyğanıp

7 bídār boldılar. aña şundağ ta’bır bérdir ki şem’niñ rüşen

8 -liki ‘ilm-i kāl hāşıl bolup-dur. aldımdaki kün ‘ilm-i hāl hāşıl bolğusı

9 -dur. on dört künlük tolun ay méniñ pır-i mürşidim hazret-i şāhib

10 -kırān ⑥ācem-durlar. inşā’allāh vaşl bolur mén dép yürür édi.

11 üç kündin kéyin hoş-haber anladılar ki şāhib-kırān pād-şāhım kældiler dép

12 **beyt** *müjde ān-dem be mā ez şāh-ı hūbān míresed ♦ gūyā ez yūsuf*

13 *ber pír-i ken'ān míresed* şol zemān fi'l-ḥāl yārkenddin çıktılar.

14 üç keçe kündüzde taşmalığa kældiler. şol küni @ācem

88 [46b]

1 şāhib-kırān leşker cem' kılıp kāfirler bilen ceng cihād kılmak üçün

2 niyyet kılıp rāst bolup turup édiler. şol-ḥāletde ebū naşrū'l-envārī

3 kélip @ācem birle körüşüp atının cılavını tutup mindürdi.

4 @ācem hem zū'l-fikārlarını ḥamāyil kılıp tofçaqğa süvāre bolup

5 māh-ı tābān hūrşid-i dıraḥşān yanlıg cihānını yarutup nişān-ı şevket

6 birle yürdiler. kāfirler qorğunç vehmidin kaçqalı başladı.

7 ḥazret-i şāhib-kırān @ācem tuzak mevzi'ige kélip tüşti.

8 zihí zemíni-ge sa'ādet-mend yurt éken **beyt** *der zemíni ki*

9 *nişān-ı kef pāy-i tū būd ♦ sālḥā secde-i şāhib-kırān @āhed būd*

10 ḥazret-i şāhib-kırān @ācem nemāz-ı bāmdāddın yanıp oltursa

11 ne-çend ādem-ler kélip ḥaber ayttılar ki kāfirler kaçtı dép uş-bu

12 ḥālet-de bí-ḥarb bí-żarb dārū's-saltanat kāşgarğa kirip

13 olturdılar. üç yıl ʔaríkat-ı sülūkide 'adālet kıldılar.

14 ḥazret-i şāhib-kırān @ācem tofçaq-ı 'ırāķını mezār pād-şāhım

89 [47a]

- 1 -nın dāşt-larığa salıp ğarib ‘āciz nā-tüvānlarğa kénrū āb aş
- 2 kılıp ötkezip bérðiler. evvel āb aş-dın müselmānlar yép içip
- 3 sır-āb boldılar. ímān tāze kılıp be-şıdķ dil müríd-i muħliş boldı.
- 4 şol hālde ⑥ācem şāhib-kırān on tokuz yaşıda édiler. kāşğarda
- 5 dín-i islām bî-nihāyet kaví boldılar. kúndin künge şerí‘at
- 6 revāclıķ boldı. andın yenji ħişārga bardılar. fetħ-i nuşret tapıp
- 7 şerí‘at-nı revāc-lıķ kılıp ehl-i küffārlarınñ büt-ħāne şarāb-ħāne
- 8 būze beng-ħāne lūlî-ħāne kumār-ħānelerini bozup ornığa medrese
- 9 mescid ħān-kāh küll kıldurup dín-i islām-nı ābād kıldılar. andın
- 10 yārkendğa bardılar. anda hem şerí‘atnı revāc-lıķ kılıp dín-i islām-nı
- 11 ābād kıldılar. kāşğar yārkendğa ħākim nāyib kâzî müftí a‘lem müderris
- 12 koyup bu şehrleri küffārlardın ħalāş kılıp pāk kıldılar.
- 13 naķl kılıp-durlar ki bu nevbet kélgen-leride yārkendde
- 14 tokuz ay pād-şāhlıķ kıldılar. ehl-i tāriħ-ler andağ ayturlar ki

90 [47b]

- 1 ħazret-i ⑥ācem şāhib-kırān pād-şāhım leşker-i islām-nı başlap
- 2 yārkenddin çıķıp endicān-ğa bardılar. endicānda bir yıl turup

3 édiler. bir néçe vaqtdın kéyin kâşğarnı qalmaq bastı dép haber
4 anlandı. hazret-i ⑥ācem şahib-kırān leşker cem' kılıp tiz-i tünd
5 yürüp kâşğarğa kældiler. qalmaqlarını çerigi ceddi nihāyet
6 -siz édi. értesi éki deryā-yı leşker tekābül yek-diger bolup şaf
7 ārāste kıldılar. hazret-i ⑥ācem şahib-kırān islām leşkerige du'ā kıldı.
8 leşker-i islām mest-i müstağraq bolup ceng-ge kirdiler. bir sā'atde qalmaq
9 çerigi-niñ başını say taş-dék kıldılar. qalğan qalmaqlar
10 kaçıp cānını selāmet sähiliğa aran iletiler. hazret-i ⑥ācem
11 hem kâşğar tahtığa çıkıp 'adālet sürüp şeriatge revāc bérıp
12 pād-şāhlıq kıldılar. yana bir néçe kündin kéyin qalmaq çerigni keldi
13 dép haber boldı. ⑥ācem pād-şāhım kāfirler çerigi-niñ aldını
14 tüşünler dép yarlıq kıldılar. leşker-i islām cem' bolup

91 [48a]

1 kāfirler birle ceng kıldılar. bahādırlar cān-bāzlıq meydānıda tekāver
2 sürdiler. bir munça kāfirlerni cehennem-ğa iberip yarağ cabduq
3 -larını olça aldılar. qolğa tüşken-leri-niñ müselmān bolğanığa
4 amān bérdiler. müselmān bolğay onamay ser-keş-lıq kılğanlarını
5 öltürdiler. feth-i firūzluq bile hazret-i ⑥ācem pād-şāh hıdmetleriğa

6 yandılar. leşker-i islām-ğa icāzet bérðiler. her kıysı-ları öz menzil
7 -leriğa yandılar. bir néçe kündin kéyin yana kılmaq çerigi kéldi-dép haber
8 boldı. kıdaş dívān begi kirip hāzret-i ʔācemğa 'arz kıldı-ki
9 kılmaq çerigi haddsiz kelip-dür dep leşker-i islāmğa icāze bérði-ki
10 mübādā şehri kâfirler kırsap tüşse şehir kıht-çılık bolup
11 tul hatun ve yetim balalarğa vebāl bolur mi-kin. bizler çıkıp kêtsek
12 yurt amānıda kılsa dep 'arz kıldılar. hāzret-i ʔācem pād-şāhım
13 andağ bolsa bizler endicān tarafıge barıp leşker cem' kılıp kéleli
14 dep endicān tarafıge revān boldı. kâfirler şehrga kirip kılmaqđın

92 [48b]

1 hākim kıoyup yandı. néçe kündin kéyin hāzret-i ʔācem nayman kıuşça
2 kıpçak otuz uruğı çon bā'iʔlerdin haddsiz leşker cem' kılıp
3 kâşgar tarafıge revān boldılar. leşker-i islām kelip kâşgarı kımap
4 tüştiler. dervāzelerni açıp kirip kâfirlerni öltürüp
5 küfr-i dālālet-din kâşgarı pāk kıldılar. şerí'atge revāc bérıp
6 āmān beg-ni hākim kıldılar. özlerni yārkendğa barıp taht-ı salţanat-da
7 ber-karār boldılar. ri'āyet nevāzlık kıldılar. leşker-i islām-nı öz

8 yurtlarığa tarkattılar. bir yıldın kéyin yana qalmaq töresi haddsiz
9 qalmaq birle kélip kâşğarnı qamap aldı ve hem yârkendğa leşker iberip
10 qamap aldı. hâzret-i şâhib-kırân ⑥âcem anlap düldül-ğa süvâre
11 bolup çıkıp kâfirler bilen andağ ceng kıldılar ki kâfirlerniñ başını
12 say-nıñ taşı-dék yatquzdılar. qalğan kâfirler tãkat
13 kêtürülmey çıkıp töresige bolğan vâkı'a hâlni takrır kıldı.
14 töresi yana haddsiz leşker iberdi. kélip yârkend şehrini tokuz

93 [49a]

1 kâbat qurşap tüştiler. yéti kün şehrni qamap yattı-lar. bir kün qodaş
2 dívân bégi ⑥âcem-ğa kirip 'arz kıldılar ki ey pād-şāhim qalmaq
3 leşkeri qum tofrağ-dék kélip şehrni qamap tüşüpdür. yana arqa mu arqa
4 kélip yatadur. leşker-i islām yanımızda yok. biz munda tursaq şehr
5 qaht-çelik bolur mi-kin. bizler çıkıp leşker cem' kılıp kélsek
6 dép 'arz kıldılar. hâzret-i şâhib-kırân ⑥âcem-niñ qalmaqlarğa
7 açıqları kélip du'â kıldılar. 'âlemni qara boran basıp qarañguluk
8 peydâ boldı. kişi kişini körgeli bolmadı. andın dívân bégi dervâzeni
9 açtılar. hâzret-i şâhib-kırân ⑥âcem düldül-ğa süvâre bolup yârânlar
10 bilen çıkıp şol yürgenleriçe kâşğarğa kélip mûş-sül-luk

11 bilen endicānga revān boldılar. qurşap yatqan kāfirler şehrge

12 kirdiler. āmān bég bilen şāh bākí ⑥āce kāşgardıñ çıqıp qol

13 -qurğanda büktiler. her pāre qalmaq çerig kélseler şol yerge büküp

14 yéter édiler. hāzret-i şāhib-qırān ⑥ācem bu nevbet çıqğanlarıda

94 [49b]

1 cihān-nı tört yıl seyr-i temāşā kıldılar. kāşgārga kélmekni ihtiyār kıldı.

2 leşker b́-kerān cem' kılıp gūyā imām mehdí āhir zemān-dék kāşgārga kélip
şehrni

3 alıp kāfirlerni b́-nihāyet óltürüp olça gānımet bisyār aldılar.

4 leşker-i islām memnūn ve ser-efrāz boldılar. 'ālemni küfr-i dālālet-din pāk

5 kılıp şerí'atga revāc b́rip taht-ı salţanat-da ber-qarār boldı.

6 ilgeri kélgenleride toquzak-daki qurğanda şāh bākí ⑥āce

7 -lik-niñ qolıga oq tégip édiler. bu nevbet-de şehíd boldılar.

8 *qālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāci'ūn* hāzret-i şāhib-qırān ⑥ācem anlap

9 efsūs-lar dép hatm-i qur'ān kılıp ervāhlarıga du'ā tekbír kıldılar.

10 hāzret-i ⑥ācem düldülga süvāre bolup yārkendge kældiler. kāfirler

11 bilen ceng kılıp b́-nihāyet óltürüp at yarağ cabduq-nı

12 bisyār ve hem başqa gānımet-lerni olça kıldı. qalğan kāfirler

13 bir taraf-ge perākende bolup *daqqı dalalıqqı şaqqı şalalıqqı sitāre*

14 sūhte-hāne ber-efrūhte bolup ‘alem-lerini ser-nigūn kılıp kıyruqını

95 [50a]

1 hāde kılıp kulaqını diñ tutup aldı. arqasığa bakmay tüşüp

2 kalğan bōrkiğa qaramay rāh-ı firārı li-muħarririhi ihtiyār kıldılar. ħazret-i

3 ⑥ācem pād-şāhım ve leşker-i islām cengdin kul-larını yıgdılar. ⑥ācem

4 pād-şāhım yārkend taht-ı saltanatıda ber-qarār bolup dīn-i islāmğa

5 revāc bērdiler. ammā bu nevbet kēlgen-leride bir yıl pād-şāhlıq kıldı.

6 şāh bākı ⑥āceliğ-niñ aqçaları {ārzū} ārzū aqça ħān mollā mecīd āhūnd

7 ferzendlerini alıp yārkendge ⑥ācem-niñ ħıdmetlerige bardılar.

8 ⑥ācem taht üstide oturup édiler. {ārzū} ārzū aqçalıq ⑥ācem-niñ

9 ayağığa yıqılıp ziyāret kıldılar. bularnı ⑥ācem yanlarıda otur

10 -ğuzup yaħşı nevāziş kılıp tola iltifāt-lar kıldı. bular ⑥ācem-niñ

11 aldıda yıqlap turdılar. ⑥ācem aydılar ki kişi ⑥ācesi-niñ aldığa

12 kēlip yıqlaydur. ğağo yıqlamanlar dép iltifāt kıldılar. ⑥ācem

13 yārānlarğa aydılar kim bular méniñ miħmānım-durlar. hemmen-ler

14 ‘izzet-i ikrāmını kılıp köñlini alıp ħıdmet-i şāyeste kılınlar

96 [50b]

1 dép buyurdi. yārānlar néçe kün mihmān kıldılar. bularnıñ harduq

2 -ları çıktı. bir kün nemāz-ı hoften-din yanıp Һazret-i ⑥ācem {ārzū} ārzū
ağça

3 -lık bilen mollā mecíd āhūnum-nı çırlatıp aydılar ki sizler yansun

4 -lar. ‘ālemde sā‘at b́-sā‘at Һādi⑥eler Һozğalıp turadur

5 dép bularğa icāze b́rdiler. bular yıqlap aydılar ki ey pād-şāhım

6 bizlerdin né-me b́-edeb-çilik ötti-ler éken dép yıqladılar.

7 Һazret-i ⑥ācem pād-şāhım aydılar. sizlerdin héç b́-edeb-lik

8 ötkeni yok. sizlernıñ faqırğa kılğan Һıdmetiñler toladur,

9 unutmay-mén. ey hemşirem ve ey balam, kāfirler pey-der-pey ḱlip turadur.

10 sizler yanınlar. éki-le ‘ālemde unutmağay-mén dép kāşğarğa

11 yanadurğan. éki ādem-ni tapıp birle Һoşup yandurdılar

12 ve aydılar ki bu éki kişimizni şıñhat selāmet barganını Һatı kılıp

13 maña iberiñler dép andın Һodaş dívān b́gi-ni uzatıp

14 kiriñ dép buyurdılar. Һodaş dívān b́gi dervāzedin

97 [51a]

1 çıkıp yolğa salıp uzatıp koydı. bular yürüp üç künde öyge ḱldiler.

- 2 yürüş kûçedin tınç amān barganlarını ızhār kılıp hıtt bērdiler dēp
- 3 -dürler. ammā ehl-i tārīh-ler aytıp-durlar ki birinçi vaqtdın kéyin
- 4 qalmaq çerigin haddsiz ve nihāyet-siz tola bolup yārkend şehrini qurşap
- 5 tüşti. yārkendlik poḥaḳ-lar ğudraştılar. bizler héç vaqtda
- 6 amān bolmaduḳ. yā yurtnı qalmaḳdın ḥalāş kılıp alalmadı yā
- 7 qalmaḳğa koyup bērmedi dēp ğudurlaştılar. bu söz şāhib-kırān
- 8 ⑥ācem-ğa ma'lūm bolup ğayretleri kélip aydılar. ey bed-baḥt-lar qalmaq
- 9 -ğa kāl dēp düldül-lerīğa süvāre bolup yārānlar birle dervāze
- 10 -dın çıķıp kéttiler. şol zemān 'ālem-ni qara boran bastılar. kāfirler
- 11 başını kömüp yattı. kişi kişini körmedi. kāfirlerni déhsab şehrni
- 12 taşlap çıķıp kétti-ler. értesi ḥazret-i şāhib-kırān pād-şāhim-nıñ
- 13 şehrni taşlap çıķıp kétkenini qalmaḳlar anlap şehrge kirdiler.
- 14 ammā ḥazret-i şāhib-kırān ⑥ācem şol yürgenleriçe cihān-nı seyr-i temāşā

98 [51b]

- 1 kıldılar ve tālib-lerni kemāliğa yétküzüp cāhil-lerğa şerí'at
- 2 müselmānçılıq-nı bildürüp rāst yolğa başlap taríkat
- 3 ḥaḳíkat ma'rifet-ni ta'lím bērdiler. ehl-i tārīh-ler nüshalarda

- 4 andağ aytıp-durlar ki Һazret-i ⑥ācem pād-şāhım bu nevbet
- 5 çıkıp kétkenleride kırğızlar munda ҡalğan {ҡalğan} yārān
- 6 -larnı ve bala barqalarını bulap talap tārāc ҡıldılar. şāh bākı
- 7 ⑥ācelık-nıñ dünyāsı-nıñ hadd Һesābı yok édi. be-temām nerseni
- 8 ⑥ācem pād-şāh-nıñ mübārek ҡadem-leri üçün ni④ār ҡılıp yana ҡalğan
- 9 yéti tuğluk māl-ları bar édi. néçe miñ at néçe miñ gelesini
- 10 kırğızlar bulan tārāc ҡılıp ve ҡul-larını küñ-lerini ҡınap
- 11 tamlarğa berkitken la‘l cevāhir altun kümüş-lerni tapturup
- 12 alıp ve yana tokuzakda üç kéledür. dāştda ҡoydurğan şapun
- 13 -larnı ve yarağ cabduq-larnı tapturup alıp revān boldılar.
- 14 {ārzū} ārzū ağça ⑥ācem-din ayrılğan-larığa ne-çend kün yıǵlay yıǵlay

99 [52a]

- 1 ‘ālem-din kétte-ler. *ḵālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāci‘ūn.*
- 2 ammā ehl-i tāriḥ-ler andağ aytıp-durlar ki ⑥ācem şāhib-ķırān
- 3 pād-şāhım üç yıl cihān-nı seyr-i temāşā ҡılıp andın yana kāşğarğa
- 4 barmaḵnı iḥtiyār ҡıldılar. leşker cem‘ ҡılıp yārānlarnı başlap
- 5 kāşğar ʔarafıge ‘azm ҡılıp ne-çend kün menzil-i merāḥil-lerni ʔayy ҡılıp
- bādiye

6 -lerni қағ' eylep altun artğa түшtiler. bu yérde kırк min
7 (40.000) leşker cem' boldı. andın uluğ artdın yürüp bostān
8 -térekğa kélip түшүp bu yérde üç күn pād-şāhlıq kıldılar. ⑥ācem-niñ
9 kāşğardaki ihlāş-mend müríd-i muhlış-ler anlap taşmalıqda
10 mollā mecíd āhūnum-niñ қаşlarığa bardılar. āhūnum dōst yārān
11 -larnı başlap piyāde bostān-térekğa ⑥ācem-niñ hıdmet-i şeríf
12 -leriğa bardılar. bularnıñ kélgenlerini kodaş dívān bégı
13 ⑥ācemğa ma'lūm kıldılar ki taşmalıqdın bir munça hānedān
14 dōst-lar kélip-dür dédi. kirsün dédi. dívān bég bularnı

100 [52b]

1 kirdiler. bular ta'zım becā keltürüp ⑥ācem-niñ ayaqlarığa yıkılıp
2 tavāf kılıp yığlaşıp turdılar. bularğa iltifāt kılıp bulardın
3 hāl ahvāl sorap destūr hānğa buyurdı. destūr hāndın
4 yanıp édiler. ⑥ācem aydı-ki sizler piyāde kélgen sizler çıkıp
5 hūb harduğunlarnı alıñlar dédi. értesi bularnı kıçkırtıp
6 āmān bég-niñ yurtıdın қaysıñ-lar. şāh bākı ⑥ācelıq
7 -niñ yurtıdın kélgen қaysıñızlar dép sordılar. dívān
8 bég bularnı bir bir kōrsettiler. şāhib-kırān ⑥ācem bularnıñ bala

9 barkası mu bar mu dép aydılar. muna şubu oğlu dép mollā

10 ‘abdü’l-mecíd āhūndnı körsettiler. Һазрет-и ⑥ācem aydılar ki aһşam

11 -dın beri maņa né-me üçün démediñiz dédi. dívān bég aydı.

12 ey pād-şāhım özleriğa bı-icāze déyelmedim dédiler. Һазрет-и ⑥ācem

13 aydılar ki ey āhūn-luķ siz bizniñ ferzendimiz dép yanları

14 -da olturguzup vālideniz {ārzū} ārzū ağça bar mu dép sordı.

101 [53a]

1 mollā mecíd āhūnd anaları-nıñ ‘ālem-din barğanlarını bir bir beyān

2 kıldı. ⑥ācem anlap köz yaşı kıldı. andın Һatm-i Һur’ān Һılıp

3 ervāһlarığa du‘ā tekbır kıldılar. bu vaķtda mollā mecíd āhūnum

4 on sekiz yaşar édiler. şubu Һoşulğan-larıça tā āһir ‘ömrleriğaça

5 -lik ⑥ācem-din cüdā bolmadılar. Һазрет-и şāһib-Һırān ⑥ācem leşker-i islām-
nı

6 alıp bostān-térekdin şol yürgenleriçe tız-i tünd kāşğargā kélip édi.

7 kāşğarlık işak-lar ⑥ācemğa dervāzeni yaptılar. ⑥ācem pād-şāhım

8 bildi-ki kāşğarlık Һavāric-ler kāfirlerğa köñül bérıp-dür dép

9 andın ötüp Һазрет-и mezār fāyizü’l-envārgā tüşti-ler. dāşt

- 10 kaynatdurup hatm-i kur'an du'a tekbir kılıp yaranlarnı başlap
- 11 yarkendge revan boldılar. neçe menzil-i merahil-ni tayy kılıp badiyelerni
- 12 kat' eylep yarkendga keldiler. bu bi-vefa halk hem @acem-ga ok attı.
- 13 bir sa'atdin keyin yarkendniñ bir sefili tahti bilen urulup ketti.
- 14 yarkend halkı yarağ cabduklarını boynıga asıp @acem-niñ ayağına

102 [53b]

- 1 yıkılıp günahlarını tilediler. @acem bular baki boldı dep bular
- 2 -niñ günahını ötmediler. @acem pad-şah egiz yer bilen bedahşanga
- 3 çıkıp ketti-ler. bedahşan pad-şahi @acem-niñ kelgen-lerini anlap
- 4 vezir ümerā 'ulemā ve hükemā ra'yyeler istikbal-leriğa çıkıp ayağına
- 5 yıkılıp yıglap ziyaret kılıp i'raz-ı ikrām-lar bilen pad-şah
- 6 -niñ ordasığa tüşürdiler. bir neçe kün @acem-ni mihmān
- 7 kıldılar. bedahşan pad-şahi @acem-ni taht-ğa teklif kıldılar.
- 8 hazret-i @acem pad-şah aydılar ki bizlerğa pad-şahlık kérek émes.
- 9 bir kenrü yer ta'ayyün-lep bérésünler dep pad-şah öz bağı-nıñ
- 10 yanıda bir kenrü ve şahın yer bar édi. @acem bar-gahlarını tégürüp
- 11 tüşürdiler. bedahşan halkı tuhfelerni alıp kelip @acem-niñ
- 12 aldıda koyup körüşüp ziyaret kılıp yanar édiler. bedahşan

13 melikî gūyā ‘îd-i nevrûz künlerideki dēk boldı. künlerde bir kün

14 mollā ebū naşr āḥūnum ⑥ācem-niñ teveccühlerini köterelmey mest-i

103 [54a]

1 müstağraḵ bolup bedaḥşān pād-şāhı-nıñ yenji ƙılğan bir çehār

2 -bāğı bar édi. mollā ebū naşr āḥūnum bāğқа kirip hemme küçetlerini

3 yolup bir yérge yoğlap behiştniñ behişt-ğa bargıl. dūzaḥnıñ

4 dūzaḥқа bargıl dép ağızlarıdın beyzā beyzā köfük-ler

5 kélip her ƙarafğa saçrap bî-ḥod bolup yürdiler. bu aḥvālni

6 bāğ-bān kélip pād-şāh-ğa ‘arz ƙıldılar ki ⑥ācem-niñ bir dívāne

7 -leri kirip yenji küçet-lerni yolup atıp-dur dép ‘arz

8 ƙıldı. pād-şāh aydı. dívāneğa daḥl ta‘arruz ƙılmay ⑥ācem-niñ

9 öziğe ‘arz ƙılğıl dép buyurdı. vezíri kélip ⑥ācem-ni

10 ziyāret ƙılıp edeb birle turup ⑥ācemğa ma‘lūm ƙıldılar. ḥazret-i

11 ⑥ācem pād-şāhım mollā ebū naşrım-nı ƙıçƙırın-lar dép buyurdı.

12 der-ḥāl mollā ebū naşr āḥūnum-nı tapıp alıp kirdiler. ⑥ācem-niñ

13 buyruğ fermāyiş-leriçe ƙol putlarını bağlap bedaḥşān

14 deryāsığa taşladılar. mollā ebū naşr āḥūnum aƙıp kétip barıp

104 [54b]

1   kol put-ları boşap dery nı  lebi-ge  ıkıp olturdılar. vez r muni

2 k r p yana k lip p d-ş h- a bir bir bey n  ıldı-lar.   zet-i    cem p d-
ş him

moll 

3 eb  naşnı alıp kiri -ler d p buyurdılar. d v n b g  ıkıp moll  eb  naş

4    num-nı  ı kırıp alıp kirdi-ler. g y  h rş d-i t b n-d k bolup-dur.

5    cem k li . ey moll  eb  naş d p o a -d n muştum d k  o nı alıp
aldıda

6 koydı. moll  eb  naş    nd der-  l  o nı a ızları a salıp yutup iberdi.
  zet-i

7    cem p d-ş him ey moll  eb  naş  y  izni ot a ısı-tı  d p ferm yiş  ıl

8 -dılar.   zet-i    cem p d-ş him moll  eb  naşnı  yge s lep  şik-ge  ufl
salı 

9 -lar d p buyurdılar. moll  eb  naş    num-nı bir  yge s lep  ufl salıp
koydılar.

10 moll  eb  naş    num all h d p  şik-ge y   r p  diler.  ufl-lar cira -lap

11 t ştiler. ne- end nevbet [...]lar z hir boldılar. and n  ol putları a işkil

12 saldılar. allāh allāh dép çarḥ urup édiler. hemme bend zencírler küşāde
bolup

13 héç vech bilen toqtamadılar. kodaş dívān bég kélip ⑥ācem-ğa ‘arz
kıldılar.

14 ⑥ācem pād-şāhım aydılar ki émdi munda turğalı bolmas dép düldül-leriga
süvār

bolup

105 [55a]

1 yārān bilen buḥārā-yı şeríf-ge revān boldılar. ḥişār küllāb bilen ötüp bir
néçe

2 kün cihān-nı seyr-i temāşālar kılıp buḥārā-yı şeríf-ge yéttiler. pād-şāh pış-
bāz

aldıları

3 -ğa çıkıp körüşüp ziyāret kılıp ordalarığa teklíf kılıp alıp kélip tüşür

4 -diler. ⑥ācem pād-şāhım kirip pād-şāh-nıñ tahtıge çıkıp fātiḥa okudı.

⑥ācem-niñ

5 cemāl-i cihān-ārāy-larıdın pād-şāh-nıñ ordaları rüşen u münevver boldılar.

pād-şāh

6 bu yanlıg ḥüsn-i cemāl-ni körüp ḥayrān kaldılar. andın ‘ulemālar köñül-
leride

7 aydılar ki ⑥ācem pād-şāh taḥı yaş ékenler. pād-şāh-ğa ‘ulemālargā aḳ
saḳal-largā

ri‘āye

8 ḥāṭır kılmay taḥt-ge çıḳıp olturdı. bizler ⑥ācem-din bir mes’ele soralı

9 dép aytışur édiler. ammā yürek-leri toḥtap sorayalmas édiler. buḥārā

10 pād-şāhı aydılar ki taḳşır pād-şāhım kāşğar zemín-din kældiler. ⑥ācem
aydılar ki

11 kāşğardın çıḳıp kældük. pād-şāh aydılar ki kāşğarda ḳalmaq dép bir ṭā’ife
bar

12 déydür. rāst mu dédiler. mollā ebū naşr āḥūnum ārí rāst-dur dédiler. pād-
şāh

13 yana sordı-ki olarnıñ tili né ṭaríḳadadur ‘arabı mu yā fārisı yā türkı dép

14 sordılar. mollā ğāzı āḥūnum aydılar ki aṭnı merrül déydür. téveni témin
déydür.

106 [55b]

1 geleni öküz déydür. eḳküni yaman déydür. ötük-ni ğadasun déydür. her
nérseni

2 bir né-me déydür dép bir bir cevāb bérđiler. bu ḥalḳ hemmeleri şük bolup
ḳaldılar.

3 pād-şāh-niñ çilim-çesi bar édi. pād-şāh-ğa çilim alıp kélip tuttılar. pād-şāh

4 ⑥ācem tarafıge işāret kıldılar. der-ḥāl mollā naşr āḥūnum kopup ⑥ācem
tartmay

5 -dur dép çilimçi-niñ kolu-dın alıp ağızlarığa tenlep yandurup

6 bér diler. andın pād-şāh altun āftābe alıp kélip ⑥ācem-niñ kol

7 -larığa su bér diler. andın yārānlarnıñ koluğa su bér diler.

8 destūr ⑥ān salıp aş tarttılar. aşnı tenāvül kılıp yārān

9 -largā yandurdılar. andın buḥārā pād-şāhı kopup ‘özr-⑥āhlık

10 kılıp bir tofçaq-ı ‘ırākı bir argumaq bir tokuz at bir tokuz

11 ser ü pāy pād-şāhāne ne-çend ṭabaq-lar eşrefi la’l cevāhirāt-larnı

12 ⑥ācem-niñ nazarlarıda koydılar ve aydı. ey pād-şāhim ḥazretleri

13 kāşgardın ğazāt kılıp kélgen bizler ğazāt kılmağan ḥazret

14 -leri-niñ mübārek pāy-ı ḳadem-leri-din bu şehir sa’ādet-mend boldı.

107 [56a]

1 bizler hem sa’ādet-mend bolduq. bu eşref-lerni yarağ cabduqğa şarf

2 kıldursalar dép yığlap turdı. ḥazret-i şāhib-ḳırān pād-şāhim

3 pād-şāh-niñ ḥaqq-larığa du’ā kıldılar. mollā ebū naşr āḥūnum kopup

4 bu eşrefi la’l cevāhirāt-larnı ‘ulemā u ḥükemālar aldığa saçıp attılar.

5 atlarını mu hem kıya bérdirler. ‘ulemā hükemālar la’l cevāhirātlarını
6 ve atlarını alıp ser-efrāz bolup miñ ‘özr tevāzu’ bilen dervāze
7 -din çıkıp uzatıp yandılar. ‘ulemā hükemālar ⑥ācem-ni şikāyet
8 kılğalı turdı. pād-şāh aydı. ey ‘ulemālar ⑥ācem kaşıda bir ağız söz
9 kılalmay-sizler. bular temām zāt-ı evliyā éken velāyet şubularda
10 éken hālā sizlerde şumça velāyet bar. kıysınızlar şumça
11 eşrefi la’l cevāhirātlağā nażar salmadı. ⑥ācem-niñ bir mürídleri
12 saçıp atқан cevāhirāt-larını térip alıp bay boldunlar
13 dép ordasığā kirip kétti. ‘ulemālar sözlegeli mecāli kalmadı.
14 tarkaştılar. hāzret-i ⑥ācem pād-şāhim bār-gāhğā kélip tüştiler.

108 [56b]

1 mollā ġāzī āhūnum birle mollā ebū naşr āhūnum-ğā aydılar ki ékülen
hıdmetini
2 tükengüsiz kıldınızlar. ey mollā ebū naşım sizni medresedin
3 tartıp alıp terbiyet kılğanım-nıñ ecrini maña yandurdınız.
4 eger çilim-ni kolumğā alsam şerí‘atde kolum-nı késmeğā lāzım bolur
5 aydı. eger ağızım-ğā salsam tilim-ni késmeğā lāzım bolur aydı.
6 hoş-mu obdān iş kıldınız. ey mollā ġāzī āhūnd siz hem dünyā-yı

7 necāset-din méni kutkazdıñız. hadí@-i şerífde *ed-dünyā cıfetün*

8 *ve tālibühā kilābün* depdürler dep pād-şāhlık kıldılar ve aydı-ki

9 pırnıñ uluğluğını mürıddin bilmek kérek. mürıdnıñ kâbili

10 sizni uluğluğ mertebega yétküzedür dep pād-şāhlık kıldılar.

11 naql kılıp-durlar ki hāzret-i şāhib-kırān ğāzı pād-şāhım

12 yéti merātibe kélip-din islām-nı ābād kılıp şerí‘atge revāc bérıp

13 öz orun-larıda hākim-i a‘lem müftı kâzı müderris koydı-lar.

14 özleri bir yerde mutavaţţın bolup turmağanları-nıñ bā‘i@i ol

109 [57a]

1 aydı-ki her vilāyet-de ve her diyārda yatқан evliyā‘ullāhnıñ ve ehlu‘llāh

2 -larnıñ yatқан menzil-gāhlarığa da‘vet kıılır édiler. hemişe

3 hāzret-i {hızır} hızır ‘aleyhi’s-selām birle hem-rāh yürür édiler ve ba‘zı

yatқан

4 ehlu‘llāhlarnıñ yatқан yérleriğa nişāne bolmasa ihāta kılıp

5 āşikār kılıp koyar édiler.

6 ehl-i tārihler nüshalarda andağ naql kılıp-durlar ki

7 hāzret-i @ācem pād-şāhım bir küni hemme aşhāb-ı yārānlar bilen olturup

8 aydılar ki méniñ atam hāzret-i seyyidü‘l-āfāk @ācem-niñ hıdmetleride

9 bolğan kişilerdin bar mi-kin dédiler. ol vaqtda mevlānā

10 mollā baba k̄azī {ḥāzır} ḥāzır édiler. qopup qol baqlap turdılar. hemme

11 aṣḥāb-ı yārānlardın yaqları qonj édi. ḥazret-i ṣāhib-kırān

12 gāzī pād-ṣāhım sénin qabūlūn ménin qabūlūm, sénin reddin

13 ménin reddim dép kāṣğarğa yandurdılar. kélip kāṣğar taḥtı üzre

14 olturup ḥalāyık-larnı rāh-ı rāst-ğa başlap ṣerī'atğa revāc bérıp

110 [57b]

1 ṭarīqat biline dédiler. ehl-i tāriḥ nüshalarıda andağ aytıp-durlar ki ḥazret-i

2 ṣāhib-kırān ⑥ācem sefer ihtiyār kılıp atıldılar. menzil-i merāḥil-lerni ṭayy

3 bādiyelerni qat' eylep kėtıp barur édiler. aldılarığa bir atlık kişi

4 uçradılar. der-ḥāl merkeb-din tüşüp ⑥ācemğa selām kıldılar. selāmığa

cevāb bérdi

5 -ler. ol kişi aydı. bu ṣehrniḡ ḥalq-ları-nıñ özlerige ḥasedi toludur. faqır

6 mekānım-ğa tüşüp ötseler dünyā ve āḥiret-de maṇa āb-rūy sened bolğay

7 dép tevāzu' kılıp turdılar. ḥazret-i ⑥ācem pād-ṣāhım hem tebessüm kılıp

méni bir

seferim

8 -din men' kılmasalar küll ihtiyārını ḥaqq sübhānehū ve te'ālī-ğa tapşurdum

dédiler.

9 her ne kılsa özi kıılır dép kıara tigin tâbi'si kıara ıtalğa revân boldılar. ol kışı

10 nâ-ümíd bolup yandı. ⑥âcem yürüp kéttiler. yolda bargunça yârân-ların
sordılar.

11 méni mu {şefer} seferim-din men' kıılğan kışı-ni tanudılar mu dédiler.
yârân-lar

aydılar.

12 bizler tanuyalmaduķ dédiler. ıtazret-i şāhib-kırān ğāzī pād-şāhim
tebessüm kıılıp

13 yürüp kéttiler. kıara ıtal mevzi'ğa yéttiler. deryā boyıda bir mevzi' bar édi.

14 şunda tüştiler. ol diyārınır uluğı ⑥āce ishāk veli-nin evlād

111 [58a]

1 -larıdın muħammed rāzī dégen édi. 'ayyār mekkār fitne ve ıtasedlik ādem
édi.

ıtazret-i

2 ⑥âcem pād-şāhim-nı ordasığa teklif kııldı. ⑥âcem topçaķ-ı 'ırākı'ğa sūvār
bolup

3 hemme aşhāb-ı yârân-lar bilen debdebe 'as'ase şān şevket-ler bilen
ordasığa

4 tüştiler. bu ıtarām-zāde bu şān şevket-lerni körüp ıtasedi cünbüş-ğa kélip

5 içi taşığa uruldı. za'ferān bilen hoş-büy nérselerni salıp fālūde aş

6 kılıp zehr tüşüp bérđi. Һazret-i ⑥ācem pād-şāhım héç vaqtıda üç loğmadın

ziyāde

7 yémes édiler. bu Һarām-zāde mel'ün-nıñ aşdın ān-çün-ān yép Һalğan aş

8 -larnı yārānlargā yandurdılar. ⑥ācem-niñ teberrük dép tileşip yıǵdılar.

yārān

9 -lardın on tört öylen bu aş-dın yép édiler. şol-zemān 'ālem

10 -din kéttiler. Һazret-i ⑥ācem pād-şāhım be-ṭaríqa-yı kerāmāt yér Һaysı-

larıǵa

11 Һayāt-lıq bağşış kıldı. meger mollā muḥammed āḥūnum 'ālemdin

12 kétti. mevlānā mollā dōst āḥūnum-ǵa engüşt-i şehādet-lerini

13 ağızlarıǵa salıp bülend-āvāz bilen mollā dōst dép

14 üç mertebe kıçkırdı. lebbeyk dép yügürüp Һopup olturdı.

112 [58b]

1 Һazret-i şāhib-kırān ğāzı pād-şāhım ey mollā dōst teşne boldıñız

2 mu dép aydılar. teşne boldum dédiler. ⑥ācem pād-şāhım deryā

3 -dın su aldurup kélip mübārek Һol-larıǵa alıp içürdi.

4 andek şıḥḥat taptılar. Һazret-i ⑥ācem pād-şāhım aydılar ki ey mollā

5 dōst āḥūnum 'ālem-din kétip Һayan barıp édiñiz dédi.

6 mollā dōst āhūnum aydılar ki kâşğar yārkendniñ arasıda
7 karakçı-lar oğşa éki kimerse izdiḥām birle alıp kétip barur
8 érdi. özleri acraşıp aldılar dédi. ḥazret-i ⑥ācem
9 pād-şāhım aydı. rāst dédiñiz dédi. ḥazret-i şāhib
10 -kırān pād-şāhım hemme yārānlarğa ḥiṭāb kılıp aydılar ki
11 ey mollā ebū naşr āhūnum kişi kara sizlerdin ⑥āceñiz
12 -lerniñ ṭarīḳaları néçük érdi déyeler. né-medir sizler
13 dédiler. aşḥāb-ı yārānlar turup aydılar ki bizler
14 -niñ ⑥ācemiz kāfirlerğa katl ve hemişe ceng kılur érdi.

113 [59a]

1 ḥalk ḥalāyık-larğa *emr-i ma'rūf nehy-i mūnkemi* becā kéltürüp 'adl
2 'adālet kılıp şerí'atge revāc bérür érdi. gazālarığa ḥoş-būy
3 çay içer érdi déydür miz dédiler. ḥazret-i şāhib-kırān pād-şāhım
4 aydılar ki himmet birle bolunlar b́i-'izzet bolmanlar. çerāy
5 sınık-nıñ şikeste 'ācizniñ ⑥ācesidür mén. kibri tekebbür
6 kılguçı māh-ı minnet-lik kılguçı ḥudāy te'āĺi-niñ emr-i fermānını
7 tutmay. babam resūlu'llahnıñ şerí'at-ları-nıñ taşığa
8 çıkıp iş kılguçılardın b́i-zārdur mén dédiler

9 ve yana aydılar ki méniñ deryā körmey gevher bolğan āftāb

10 körmey la'ī bolğan mürídlerim bardur. ba'zıları yeñne

11 kanat bolğan ba'zıları anadın toğulğan ve ba'zı-ları

12 toğulmağan méni körmey ğāyibāne 'aķıde iħlāş kılğan

13 müríd-i muħlīş-lerim bardur. olarnı sizler terbiyet kılıp

14 intihāسیға yétküzgey-sizler dédi ve yana aydılar ki méniñ

114 [59b]

1 méniñ silsilelerim hergiz üzölmes dédiler ve yana aydı-ki

2 bizniñ vaķtıımız yaķın bolup-dur. ey ebū naşrım yüzümni

3 siz açın üstüānlarım-ğa mollā nevrūzum bilen mollā 'abdū'l-mecíd

4 āħūnd kirsün. mollā ya'ķūb ħalfet putumrı yusun. nemāzımrı

5 mollā sufūrgi āħūnum okusun. sizler iķtidā kılıñ. nemāzını

6 ħāş okup andın cemā'atıga alıp çıķıñlar ve yana vaşıyyetim ol-ki

7 şerí'atdın tecāvüz kılmağay-sizler. *emr-i ma'rūf nehy-i mūnkemi*

8 kemā-yenbağı becā kéltürgey-sizler. ħudāniñ emrini tutmay şerí'at

9 -dın tecāvüz kılıp emrlerini becā kéltürmegenlerdin bí-zār

10 -dur mén. méniñ mürídım émesdür. kıyāmet küni olar

11 méniñ bilen bir yérde bolalmas dép vaşıyyet-lerni temām

12 kılip bolup mollā nevrūz āḥūnum-nıñ kuçaqlarıda *ercı’u*

13 *emmā rabbike* nidāsını anlap ‘ālem-i fānıdın ‘ālem-i bākıǵa rıḥlet

14 kıldılar. *ḵālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāci’ūn*. aṣḥāb-ı yārānlar

115 [60a]

1 ⑥ācem-niñ ayaǵlarıǵa yüz közlerini sürtüp yumulanıp

2 andaǵ derd söz bilen yıǵlaştılar ki gūyā kıyāmet kayyūm

3 bolǵan-dék boldı. bahār vaḳtı édi. néçe kaçalarda kızıl gül

4 alıp kélip ⑥ācem-niñ eṭrāflarıda kıoydılar. şehir ḥalkı ⑥ācem

5 -niñ vefāt bolǵanlarını anlap kélip ⑥ācem-niñ ta’zıyet-lerini

6 tuttılar. ⑥ācem-niñ nemāzını oḳup defn-i ḥāk kıldılar. hemme aṣḥāb-ı

7 yārānlar ⑥ācem-niñ ser ḥāk-leride her kéçe ḵur’ān tilāvet

8 kılip ④evābını ⑥ācem-niñ ervāḥlarıǵa baǵıṣladılar.

9 künlerde bir kün mollā ebū naṣr āḥūnum vāḳı’ada kördiler ki

10 ḥazret-i ṣāḥib-ḵırān ġazı pād-ṣāḥım aydılar ki ey yārānlarım

11 méniñ cesedim-ni kāṣǵarǵa alıp barıp ḥazret-i mezār pād-ṣāḥım

12 -niñ ravza-i mübārek-leriǵa alıp kirip ata babam-nıñ ayaǵlarıǵa

13 defn-i ḥāk kılsañlar dép beṣāret bérđiler. beṣāretdin

14 fāriǵ bolup mollā nevrūz āḥūnum mollā ‘abdü’l-mecíd āḥūnum-larǵa

116 [60b]

- 1 ⑥ācem-niñ beşāret-lerini izhār kıldılar. mollā ‘abdü’l-mecíd
- 2 āhūnum hem be-cān-ı dil qabūl kıldı. andın kéyin ⑥ācem pād-şāhım
- 3 -niñ qabrleri-niñ yanıda bir i’tikāf-ḡāne bar édi. şunuñ
- 4 içidin kéçelerde loqma kürlep töpelerini tartıp deryāğa
- 5 alıp barıp taşlar édiler. kündüzi bolsa qur’ān tilāvet
- 6 kılur édiler. bir kéçe kürlep ⑥ācem-niñ serāylarığa yétti.
- 7 ⑥ācem-niñ mübārek cesedlerini alıp çıqıp ⑥ācem-niñ
- 8 serāy pür-nūrlarıda toḡta maḡmūd şūfı-niñ tertıb
- 9 -lerini qoyup töşükni muḡkem kılıp kişi bilmegü dék kılıp
- 10 çıqtılar. andın kéyin maşlaḡat kılıştılar ki ⑥ācem-niñ
- 11 yıl eyyāmlarını kılıp bérsek dép yārān aşḡāb-larğa maşlaḡat
- 12 salıp édiler. aşḡāb-ı yārān-lar qabūl kıldılar. andın éki at bir téve tayyār
- kılıp
- 13 qoyup ⑥ācem-ni bir tulumğa alıp andın muḡammed rāzı-niñ qaşığa barıp
- 14 ma’lūm kıldılar ki ⑥ācem-niñ yıl eyyām-ları yaqın-laşıp-dur lāzım kılgalı
- bizler

117 [61a]

- 1 bir munça qoy gele gürünc yağ tapıp kélip ⑥ācem-niñ yıl eyyām-larını kılıp

2 bérsek dép aydılar. muḥammed rāzī ḥūb yaḥşı boladur dép cevāb béríp

andağ

3 bolsa bizniñ {tabí‘at} ṭabí‘at-ımızdın ötkünçe kişi kara daḥl kılmasun dép

4 ḥaṭṭ kılıp mührini basıp bérđi. andın bular ḥalāyık-lar uḥlap çık-kan

5 -da ⑥ācem-niñ mübārek cesedlerini tévege yüklep çevresige yük koyup

6 mollā şūfī kāsım ḥalfetim minip mollā nevrüz āḥūnum, mollā naşreddín

āḥūnum

7 yolğa revān boldılar. néçe menzil-i merāḥil-lerni ṭayy kılıp barur érdiler.

mollā

8 ebū naşr āḥūnum aydılar ki ey bí-edeb ⑥ācem-niñ üstige mu minedurğan

dép

9 aydılar. mollā şūfī kāsım ḥalfetim tévedin özlerini yérge taşlap yıḡlap bí-ḥod

10 bolup kétip yattılar. mollā nevrüz āḥūnum aṭ-dın tüşüp mollā şūfī kāsım

11 ḥalfetim-ni yüz közlerige olturğan ṭuğ kerdí. ğubārlarnı arttılar. mollā mecíd

āḥūnum

12 su alıp kélip içürdiler. andın téveni yütülep yolğa revān boldılar. néçe

13 kün menzil-i merāḥil-lerni ṭayy kılıp bādiyelerni ḳaṭ‘ eylep bisyār miḥnet

14 meşakḳat-ler bilen alıp kélip ravza-i mübārek-niñ dervāzelerini açıp kirip

118 [61b]

- 1 Һазрет-i seyyidü'l-âfāk ⑥ācem-niň yanlarıda defn-i Һāk
- 2 Һıldılar. andın ravza-i mübārek-niň dervāzelerini muһkem
- 3 Һılıp Һıķıp kέttiler. Һol sā'at Һar yağıp bularnıň
- 4 izi ma'lūm bolmadı. her kiři Һara hem kۆrmediler. bular dervāzeğa
- 5 kέlseler dervāze açılmap-dur. bular maşlaһat Һılıştılar.
- 6 üçüylen bir yérde bolmaylı bölek bölek yérge baralı
- 7 düşmen Һaber-dār bolmasun dép mollā mecíd āһūnum Һehrde
- 8 bir hemşireleri bar édi. anda kirdiler. mollā ebū naşr āһūnum
- 9 bir ⑥avıř-leri-niň kéyide pinhān boldılar. mollā nevrūz āһūnum
- 10 bir āşnaları-nıň öyide pinhān boldılar. Һara {tal} Һalda
- 11 Һalğan aşһāb-ı yārānlar birdin éki-din éki yıl-da kélip
- 12 boldırıp-durlar.
- 13 ammā ehl-i tārıһ-ler nüshalar içre andağ
- 14 aytıp-durlar ki Һазрет-i şāһib-Һırān ğāzı pād-şāһım

119 [62a]

- 1 'ālemdin rıһlet Һılğa{nla}nlarıdın kéyin seccāde-i Һilāfet-de
- 2 mevlānā baba Һāzı olturdılar. bular 'ālemdin bargandın kéyin
- 3 mevlānā mollā dōst āһūnum olturdılar. bular 'ālemdin kέtkendin kéyin

4 mollā ebū naşr āḡūnum olturdılar. bular ‘ālemdin bargandın kéyin

5 ⑥ācem-niñ üveys-leri sultān ‘ārífim olturdı. şundağ

6 on sekiz yārānlarnıñ oğlan-ları birdin on sekiz yurtğa

7 du‘ā-gūy boldılar. bularnıñ evlādları ḡālā şu künde

8 hem bardurlar. hemmeleri du‘ā-gūydurlar ve yana ḡazret-i şāḡib

9 -kırān ḡazí pād-şāḡım-nıñ aşḡāb-ı yārānları-nıñ evşāf-ı

10 ta‘ríf-leri-ni miñdin birini tavşíf kılıp beyānğa kéltürülmedük

11 ve her müríd-i muḡliş-lerige ḡazret-i şāḡib-kırān ḡazí pād-şāḡım

12 -nıñ ervāḡ-ı pür-fütūḡ-larığa nazār-ı çerāğ kılıp bérse bu dünyāda

13 müşkil iş-leri āsān bolup ḡacet-leri revā bolup

14 ‘izzet-i āb-rūyğa müşerref bolup āḡiret-ge ímān-ı islām

120 [62b]

1 bilen bargay. suvāl-i münkír nekírğa āsān cevāb

2 bérgey. kıyāmet künide ⑥ācem resūlu’llahğa

3 bā-naşíb bolup behişt-i ‘anber-sirişt-ğa

4 dāḡil bolup dídār-ı ilāhí-ğa

5 müşerref bolğay.

6 āmín. *bi-fadlike ve bi-keremike*

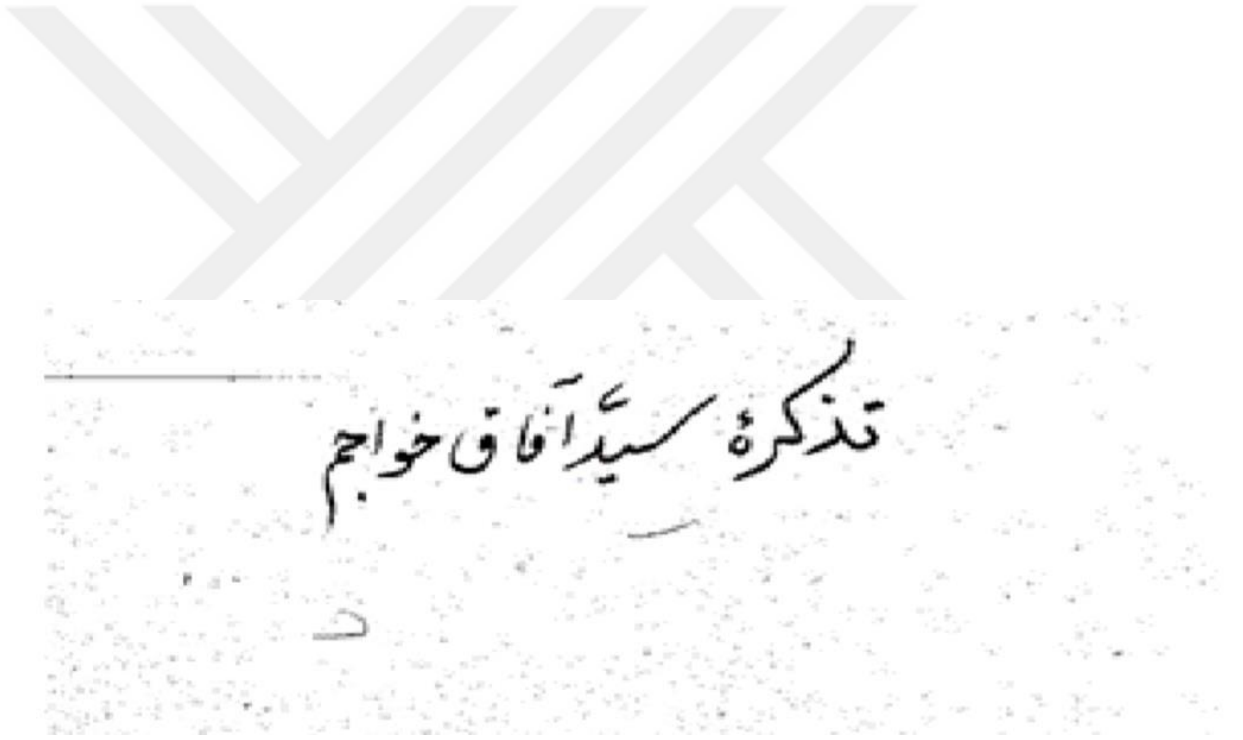
7 yā erḥamerraḥimín

8 sene 1348 cemāziye'l-evvel-niṅ

9 1929. septembernij 7 side

4. BÖLÜM– ÇEVİRİ (TRANSLATION)

SEYYİD ÂFÂK HOCAM'IN TEZKİRESİ

[42b-62b]

80 [42b]

- 1 Yakûb Çerhî, Mollâ Sufûrgi Âhunum lakabı Mollâ Ziyâüddîn Halfetim Hudâyâr,
- 2 Sûfî Türk, Sûfî Sefer Bâkî, Tohta Mahmûd Sûfî Mîr Maksûd Hoca,
- 3 Mollâ Dost Âhunum. Bu adı geçen aşıhaplar girip oturdu. Komutanları
- 4 oturamadı. Padişahın ulemasından yaşlı bir kişi
- 5 vardı. O kişi Hazreti Sahib Kıran Padişahım'dan "Tahsilleri
- 6 nereye kadar yetecektir?" diye sordu. Sahib Kıran Hocam dedi ki
- 7 "Benim ilimimden sorsanız bu âleme gelmeyen 6666 kudsî hadisi (ve)
- 8 manasını bilirim. Her nerede müşkül sözünüz
- 9 varsa sorun, şimdi açıklayacağım" dedi. (Âlim) de sordu ki "İki
- 10 bıçak bir kılıfa sığar mı?" (Sahib Kıran Ekrem) Hocam dedi: "Sığar, bundan ötürü
- 11 benim soyum yirmi yedi nesilden Hazreti Muhammed'e dayanır"
- 12 dedi. (Âlim) tekrar sordu: "Kaç yaşına girdiniz?" (Sahib Kıran Ekrem) Hocam
- dedi ki benim
- 13 yaşımı sorsalar Yüce Allah, Hazreti Âdem'i, selam üzerine olsun, yarattığında
- (ben)
- 14 Peygamber, selam üzerine olsun, ile yoldaştım, dedi. Bir delil de şudur ki

81 [43a]

- 1 Hazreti Mevlânâ Şemsüddîn Tebrîzî demiştir ki **beyit:**
- 2 "Âlem yokken ben vardım, Âdem yokken ben vardım ♦ O da vardı ben de vardım,

3 *ben sevgiliye aşığım*” demiştir, dedi. Ebulgazi Han

4 Hocam Sahib Kıran’dan bu sözü öğrenince ayaklarına kapanıp ağlamıştı.

5 O sebepten bütün insanlara (karşı) yüzünde öyle bir mutluluk belirdi ki hepsinin

6 bir ihlâs akidesi bin oldu. Hepsi (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’ın ayaklarına

7 kapandı. Tövbe edip günahlarının (affedilmesini) istediler. Onların günahını affetti.

8 Ondan sonra (Sahib Kıran Ekrem) Hocam, ashâplarıyla beraber geldiği medreseye

9 döndü. Üç günden sonra Ebulgazi Han’ın bir kişisi gelip bize

10 bir Tofçak cinsi (at) verseniz, onun yerine (biz de) on at versek dedi. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam,

11 söyledi: Birini Hocam Mezar Padişahım’a adamıştım. Yani hizmet

12 etmeye bıraktıklarımın birine kendim bineyim demiştim. O (vakit)

13 Bir edib kendisinin bineceği Tofçak cinsi (atı) verdi. Çok mutlu

14 olup (onu) yücelterek (vazifeyi) yerine getirdi. Ebulfeyz, vezirin padişahın (kendisinden)

82 [43b]

1 Hocam Sahib Kıran’dan Tofçak cinsini (atı) isteyip almasını kabul etmedi.

2 Hazreti Hocam’dan günahlarını (affetmesini) istedi. Hazreti Hocam dedi ki

3 “Ey Ebulfeyz! Buhara’ya seni padişah yaptım. Şerefli Buhara’yı sana verdim”

4 deyip iltifat etti. Hemen Kutubluk makamına ulaştı ama

5 söz işitmek gerek ki Hocam Padişahım, Nakşibend’in mezarını

6 ziyaret etmek için çıktı. Mezarına gelip ziyaretini edepli (bir şekilde)

7 yerine getirdi ve kendisi o yere yöneldi. Baktığında ne ruhu

8 ve ne (de) cesedi görünmedi. Hazreti Hocam dedi: “Ey ashâb-ı yârânlar!

9 Nakşibend’in yattığı yer (mezarı) burası değil. Bu yerde değildir”

10 deyip ashâb-ı yârânlar ile gitti. Bir yere gelip bu yere

11 mezar açınız, dedi. Mezar açtıklarında Nakşibend’in cesedini Kasr-ı İrfan’da

12 defnedip (üzerine) tuğ ve bayraklar dikip (oraya) şeyh, süpürücüler koyup
13 ondan sonra Kaşgar'a (doğru) yola çıktı ama Hocend'e geldi. Hazreti Şeyh
14 Muslihuddîn Sadî Şîrâzî'nin, Allah'ın rahmeti (onun) üzerine olsun, mezarını

83 [44a]

1 ziyaret etmek için geldiğinde Mollâ İsmâîl Âhunum, Hazreti Hocam'a
2 yetişip şu yerde makam ve mertebeye ulaştı. Hocend'den yürüyüp Bedahşan'a
3 geldi. O vakitte Mevlânâ Muhammed Bedahşanî (isminde birisi) vardı. Allah'ın
elçisinin, selam üzerine olsun,
4 mübarek hırkası Üveys Karanî'den sıralı sırasız onlara
5 kalıp o muhterem kişi (Mevlânâ Muhammed Bedahşanî), Hocam Padişahım
gelmeden üç gün önce
6 Allah'ın elçisi, selam üzerine olsun, rüyasında (ona) müjde verdi ki "Senin diyarına
7 benim evlatlarımdan Hoca Hasan isminde bir kişi gelecek, benim hırkamı
8 onlara ver" diye müjde vererek söyledi ve "Bu hırka onların
9 emanetidir" dedi. O muhterem kişi (Mevlânâ Muhammed Bedahşanî) uykudan
uyandı. Bir gün
10 iyi (bir) haber aldı. Hazreti Hocam Padişahım geldi diye, şu vakitte
11 o muhterem kişi (Mevlânâ Muhammed Bedahşanî) yerinden kalkıp (Sahib Kıran
Ekrem) Hocam'ın önüne gelerek
12 gidip mübarek üzengilerinin etrafında dolaşıp Tofçak cinsinin (atın)
13 yularını (tutup) takip edip kendi saraylarının kapısına indirdi.
14 Ondan sonra oda isteyip (bir)kaç gün (oraya) gidip geldi.

84 [44b]

1 Ondan sonra Allah'ın elçisi, bu mübarek hırkasını o Sultanü'l-Evliya'nın
2 önüne koydu. O mübarek hırkayı ellerine alıp
3 yüzüne gözüne sürüp giydi. (Hırka) mübarek boyuna tam

4 geldi. Ondan sonra bütün ashâb-ı yârânlar (onu) tebrik etti.

5 Bu muhterem kişinin dergâhında her gün yeryüzündeki Kutbul-aktablar (Kutupların kutbu),

6 âşıklar, sadıklar, çihiltelenler, ricalül gayblar (görevli velîler) sohbet

7 etti. Bunların hepsi mi kalkıp tebrik etti?

8 Bunların arasında yaşlı bir kişi vardı. O da tebrik

9 etti ve dedi ki hayırlı olsun. “Evliyaların sultanı”

10 dedi. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam o yaşlı kişinin elini tutup halvethâneye

11 alıp girip dedi ki ne sebepten evliyaların sultanı dediniz?

12 dedi. O yaşlı kişi ben bu sözü size (şimdi) açıklayayım

13 deyip tekrar (onu) alıp bir halvethâneye girip dedi ki

14 Ben Hızır’ım, selam üzerine olsun, benim gönlüme bir arzu erişmişti.

85 [45a]

1 Yüce Allah’tan dilemiştim ki “Ey Allah’ım, ben güçsüz bir kulum (senin) dergâhından

2 dilerim. Ben, senin dergâhında yetmiş yıl ibadet etsem” deyip (bildirdim.)

3 O an (Allah) seslendi ki “Ey Hızır! Bu ibadet etmeden pişman olma” ben (de) dedim ki

4 pişman olmayacağım, tekrar seslendi ki (bana) otur dedikten sonra (ben de) yetmiş yıl ibadet

5 ettim. Bu yetmiş yılın içinde Allah’ın elçisi, Allah’ın selamı üzerine olsun, dünyaya gelip

6 bu dünyada yirmi üç yıl peygamberlik yapıp altmış üç yaşında bu dünyadan göç

7 etti. (Ben) o gün itikâftan çıkmıştım. Allah’ın elçisinin, selam üzerine olsun, yüzünü

8 (görmekle) şereflenecektim (ama) olamadım, (onun) hizmetini yapamadım, (ona karşı) özlem ve pişmanlık (içinde)

9 kaldım. Namazına şereflendirildim. O gün o itikâftan pişman
10 oldum. Bir gün dergâhtayken her türlü kusur ve eksiklikten uzak olan Yüce
Allah'tan telkin gelip (bana) dedi ki “Ey Hızır! Şimdi
11 pişman olma. Hazreti Muhammed'in, selam üzerine olsun, evlatlarından bir er
12 dünyaya getireceğim. Yüce ismi Hoca Hasan'dır. (Onu) evliyaların
13 sultanı yapacağım. Bin yüz (1100) yılında dünyaya gelecek. Onun
14 âlemi süsleyen yüz güzelliğini görüp (onun) hizmetinde iyi olacaksın” diyerek
seslenmişti.

86 [45b]

1 Onun ahlak kuralı Allah'ın elçisinin, selam üzerine olsun, ahlak kuralına
2 benzeyecek. Yüce ismi Hoca Hasan Hocam, Hoca Hidayetullah
3 Hocam'ın oğludur diye gaybdan ses geldi. Şu zamandan beri (ona) sığındım
4 ki o bereketli kişinin izini nasıl bulurum? deyip yürüyordum.
5 (Sonra) buyurmuştum ki Allah'ın elçisinin, selam üzerine olsun, mübarek hırkası
6 Üveys Karanî'ye ulaşmıştı. Onlardan (o) muhite (devredilerek) o yüce kişi
7 vücuda geldiğinde (ona) ulaşacaktır, demişti. Ben esinlendikten sonra
8 on sekiz bin âlemi araştırarak gezdim. O hırkanın (ve) Hazreti Muhammed'in,
9 selam üzerine olsun, zuhurunu bu yerde gördüm, dedi. İşte bu sebepten
10 (size) evliyaların sultanı dedim, dedi.
11 Sözün kızası Hazreti Sahib Kırın Gazi Padişahım, bundan (dolayı)
12 Kaşgar'a (doğru) yola çıktı. Ne kadar menzil (varsa) geçip
13 (sonra) çölleri geçip Taşmalık'a gelip Şah Bâkî Hoca'nın yanına
14 geldi. İki gün etraftan asker topladıktan (sonra)

87 [46a]

1 kâfirlerle (ve) Sokaşur'la (savaşmak) için (oraya) gitti. Ebû Nasrû'l Envârî
2 bir medresede tahsil görüyordu. Bir gün rüyasında gördü ki

3 önünde bir mum ışığı duruyor. Mumun ışığında
4 bir insan Kur'ân okuyormuş. Mumun ışığı güneş
5 gibi o nitelikteydi. Parlaklık evlerine
6 vurdu. On dört günlük dolunay gördü (ve) hemen uyandı.
7 Uyandığında (rüyayı) ona şu şekilde yorumladılar ki “Güneşin ışığında
8 ilm-i kâl ortaya çıkmıştır. Önümdeki günde ilm-i hâl ortaya çıkacaktır.
9 On dört günlük dolunay benim pîrim Hazreti Sahib
10 Kıran Hocam’dır. İnşallah kavuşurum” diyerek yürürdü.
11 Üç günden sonra iyi (bir) haber aldılar ki Sahib Kıran Padişahım geldi diye
12 **beyit:** “Bizlere o güzeller güzeli sultanından o vakit bir müjde gelir ♦ Sanki
13 Kenan’da (yaşayan) yaşlıya Yusuf’tan (bir) haber gelir.” O vakit hemen
Yarkent’ten çıktı.
14 üç gün (üç) gecede Taşmalık’a geldi. O gün Hocam

88 [46b]

1 Sahib Kıran, asker toplayıp kâfirler ile savaşmak için
2 niyet edip doğrulmuştu. Şu durumda Ebû Nasrû’l Envârî
3 gelip (Sahib Kıran Ekrem) Hocam ile görüşüp atının yularını tutup (onu) bindirdi.
4 (Sahib Kıran Ekrem) Hocam da Zülfıkar adlı kılıcını tılsımlayıp Tofçak cinsine
(ata) binip
5 parlayan ay (ve) parlayan güneş gibi dünyayı parlatıp heybetli nişanıyla
6 yürüdü. Kâfirler korkudan kaçmaya başladı.
7 Hazreti Sahib Kıran Hocam, Tuzak bölgesine gelip indi.
8 Ne hoş! (O) yer mutlu (bir) yurt iken **beyit:**
9 “*Senin ayağının izinin değmiş olduğu (o) topraklar ♦ Senelerce Sahib Kıran’ın
secde edeceği (bir) yer olacaktır.*”
10 Hazreti Sahib Kıran Hocam, sabah namazından dönüp oturduğunda

11 nice insanlar gelip haber verdi ki kâfirler kaçtı diye (Sahib Kıran Ekrem) işte bu
12 durumda savaşız, darbesiz (bir şekilde) saltanat yerine Kaşgar'a girip
13 (tahtta) oturdu. Üç yıl hak yolunda adaletle (hükümdarlık) yaptı.
14 Hazreti Sahib Kıran Hocam, Irak Tofçak cinsini (Irak atını) Mezar Padişahım'ın

89 [47a]

1 hizmetine bırakıp garip, aciz, güçsüz (insanlara) bolca su (ve) yemek
2 hazırlayıp geçip gitmişti. İlk önce (bu) su (ve) yemekten Müslümanlar yiyip içip
3 doymuşlardı. İman tazeleyip hakikate gönülden yönelen (bir) mürit oldu.
4 O vaziyette Hocam Sahib Kıran, on dokuz yaşındaydı. Kaşgar'da
5 İslam dini sonsuza kadar güçlendi. Günden güne Allah'ın emirleri
6 yayıldı. Ondan sonra Yenihisar'a gitti. (Orayı) fethedip
7 (orada) Allah'ın emirlerini yayıp kâfirlerin puthane, şaraphane,
8 boza(hane), esrarhane, umumhane, kumarhanelerini yıkıp yerine medrese,
9 mescit, tekke (bunların) hepsini yaptırıp İslam dinini ihya etti. Ondan sonra
10 Yarkent'e gitti. Orada da Allah'ın emirlerini yayıp İslam dinini
11 ihya etti. Kaşgar (ve) Yarkent'e hâkim, kadı, müftü, müderris
12 koyup bu şehri kâfirlerden kurtarıp temizledi.
13 Aktarmışlardır ki bu kez geldiğinde Yarkent'te
14 dokuz ay padişahlık yaptı. Tarihçiler o şekilde demiştir ki

90 [47b]

1 Hazreti Hocam Sahib Kıran Padişahım, İslam ordusunu yönlendirip
2 Yarkent'ten çıkıp Endican'a vardı. Endican'da bir yıl kalmışlardı.
3 Bir süre sonra Kaşgar'ı Kalmak bastı diye haber
4 duyuldu. Hazreti Hocam Sahib Kıran, asker toplayıp hızlıca
5 yürüyüp Kaşgar'a geldi. Kalmakların askeri, atası sınırsızdı.
6 Sabah iki deniz ordusu birbirine karşılıklı olarak (bir) topluluk

7 tertip etti. Hazreti Hocam Sahib Kıran, İslam ordusuna dua etti.
8 İslam ordusu cezbe halinde olup savaşa girdi. Bir saatte Kalmak
9 ordusunun başını say taşı gibi yaptı. (Sağ) kalan Kalmaklar
10 kaçıp canını kurtarıp (kendi) sahillerine güçlkle ulaştı. Hazreti Hocam (Sahib
Kıran Ekrem)
11 da Kaşgar tahtına çıkıp adalet sağlayarak Allah'ın emirlerini yayıp
12 padişahlık yaptı. Bir(kaç) günden sonra Kalmak ordusu tekrar (buraya) geldi
13 diye haber aldı. Hocam Padişahım (Sahib Kıran Ekrem), “Kâfir ordusunun önüne
14 ininiz” diyerek emretti. İslam ordusu toplanıp

91 [48a]

1 kâfirler ile savaştı. Yiğitler canbazlık meydanında at
2 sürdü. Birçok kâfiri cehenneme gönderip (onların) silah, silah takımlarını
3 ganimetlerini aldılar. Elleri düşenlerinin (de) Müslüman olacağına
4 söz verdiler. Müslüman olmayı kabul etmeyenleri, baş kaldıranları
5 öldürdüler. Kutlu (bir) fetihle Hazreti Hocam Padişahım'ın huzuruna
6 geldiler. İslam ordusuna izin verdi. Her biri kendi evine
7 döndü. Bir(kaç) günden sonra tekrar Kalmak ordusu geldi diye haber
8 aldı. Kodaş Divan Beyi girip Hazreti Hocam (Sahib Kıran Ekrem)'a (durumu)
bildirdi ki
9 “Kalmak ordusu kalabalık gelmiştir” der. İslam ordusuna yetki verdi ki
10 Mübada şehrini kâfirler kuşatıp alsa şehir(de) kıtlık olursa
11 dul kadın ve yetim çocuklara vebal olur mu ki? Biz çıkıp gitsek
12 yurt güvende kalsa diyerek arz etmişti. Hazreti Hocam Padişahım
13 o şekilde olursa biz Endican bölgesine gidip asker toplayıp gelelim
14 diyerek Endican tarafına gitti. Kâfirler şehre girip Kalmak'tan

92 [48b]

1 (bir) hâkim bırakıp döndü. (Bir)kaç günden sonra Hazreti Hocam (Sahib Kıran Ekrem), Nayman Kuşça

2 Kıpçak otuz boyu büyüklerinden çok (sayıda) asker toplayıp

3 Kaşgar tarafına gitti. İslam ordusu gelip Kaşgar'ı kuşatıp

4 indi. (Şehrin) kent kapılarını açıp girip kâfirleri öldürüp

5 Kaşgar'ı kâfirlerden temizlediler. Allah'ın emirlerini yayıp

6 Âmân Bey'i hâkim yaptı. Kendisi Yarkent'e gidip egemenlik tahtında

7 kararlı oldu. (İnsanlara) hürmet (ve) iyilik etti. İslam askerini kendi

8 yurtlarına gönderdi. Bir yıldan sonra yine Kalmakların başı çok (sayıda)

9 Kalmak (askeri) ile gelip Kaşgar'ı kuşatıp aldı ve Yarkent'e de asker gönderip

10 (orayı da) kuşatıp aldı. Hazreti Sahib Kıran Hocam, (durumu) öğrenip ata binip

11 (karşılarına) çıkıp kâfirler ile öyle (bir) savaştı ki kâfirlerin başını

12 say taşı gibi yatırdı. (Geriye) kalan kâfirler güçlenemedi

13 çıkıp kendi boyundan olan kişiye gerçekleşen (bu) olayın vaziyetini anlattı.

14 (Kalmak) boyu tekrar çok (sayıda) asker gönderdi. Gelip Yarkent şehrini dokuz

93 [49a]

1 defa kuşatıp (şehre) indiler. Yedi gün şehri kapatıp (orada) kaldılar. Bir gün

Kodaş

2 Divan Beyi (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'a gelip (şu şekilde) ifade etti ki "Ey

Padişahım! Kalmak

3 ordusu kum, toprak gibi gelip şehri kuşatmıştır. Bu (Kalmak askerleri) de art

arda

4 gelip (burada) kalıyor. İslam ordusu yanımızda yok (dedi.) Biz burada dursak şehir(de)

5 kıtlık olur mu ki? Biz çıkıp asker toplayıp gelsek”

6 diye arz etti. Hazreti Sahib Kıran Hocam, Kalmaklara

7 gelip beddua etti. Âlemi kara (bir) fırtına basıp (her taraf) karanlık

8 oldu. Kimse kimseyi görmedi. Ondan sonra Divan Beyi kent kapısını

9 açtı. Hazreti Sahib Kıran Hocam, ata binip dostlar

10 ile çıkıp o yürüyenlerle (birlikte) Kaşgar’a gelip (?)

11 ile Endican’a gitti. (Orayı) kuşatıp (orada) kalan kâfirler şehre

12 girdi. Âmân Bey ile Şah Bâkî Hoca Kaşgar’dan çıkıp Kolkurgan’da

13 (kılıçtan) geçirdiler. Her (defasında bir) kısım Kalmak ordusu o yere gelse (onları kılıçtan) geçirerek

14 ulaşırlardı. Hazreti Sahib Kıran Hocam bu kez çıktığında

94 [49b]

1 dünyayı dört yıl (boyunca) seyahat etti (ve) Kaşgar’a gelmeyi seçti.

2 Söylentiye (göre) çok (sayıda) asker toplayarak (gelen) İmâm Mehdî son zamanına kadar Kaşgar’a gelip şehri

3 alıp kâfirlerin hepsini öldürüp (düşmandan) çok (sayıda) ganimet aldı.

4 İslam ordusu (bundan) mutlu oldu ve (kâfirleri) yendi. Âlemi kâfirlerden temizleyip

5 Allah’ın emirlerini yayıp egemenlik tahtında kararlı oldu.

6 Ön tarafa geldiklerinde Tokuzak’taki Kurgan’da Şah Bâkî Hoca’nın

7 koluna (bir) ok saplanmıştı. Bu sırada şehit oldu.

8 “Onlar, bir musibetle karşılaştıkları zaman, bizler, Allah için varız ve muhakkak O’na döneceğiz, derler.” Hazreti Sahib Kıran Hocam öğrenince

9 yazık deyip Kur’ân-ı Kerim’i hatmedip ruhuna tekbir getirerek dua etti.

10 Hazreti Hocam (Sahib Kıran Ekrem), ata binip Yarkent’e geldi. Kâfirler

11 ile savaşıp hepsini öldürüp (düşmandan) at, silah, at takımı

12 ve de çok (sayıda) diğer (düşmandan kalan) malları, ganimetleri aldı. (Geriye) kalan kâfirler

13 bir tarafa dağılıp “(Onları) vurup sonra gizlendikleri (o) yerleri darmadağın edip”

14 evleri yanıp tutuşunca (onların) sancağını tepetakla edip alt tarafını (yere)

95 [50a]

1 dikip üst tarafını yukarı çevirdi. Arkasına bakmadan düşüp

2 kalmış borkünü (başlığını) umursamadan kaçış yolunu, yazılmış, seçti. Hazreti

3 Hocam Padişahım (Sahib Kıran Ekrem) ve İslam ordusu savaştan insanları topladı. Hocam

4 Padişahım (Sahib Kıran Ekrem), Yarkent egemenlik tahtında kararlı olup İslam dinini

5 yaydı ama bu kez geldiğinde (orada) bir yıl padişahlık yaptı.

6 Şah Bâkî Hoca’nın akrabası Arzu Ağça Han, Mollâ Mecîd Âhund

7 çocuklarını alıp Yarkent’e (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’ın huzuruna vardılar.

8 (Sahib Kıran Ekrem) Hocam, taht üstünde oturmuştu. Arzu Ağça (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’ın

9 ayağına kapanıp ziyaret etti. Onları (Sahib Kıran Ekrem) Hocam yanında oturtup

10 (onlara) iltifat dolu güzel sözler söyledi. Onlar (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’ın

11 önünde ağlamışlardı. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam, dedi ki insan hocasının önüne

12 gelip ağlıyor. Ağabey (siz) ağlamayınız deyip (onlara) iltifat etti. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam,

13 dostlara dedi ki “Onlar benim misafirimdir. Hepiniz

14 (onları) ağırlayıp gönlünü alıp (onlara) layık hizmet ediniz”

96 [50b]

1 diye buyurdu. Dostlar (bir)kaç gün (onları) misafir etti. Onlar (iyice) dinlendi.

2 Bir gün yatsı namazından dönüp Hazreti Hocam (Sahib Kıran Ekrem), Arzu Ağça

3 ile Mollâ Mecid Âhunum’u çağırıp dedi ki siz geri gidin.

4 Âlemde vakitli vakitsiz (yaşanan) hadiseler (yüzünden her yer) ayaklanıyor

5 deyip onlara izin verdi. Onlar ağlayarak dedi ki “Ey Padişahım!

6 Bizden (size) nasıl (bir) edepsizlik geldi?” deyip ağladılar.

7 Hazreti Hocam Padişahım (Sahib Kıran Ekrem) dedi: “Sizden (bana) hiç(bir) edepsizliğin

8 geldiği yok. Sizin yoksullara (karşı) yaptığınız hizmetleriniz doludur,

9 unutmayacağım. Ey kız kardeşim ve ey çocuğum, kâfirler birbiri ardınca geliyor.

10 Siz geri gidin. Her iki âlemde unutmayacağım” deyip (onları) Kaşgar’a

11 gönderecektir. (Bu) iki insanı bulup tutup geri döndürdü

12 ve dedi ki bu iki kişinin sağ salim vardığına (dair) mektup yazıp

13 bana gönderiniz deyip ondan sonra Kodaş Divan Beyini uğurlayıp

14 giriniz diyerek buyurdu. Kodaş Divan Beyi kent kapısından

97 [51a]

1 çıkıp yola koyulup (onları) yolcu etti. Onlar yürüyerek üç günde eve geldi.

2 (Onların) sokaktan huzur ve esenlik (içinde) yürüyerek gittiklerini görünce mektup (yazıp) verdiler, demiştir

3 ama tarihçiler demiştir ki birinci vakitten sonra

4 Kalmak ordusunun hepsi kalabalıklaşarak (gelip) Yarkent şehrini kuşatıp

5 (şehre) indi. Yarkentli Pohaklar mırıldandı. Biz hiç(bir) vaktinde

6 güvende olmadık. Ya yurdu Kalmak’tan kurtarıp alamadı ya da

7 (yurdu) Kalmak’a bırakıp vermedi diye mırıldandılar. Bu söz Sahib Kıran
8 Hocam’a malûm olup (onlara karşı) müdafaa için harekete geçince (şöyle) dediler:
“Ey bedbahtlar! Kalmak’a
9 kelâm edip (sonra) atlarına binip dostlar ile kent kapısından
10 çıkıp gitti. O zaman âlemi kara (bir) fırtına bastı. Kâfirler
11 başlarını gömüp yattı. Kimse kimseyi görmedi. Kâfirler Dehsab şehrini
12 taşılayıp çıkıp gitti. Ertesi gün Hazreti Sahib Kıran Padişahım’ın
13 şehirden dışarı çıkıp gittiğini Kalmaklar öğrenince şehre girdi
14 ama Hazreti Sahib Kıran Hocam şu yürüyenlerle (birlikte) dünyayı seyretti

98 [51b]

1 ve dileyenleri olgunluğa ulaştırıp cahillere Allah’ın emirlerini
2 Müslümanlığı bildirip doğru yola yönlendirip (onlara) tarikat,
3 hakikat (ve) marifeti öğretti.” Tarihçiler nüshalarda
4 o şekilde demiştir ki Hazreti Hocam Padişahım bu kez
5 çıkıp gittiğinde Kırgızlar (onların) burada kalan dostlarını
6 ve çoluk çocuklarını bulup talan etti. Şah Bâkî
7 Hoca’nın dünyasının sınırı yoktu. Tamamen (her) şeyini
8 Hocam Padişah’ın (Sahib Kıran Ekrem’in) mübarek ayakları için saçmış. (Geri) de
kalmış (yine)
9 yedi tuğluk malı mülkü vardı. Kaç bin atı kaç bin hayvan sürüsünü
10 Kırgızlar iri cüsseli boynuzları olan hayvanlarıyla yağmalayıp (ve) kölelerini
cezalandırıp
11 evlere muhafaza edilmiş lâl, inci, altın (ve) gümüşleri buldurtup
12 (bunları) almış ve tekrar Tokuzak’tan (da) üç (tane) geliyor. Hizmetlerinde
bıraktığı sapanları
13 ve silah takımlarını buldurtup alıp gittiler.

14 Arzu Ağça, (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'dan ayrıldığı (için) birkaç gün ağlaya ağlaya

99 [52a]

1 (bu) âlemden gitti. *“Onlar, bir musibetle karşılaştıkları zaman, bizler, Allah için varız ve muhakkak O’na döneceğiz, derler.”*

2 Ama tarihçiler öyle demiştir ki Hocam Sahib Kıran

3 Padişahım, üç yıl dünyayı seyahat ettikten sonra da Kaşgar’a

4 gitmeyi seçti. Asker toplayıp dostları yönlendirip

5 Kaşgar tarafına (gitmeye) karar verip birkaç gün (içinde) menzilleri geçip (sonra) çölleri

6 geçip Altun Art’a indiler. Bu yerde kırk bin

7 (40.000) asker topladı. Ondan sonra Uluğ Art’tan yürüyüp Bostan-

8 terek’e gelip kalıp bu yerde üç gün padişahlık yaptı. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’ın

9 Kaşgar’daki temiz yürekli, dostluğu içten olan müritleri (onun orada olduğunu) öğrenince Taşmalık’a

10 Mollâ Mecid Âhunum’un huzuruna gitti. Âhunum, dostları (ile)

11 yürüyerek ilerleyip Bostanterek’e (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’ın yüce huzuruna

12 vardılar. Onların geldiğini (gören) Kodaş Divan Beyi

13 (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’a bildirdi ki “Taşmalık’tan birçok hanedan,

14 dostlar gelmiştir” dedi. (Sahib Kıran Ekrem) girsin dedi. Divan Bey, onları (alıp)

100 [52b]

1 girdi. Bunlar (onu) yücelterek (vazifeyi) yerine getirip (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’ın ayaklarına kapanıp

2 etrafında dolaşıp ağlaşmışlardı. Bu (gelenlere) iltifat edip bunlardan

3 durumlarını sorup (sonra) Destur Han’a buyurdu. Destur Han’ın (yanından)

4 gelmişti. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam dedi ki “Sizler yürüyerek geldiniz, sizler çıkıp

5 iyice dinleniniz” dedi. Ertesi gün bunları çağırıp

6 Âmân Bey’in yurdundan (gelen) hanginiz? Şah Bâkî Hoca’nın

7 yurdundan gelen hanginiz? diye sordu. Divan

8 Bey, bunları bir bir (Sahib Kıran Ekrem’e) gösterdi. Sahib Kıran Hocam, bunların çoluk

9 çocuğu mu var? diye sordu. İşte şu oğlu deyip Mollâ

10 Abdülmecid Âhund’u gösterdi. Hazreti Hocam dedi ki akşamdan

11 beri bana niçin demediniz? dedi. Divan Bey (şöyle) dedi:

12 “Ey Padişahım! Kendisine izinsiz diyemedim” dedi. Hazreti Hocam

13 dedi ki “Ey Âhun! Siz bizim evladımızsınız” deyip yanında

14 oturtup (ona) anneniz Arzu Ağça var mı? diye sordu.

101 [53a]

1 Mollâ Mecîd Âhund, annesinin (bu) âlemden gittiğini tek tek söyledi.

2 (Sahib Kıran Ekrem) Hocam, (vefat ettiğini) öğrenince gözyaşı döktü. Ondan sonra Kur’ân-ı Kerim’i hatmedip

3 ruhuna tekbir getirerek dua etti. Bu vakitte Mollâ Mecîd Âhunum

4 on sekiz yaşındaydı. Şu her zaman katılanlarla ömrünün sonuna kadar

5 (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’dan ayrılmadı. Hazreti Sahib Kıran Hocam, İslam ordusunu

6 alıp Bostanterek’ten o yürüyenlerle birlikte hızlıca Kaşgar’a gelmişti.

7 Kaşgarlı İşaklar (Sahib Kıran Ekrem) Hocam’a kent kapısını kapattı. Hocam Padişahım (Sahib Kıran Ekrem)

8 bildi ki Kaşgarlı zorbalar kâfirlere gönül vermiştir deyip

9 oradan geçip Hazreti Mezar Fayizü’l Envar’a geldiler. (Onları) hizmetinde

10 hareketlendirip Kur'ân-ı Kerim'i hatmedip tekbir getirerek dua edip arkadaşları yönlendirip

11 Yarkent'e gitti. Ne kadar menzil (varsa) geçip (sonra) çölleri

12 geçip Yarkent'e geldiler. Bu vefasız halk da Hoca'ya ok attı.

13 Bir saatten sonra Yarkent'in bir sefili tahtı ile vurulup gitti.

14 Yarkent halkı silah takımlarını boynuna asıp (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'ın ayaklarına

102 [53b]

1 kapanıp günahlarının (affedilmesini) istedi. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam onlar bâkî oldu deyip onların

2 günahını affetmedi. Hocam Padişah, yüce yer (halkı) ile Bedahşan'a

3 çıkıp gitti. Bedahşan padişahı, (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'ın geldiğini anlayıp

4 veziri, emirleri, âlimleri ve halkı (Sahib Kıran Ekrem'i) karşılamaya çıkıp ayaklarına

5 kapanıp ağlayıp ziyaret edip (onu) sunulan ikramlar ile padişahın

6 sarayına indirdiler. Birkaç gün (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'ı misafir

7 ettiler. Bedahşan padişahı, (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'ı tahta davet etti.

8 Hazreti Hocam Padişah dedi ki bize padişahlık gerekmez.

9 Birçok yer belirleyip versinler demiş. Padişahın kendi bağının

10 yanında birçok yer ve avlu vardı. (Sahib Kıran Ekrem) Hocam, (onları) yüce huzuruna ulaştırıp

11 indirdi. Bedahşan halkı hediyeleri alıp gelip (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'ın

12 önüne koyup ziyaret edip görüşüp (sonra) döndüler. Bedahşan

13 padişahı sanki Nevruz bayramı günlerindeki gibi oldu. Günlerden bir gün

14 Mollâ Ebû Nasr Âhunum, (Sahib Kıran Ekrem) Hocam'ın yöneldiği (şeyleri) götüremeden mest (olup)

103 [54a]

1 kendinden geçmiş. Bedahşan padişahının yeni yaptığı Çahar
2 -Bağ'ı (dört parçalı bahçesi) vardı. Mollâ Ebû Nasr Âhunum, bağa girip bütün
insanları
3 çekip bir yere toplayıp “Cennetin cennetine git. Cehennem
4 cehennemine git” demiş. (Onların) ağızlarından beyaz beyaz köpükler
5 gelip (ağızlarındaki o köpükler) her tarafa sıçrayıp kendilerinden geçmiş
(vaziyette) yürüdüler. Bu durumu
6 bahçıvan gelip padişaha bildirdi ki Hocam'ın bir divanesi
7 girip (bahçedeki) yeni kişileri çekip atmıştır diye bildirdi.
8 Padişah dedi: “Divaneye, karışmadan saldırmadan Hocam'ın
9 kendisine bildir” diye buyurdu. Veziri gelip Hocam'ı
10 ziyaret edip edeple durup Hocam'a (durumu) bildirdi. Hazreti
11 Hocam Padişahım, Mollâ Ebû Nasrım'ı çağırınız diye buyurdu.
12 Hemen Mollâ Ebû Nasr Âhunum'u bulup alıp girdiler. Hocam'ın
13 buyruğu (ile) el (ve) ayaklarını bağlayıp Bedahşan
14 denizine attılar. Mollâ Ebû Nasr Âhunum, (suyun içinde) akıp giderken

104 [54b]

1 el (ve) ayaklarına (bağlanmış olan ip) gevşeyince denizin kenarına çıkıp oturdu.
Vezir bunu
2 görüp tekrar gelip padişaha tek tek anlattı. Hazreti Hocam Padişahım, Mollâ
3 Ebû Nasr'ı alıp (buraya) giriniz diye buyurdu. Divan Bey çıkıp Mollâ Ebû Nasr
4 Âhunum'u çağırıp (onu) alıp girdi. Sanki parlayan güneş gibi olmuştur.
5 Hocam geliniz (dedi.) “Ey Mollâ Ebû Nasr!” deyip ocaktan yumruk büyüklüğünde
(olan) koru alıp önüne
6 koydu. Mollâ Ebû Nasr Âhund hemen (o) koru ağzına koyup yutup gönderdi.
Hazreti
7 Hocam Padişahım “Ey Mollâ Ebû Nasr! Evinizi (o) ateşle ısıtınız” diye buyurdu.

8 Hazreti Hocam Padişahım, Mollâ Ebû Nasr'ı evin (içindekilere) söyleyip kapıya kilit bırakınız

9 diye (onlara) buyurdu. Mollâ Ebû Nasr Âhunum'u bir eve söyledikten (sonra) kilit bırakmışlardı.

10 Mollâ Ebû Nasr Âhunum, Allah diyerek eşiğe (doğru) hızlı yürümüştü. (O) kilitler çukurlaşmış (yere)

11 düştü. Birkaç kez [...]lar belli oldu. Ondan sonra el (ve) bacaklarını (bir) kuşku

12 sardı. Allah Allah diyerek kirişi vurmuştu. Bütün (o) zincirler açılınca

13 (kapı kirişinin) hiç(bir) yüzü sabit kalmadı. Kodaş Divan Beyi gelip (durumu) Hocam'a bildirdi.

14 Hocam Padişahım dedi ki şimdi burada durmak olmaz deyip atlarına binip

105 [55a]

1 dostları ile şerefli Buhara'ya gitti. (Bir) araç ile hisarı geçip birkaç

2 gün dünyayı seyahat edip Şerefli Buhara'ya ulaştılar. Padişah karşılayarak huzuruna

3 çıkıp görüşüp ziyaret edip sarayına davet edip (onları) alıp gelmişlerdir.

4 Hocam Padişahım (oraya) gelip padişahın tahtına çıkıp Fatiha suresini okudu. Hocam'ın

5 (o) âlemi süsleyen güzelliğinden padişahın sarayı aydınlık oldu. Padişah

6 bu gibi (bir) yüz güzelliğini görünce (ona) hayran kaldı. Ondan sonra âlimler gönüllerinden

7 dedi ki Hocam Padişah gençmiş. Padişah'a âlimlere, ak sakallılara (yaşlılara) riayet edip

8 düşünmeden tahta çıkıp oturdu. Biz (de) Hocam'dan bir meseleyi soralım

9 diye söyleşirlerdi ama yürekleri tutulunca soramazlardı. Buhara

10 padişahı dedi ki (onların) kusuru padişahım (onlar) Kaşgar toprağından geldiler. Hocam dedi ki

11 (bizde) Kaşgar'dan çıkıp geldik. Padişah dedi ki “Kaşgar'da Kalmak diye bir kavim var

12 diyor. Doğru mu?” dedi. Mollâ Ebû Nasr Âhunum “Evet doğrudur” dedi. Padişah

13 tekrar sordu ki “Onların dili nasıldır? Arapça mı ya Farsça mı ya da Türkçe mi?” diye

14 sordu. Mollâ Gazi Âhunum dedi ki “Ata “merrul” diyor, deveye “temin” diyor,

106 [55b]

1 hayvan sürüsüne “öküz” diyor, keçiye “yaman” diyor, çizmeye “gadasun” diyor, her şeye

2 bir şey diyor” diyerek (sorulara) tek tek cevap verdi. Bu halkın hepsi sessiz olup (orada) kaldı.

3 Padişahın küçük nargilesi vardı. Padişaha nargile alıp gelip tuttular. Padişah

4 Hocam'ın tarafına işaret etti. Hemen Mollâ Nasr Âhunum ayağa kalkıp Hocam nargile içmiyor

5 diyerek nargilecinin elinden (nargileyi) alıp (nargile ağızlığını) ağzına denk getirip çevirip

6 verdi. Ondan sonra Padişah altın ibriği alıp gelip Hocam'ın eline

7 su verdi. Ondan sonra dostların eline su verdi.

8 Destur Han gönderip (önlerine) yemek koydu. Yemeği alıp dostlara

9 uzattı. Ondan sonra Buhara padişahı ayağa kalkıp özür dileyip

10 bir Irak Tofçak cinsi (Irak atı), bir Argumak cinsi (at), dokuz at (bunları alıp) dokuz (kişi)

11 hızlıca (gelip) padişahlara yaraşır çeşitli tabaklar, çok değerli taş, lâl'i (ve) mücevherleri

12 Hocam'ın huzuruna bıraktı ve (şöyle) dedi: “Ey Padişah Hazretleri!

13 Biz Kaşgar'dan savaşıp geldik savaşmadan gelen (o) yüce kişinin

14 mübarek ayak adımlarından bu şehir mutlu (huzurlu) oldu.

107 [56a]

1 Biz de mutlu olduk. (Onların) bu çok değerli silah takımlarına harcamalar
2 yaptırırsalar” deyip ağlamıştı. Hazreti Sahib Kıran Padişahım,
3 Padişah’ın kazançlarına dua etti. Mollâ Ebû Nasr Âhunum ayağa kalkıp
4 bu çok değerli taş lâl’i, mücevherleri âlimlerin ve bilgilerin önüne saçıp attı.
5 Atları da mı (onlara) bırakıp verdiler? Âlimler lâl’i, mücevherleri
6 ve atları alıp başları dik (bir vaziyette) olup bin (kez) özür dileyip alçak gönüllülük
ile kent kapısından
7 çıkıp gecikerek döndüler. Âlimler, bilginler Hocam’ı şikayet
8 etmek için durdu. Padişah dedi: “Ey âlimler! Hocam’ın huzurunda (siz) ağzınızdan
tek bir kelime
9 edemediniz. Bunların hepsi kerâmet sahibi olan kişiler iken velîlik (de) bunlarda
10 iken henüz sizde şu kadar velîlik (derecesi) var. Hanginiz şu kadar
11 çok değerli taş lâl’e (ve) mücevherlere bakmadı? Hocam’ın bir müridinin
12 saçıp attığı (o) mücevherleri toplayıp alıp zengin oldunuz”
13 deyip sarayına girip (oradan) gitti. Âlimlerin (söz) söylemeye mecali kalmadı.
14 Dağıldılar. Hazreti Hocam Padişahım, saraya gelip (sarayda) kaldı.

108 [56b]

1 Mollâ Gazi Âhunum ile Mollâ Ebû Nasr Âhunum’a dediler ki her ikisinin
hizmetini
2 bitiriniz. “Ey Mollâ Ebû Nasrım! Sizi medreseden
3 çekip alıp (o) terbiye ettiğim (kişinin) sevabını bana aktardınız.
4 Eğer nargileyi elime alırsam hak yolunda elimi kesmek gerekir”
5 dedi. “Eğer ağzıma koyarsam dilimi kesmek gerekir” dedi.
6 İyi, güzel iş mi yaptınız? “Ey Mollâ Gazi Âhund! Siz de dünyanın
7 pisliğinden beni kurtardınız.” Hadis-i şerifte: “*Dünya bir (cifedir) leştir*

8 ve ona talib olanlar da ancak köpeklerdir” demişlerdir deyip padişahlık yaptı ve dedi ki

9 “Pirin ulusunu müritten bilmek gerek. Müridin kabul edeni

10 sizi ululuk mertebesine ulaştırıyor” deyip padişahlık yaptı.

11 Aktarmışlardır ki Hazreti Sahib Kıran Gazi Padişahım

12 yedi kez gelip İslam dinini ihya edip Allah’ın emirlerini yayıp

13 (sonra) kendi yerlerinde bilgili (bir) hâkim, müftü, kadı, müderris bıraktı.

14 Kendileri bir yerde yerleşip (o yerde) durmayanlarının (da) yolunu açandır (der)

109 [57a]

1 dedi ki her vilayette ve her diyarda yatan evliyâların ve velîlerin

2 yattığı yere (onları) çağırdılar (dedi.) Her zaman

3 Hazreti Hızır, selam üzerine olsun, ile yoldaş (olup) yürürdü ve bazı yatan

4 velîlerin yattığı (o) yerlere (bir) alâmet olmasa (da) kuşatıp

5 (orayı) açığa çıkartıp (onları) koyardı.

6 Tarihçiler yazmalarda o şekilde aktarmıştır ki

7 Hazreti Hocam Padişahım, bir gün bütün ashâb-ı yârânlar ile oturup

8 dedi ki benim atam Hazreti Seyyidü’l Âfâk Hocam’ın hizmetinde

9 olan kişilerden var mı acaba? dedi. O vakitte Mevlânâ

10 Mollâ Baba Kâzî hazırды. Ayağa kalkıp el bağlayıp durdu. Bütün

11 ashâb-ı yârânlardan (onun) yaşı büyüktü. Hazreti Sahib Kıran

12 Gazi Padişahım, senin kabulün benim kabulüm, senin reddin

13 benim reddim deyip Kaşgar’a döndürdü. Gelip Kaşgar tahtı üzerinde

14 oturup insanları doğru yola yönlendirip Allah’ın emirlerini yayıp

110 [57b]

1 tarikat bilinsin, dedi. Tarihçiler yazmalarında o şekilde demiştir ki Hazreti

2 Sahib Kıran Hocam sefere çıkmayı seçip ata bindi. Yoldaki menzilleri geçip

3 (sonra) çölleri geçip gidip varırdı. (Sahib Kıran Ekrem'in) önüne atlı bir kişi
4 çıktı. Hemen bindiği (attan) inip Hocam'a selam verdi. (Onun) selamına cevap
verdi.
5 (O) kişi (şöyle) dedi: "Bu şehrin insanların kendisine hasedi çoktur. Fakir
6 mekânıma inip geçseler dünya ve ahirette bana yüz suyu delil olacak"
7 deyip alçak gönüllülük ederek durdu. Hazreti Hocam Padişahım da tebessüm edip
beni bir seferimden
8 men etmeseler (ben) bütün seçilenleri her türlü kusur ve eksiklikten uzak ve yüce
olan Allah'a ulaştırdım, dedi.
9 Her ne yaparsa kendisi yapar deyip Kara Tigin'in itaat edenleri (ile) Kara Tal'a
gitti. O kişi
10 Ümitsiz olarak döndü. Hocam yürüyüp gitti. Yolda gittiği sürece dostlardan
sordu:
11 "Beni bu seferimden men eden kişiyi tanıdınız mı?" dedi. Dostlar (şöyle) söyledi:
12 "Biz tanıyamadık" dediler. Hazreti Sahib Kıran Gazi Padişahım tebessüm edip
13 yürüyüp gitti. Kara Tal bölgesine ulaştılar. Deniz boyunda bir bölge vardı.
14 şurada indiler. O diyarın ulusu Hoca İshak Veli'nin evladından

111 [58a]

1 Muhammed Razi'(dir) demişti. (O) hilekâr, düzenbaz, fitneci ve haset (bir) insandı.
Hazreti
2 Hocam Padişahım'ı sarayına davet etti. Hocam Irak Topçak cinsine (Irak atına)
binip
3 bütün ashâb-ı yârânlar ile görkemli (bir şekilde) girip şevket ile sarayına
4 indi. Bu gayr-ı meşru kişi bu şan (ve) şevketi görüp (onu) kıskanmaya başlayınca
5 içi dışına çıktı. Zaferan (safran) ile hoş kokulu şeyleri katıp tatlı yiyecek

6 yapıp (içine) zehir koyup verdi. Hazreti Hocam Padişahım hiç(bir) zaman üç lokmadan fazla

7 yemezdi. Bu gayr-ı meşru lanetli kişinin yemeğinden o vakit yiyip kalan yemekleri

8 dostlara gönderdi. Hocam'ın gönderdiği mübarektir diyerek (o tatlıdan) talep ederek toplastılar. Dostlardan

9 on dördü öğlen bu yemekten yemişti. O vakit âlemnden

10 gittiler. (Bu durumda) Hazreti Hocam Padişahım maneviyat yolunda (o) keramet yerinde hangisinin

11 hayatını bağışladı? Oysa ki Mollâ Muhammed Âhunum (bu) âlemnden

12 gitti. Şehadet parmağını Mevlânâ Mollâ Dost Âhunum'un

13 ağzına koyup yüksek ses ile Mollâ Dost deyip

14 üç defa haykırdı. "Buyurun efendim!" deyip ayağa kalkıp hızlıca yürüyüp oturdu.

112 [58b]

1 Hazreti Sahib Kıran Gazi Padişahım "Ey Mollâ Dost! Susadınız

2 mı?" diye sordu. (Mollâ Dost) "Susadım" dedi. Hocam Padişahım denizden

3 su aldırıp gelip (sonra) mübarek eline (suyu) alıp (ona) içirdi.

4 Hemen sıhhat buldu. Hazreti Hocam Padişahım dedi ki "Ey Mollâ

5 Dost Âhunum! Âlemnden gittikten (sonra) nereye gitmiştiniz?" dedi.

6 Mollâ Dost Âhunum dedi ki Kaşgar (ve) Yarkent'in arasında

7 dilencilere benzeyen iki kişi (beni) hücumla alıp götürdü.

8 Kendileri (oradan) ayrılıp (beni) aldı, dedi. Hazreti Hocam

9 Padişahım dedi: "Doğru dediniz" dedi. Hazreti Sahib

10 Kıran Padişahım bütün dostlara hitap ederek dedi ki

11 "Ey Mollâ Ebu Nasr Âhunum! Yeryüzündeki insanlar sizden hocanızın

12 (tarikât) yönü nedir?" diyebilirler. Nedir? Siz (ne)

13 dediniz? Ashâb-ı yârânlar durup dedi ki bizim

14 hocamız, kâfirleri katleder ve her zaman (onlarla) savaşırdı.

113 [59a]

1 Halk (oradaki) insanlara “İyiliği emretmek ve kötülükten menetmek” (seslenişini) yerine getirip adalet

2 eyleyip Allah’ın emirlerini yaygınlaştırdı. Din uğruna savaşımlarla güzel kokulu

3 çay içerdı demişizdir, dediler. Hazreti Sahib Kıran Padişahım

4 dedi ki “Gayretli olunuz, izzetsiz olmayınız.” Niçin (ben)

5 kırgın (ve) gücenmiş (olan) âcizlerin hocasıyım? (der.) Kibirli

6 olan (o) lütuf ayında (da) Yüce Allah’ın fermanını

7 tutmuyor. Babam Allah’ın elçisinin şeriatlerinin dışına

8 çıkıp iş yapanlardan rahatsızımdır, dedi

9 ve tekrar dedi ki benim deniz görmeden inci olan, güneş

10 görmeden lâl olan müritlerim vardır. Bazıları “yen”

11 kanat olan, bazıları anadan doğma ve bazıları

12 doğmadan beni görmeden gizli (bir şekilde) içten iman eden,

13 dostluğu içten olan müritlerim vardır. Onları sizler terbiye edip

14 sonuca ulaştıracaksınız, dedi ve tekrar dedi ki benim

114 [59b]

1 silsilelerim asla parçalanmaz, dedi ve tekrar dedi ki

2 bizim vaktimiz yaklaşmıştır. “Ey Ebû Nasrım! Yüzümü

3 siz açın. Kemiklerimi (bedenimi yıkamayla) Mollâ Nevrûzum ile Mollâ Abdülmecid

4 Âhund ilgilensin. Mollâ Yakûb Halfet bacağımı yıkasın. Namazımı

5 Mollâ Sufûrgi Âhunum kıldırın. Siz (ona) uyunuz. Namazını

6 iyi bir şekilde okuyup ondan sonra cemaatle (beraber) alıp çıkın ve de vasiyetim o ki

7 Allah'ın emirlerinden öteye geçmeyeceksiniz. *“İyiliği emretmek ve kötülükten menetmek”* (seslenişiyle)

8 (onlara buyrukları) icap ettiği gibi yerine getireceksiniz (dedi.) Allah'ın emrini tutmadan şeriaten

9 öteye geçip (Allah'ın) emirlerini yerine getirmeyeceklerinden (dolayı) tedirginimdir.

10 “(Onlar) benim müridim olamaz. Kıyamet günü onlar

11 benimle beraber bir yerde olamaz” deyip vasiyetini tamamlayıp

12 Mollâ Nevruz Âhunum'un kucağında

13 *“Ancak senin Rabbine dönerim”* seslenişini işitip geçici dünyadan sonsuz dünyaya göç

14 etti. *“Onlar, bir musibetle karşılaştıkları zaman, bizler, Allah için varız ve muhakkak O'na döneceğiz, derler.”* Ashâb-ı yârânlar

115 [60a]

1 Hocam'ın ayaklarına yüz (ve) gözlerini sürterek kapanıp

2 öyle dertli sözlerle ağlaştılar ki ebedî ve ezeli olan Allah'ın (yarattığı dünyada) sanki kıyamet

3 kopacak gibi oldu. Bahar vaktiydi. (Bir)kaç tane kutunun (içinden) kırmızı gül

4 alıp gelip Hocam'ın etrafında bıraktılar. Şehir halkı Hocam'ın

5 vefat ettiğini anlayınca gelip Hocam'ın (yakınlarına) baş sağlığı

6 diledi. Hocam'ın namazını kılıp toprağa defnettiler. Ashâb-ı

7 yârânlar Hocam'ın toprağının başında her gece Kur'ân-ı Kerim okuyup

8 sevabını Hocam'ın ruhuna bağışladılar.

9 Günlerden bir gün Mollâ Ebû Nasr Âhunum rüyasında gördü ki

10 Hazreti Sahib Kıran Padişahım (rüyada) dedi ki “Ey dostlarım!

11 Benim cesedimi alıp Kaşgar'a gidip Hazreti Mezar Padişahım'ın

12 mübarek bahçesine alıp girip dedem'in ayaklarının (yanına)

13 toprağa defnetseniz diye müjde verdi. (Bu) müjdeden

14 rahatlayarak Mollâ Nevrûz Âhunum, Mollâ Abdülmecid Âhunum’a

116 [60b]

1 Hocam’ın müjdesini açıkladı. Mollâ Abdülmecid

2 Âhunum da canı gönülden kabul etti. Oranın arkasında Hocam Padişahım’ın

3 kabrinin yanında bir itikâfhâne (ibadet edilen bir yer) vardı. Şu (yerin)

4 içinde geceleri lokma gürleyip tepelerine koyup denize

5 gidip (onları yanına) alıp gurbete giderdi. Gündüz olunca Kur’ân-ı Kerim

6 okurdu. Bir gece gürleyerek Hocam’ın sarayına gitti.

7 Hocam’ın mübarek cesedini alıp çıkıp Hocam’ın

8 çok nurlu sarayında Tohta Mahmûd Sûfî’nin (önüne) hazırlayarak

9 koyup deşilmiş olan yeri sağlamlaştırıp (sonra bunları) kimse bilmiyormuş gibi
yapıp

10 çıktı. Ondan sonra buyurdular ki Hocam’ın

11 (ölüm) yıl dönümünde (bir şeyler) yapıp versek diye dostlara emretmişti.

12 Ashâb-ı yârânlar kabul etti. Ondan sonra iki at, bir deve hazırlayıp

13 bırakıp Hocam’ı bir tuluma alıp oradan Muhammed Razi’nin huzuruna gidip

14 bildirdiler ki Hocam’ın (ölüm) yıl dönümü yaklaşmıştır gerekli olan (şudur ki)
bizler

117 [61a]

1 bir o kadar çok koyun, hayvan sürüsü, pirinç, yağ bulup gelip Hocam’ın (ölüm) yıl
dönümüne (hazırlık) yapıp

2 versek diye söylediler. Muhammed Razi iyi, güzel olur diye cevap verip o şekilde

3 olursa bizim tabiatımızdan geçen (hiçbir) halk (bize) karışmasın diye

4 mektup yazıp mührünü basıp verdi. Ondan sonra bu insanlar uyuduktan (sonra)
çıktığında

5 Hocam’ın mübarek cesedini deveye yükleyip çevresine yük koyup

6 Mollâ Sûfî Kasım Halfetim binip Mollâ Nevruz Âhunum, Mollâ Nasreddin Âhunum

7 yola koyuldu. Ne kadar menzil (varsa) geçip giderlerdi. Mollâ

8 Ebû Nasr Âhunum dedi ki “Ey Edepsiz! Hocam’ın üstüne mi biniyorsun?” diye

9 söyledi. Mollâ Sûfî Kasım Halfetim, deveden kendisini yere bırakıp ağlayarak kendinden geçip

10 gidip yattı. Mollâ Nevruz Âhunum attan inip Mollâ Sûfî Kasım

11 Halfetim’in yüz (ve) gözlerine oturan perde gerdi. (O kişinin) yolunun toprağının (ayağının) tozu (her yanı) sarmış. Mollâ Mecîd Âhunum

12 su alıp gelip içirdi. Ondan sonra deveyi kaldırıp yola koyuldular. (Bir)kaç

13 gün(de) yollardaki menzilleri geçip (sonra) çölleri geçip çok zahmet (ve)

14 zorluklarla (onu) alıp gelip (sonra) mübarek bahçenin kapısını açıp (içeri) girip

118 [61b]

1 Hazreti Seyyidü’l Âfâk Hocam’ın yanında toprağa defnettiler.

2 (Onu defnedip) ondan sonra (o) mübarek bahçenin kapısını sağlamlaştırıp

3 çıkıp gittiler. O vakitte kar yağınca bunların

4 izi görünmedi. Kimse yeryüzünde (onları) görmedi. Onlar kent kapısına

5 geldiklerinde kent kapısı açılmamıştır. Onlar emrettiler.

6 Üçü birlikte bir yerde olmalı. Bölük bölük (bir) yere gidelim

7 (ama bunlardan) düşmanın haberi olmasın diyerek (buyurdu.) Mollâ Mecid Âhunum’un şehirde

8 bir kız kardeşi vardı. O vakit (oraya) girdi. Mollâ Ebû Nasr Âhunum

9 bir akrabasının yanında saklandı. Mollâ Nevruz Âhunum

10 bir dostunun evinde gizlendi. Kara Tal’da

11 kalan ashâb-ı yârânlar iki yılda bir (ya da) iki (kez) gelip

12 (vazifelerini) gerçekleştirmişlerdir.

13 Ama tarihçiler yazmaların içinde öyle

14 demişlerdir ki Hazreti Sahib Kıran Gazi Padişahım

119 [62a]

1 âlemden göç ettikten sonra hilâfet seccadesinde

2 Mevlânâ Baba Kâzî oturdu. O âlemden gittikten sonra

3 (yerine) Mevlânâ Dost Âhunum oturdu. O âlemden gittikten sonra

4 (yerine) Mollâ Ebû Nasr Âhunum oturdu. O âlemden gittikten sonra

5 Hocam'ın Üveys'i Sultan Arifim oturdu. Şöyle (ki)

6 on sekiz dostun evlatları birden on sekiz yurda

7 dua ettiler. Onların evlatları şimdi şu günde

8 de vardır. (Bunların) hepsi dua edenlerdir ve yine Hazreti Sahib

9 Kıran Gazi Padişahım'ın ashâb-ı yârânlarının vasıfları

10 etrafıca anlatılmasına (rağmen) binden birini vasıflandırıp açıklama yaptıramadık

11 ve dostluğu içten olan bütün müritlerine Hazreti Sahib Kıran Gazi Padişahım'ın

12 galibiyet dolu ruhuna (onun) ışığında bakıp (vasıflarını) versek bu dünyada

13 müşkül işleri kolay olup dilekleri reva olup

14 değerli yüz suyuyla şereflendirilip ahirete İslam dini

120 [62b]

1 ile gidecek. Sorgu meleklerinin sorularına kolay cevap

2 verecek. Kıyamet gününde Hocam, Allah'ın elçisiyle

3 (ve) amber gibi güzel kokulu cennetle nasiplenip

4 (oraya) dahil olup ilahi yüzle

5 şereflendirilecek.

6 Âmin, “*Lütfuna şükürler olsun*”,

7 “*Ey en merhametli!*”

8 1348 senesinin Cemâziyelevvel ayının

9 1929 (senesinin) Eylül'ün 7'sinde

NOTLAR (NOTES)

80/3 *mír-ḥōr* میرخور

Metinde, Farsça (komutan, amir) anlamındaki “*mír*” kelimesinin “aydınlık, ılık” anlamında da kullanılan “*ḥōr*” kelimesiyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu kelimenin birlikte kullanılmış şekliyle ilgili yazılı kaynaklarda ve sözlüklerde

herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. “*hōr*” kelimesi “*mír*” kelimesine eklenerek kalıplaşmış bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinde *mír-hōr* kelimesinin “komutan” anlamında kullanılması daha uygun görülmektedir.

82/12 *tuğ* طوغ / 117/11 *tuğ* طوغ

(ت) harfi ile yazılan “*tuğ*” kelimesi “tuğ, bayrak, sancak” anlamında kullanılırken, (ط) harfi ile yazılan “*tuğ*” kelimesinin çeviriye uygun olarak “perde” anlamında kullanılması daha uygun görülmektedir.

82/12 *defn kılip tuğ ‘alem şeddeler kadap şeyh cārūb-keş-ler koyup*

“defnedip (üzerine) tuğ ve bayraklar dikip (oraya) şeyh, süpürücüler koyup”

117/11 *halfetim-ni yüz közlerige olturğan tuğ kerdı.*

“Halfetim’in yüz (ve) gözlerine oturan perde gerdi.”

93/10 *mūş-sūl-luḳ* موش سول لوق

Metinde bir kez geçen bu kelimeyle ilgili yazılı kaynaklarda ve sözlüklerde herhangi bir açıklamaya rastlanılmamıştır.

94/13

daḳḳı

dalalıḳḳı

şakḳı

şalalıḳḳı

دَقِّ دَلَلَقْ شَقِّ شَلَلَقْ

Hareke kullanılarak yazılan bu kelimelerin Arapçadan gelen bir tekerleme olduğu anlaşılmaktadır.

bir ʔaraf-ge perākende bolup daḳḳı dalalıḳḳı ʃaḳḳı ʃalalıḳḳı sitāre

Çeviri’de ʃu ʃekilde verilmiştir:

“bir tarafa dağılıp (Onları) vurup sonra gizlendikleri (o) yerleri darmadağın edip”

96/1 harduḳ

Bu kelimenin “har-” fiilinden türetildiği düşünölmektedir. Bütüne bakıldığında *harduḳ* ʃeklinin “yorgunluk” anlamında çevrilmesi uygun görölmüştür.

104/11

yapılamamıştır.

Bu yazımla ilgili herhangi bir tespit

5. BÖLÜM – DİZİN (GRAMMATICAL INDEX)

a.-tılar 93/9

A

āb (Far.) su

ā. 89/1, 89/2

ābād (Ar.) sonsuz

ā. kıldılar 89/9, 89/11

ā. kılıp 108/12

āb-rūy (Far.) yüz suyu

ā. 110/6

ā.+ğa ('izzet-i ā.) 119/14

'āciz (Ar.) âciz, zayıf, güçsüz

'ā. 89/1

'ā.+niṅ 113/5

acraş- ayrılmak

a.-ıp 112/8

aç- açmak

a.-iṅ 114/3

a.-ıp 92/4, 117/14

açığ acı, sert, haşin, tatsız

a.+ları kélip 93/7

açıl- açılmak

a.-mapdur 118/5

'adālet (Ar.) adâlet, doğruluk

'a. kıldılar 88/13

'a. kılıp 113/2

'a. sürüp 90/11

âdem (ka.) Hz. Âdem

ā. (ḥazret-i ā. 'aleyhi's-

selāmnı) 80/13

âdem (Ar.) insan, kişi

ā. 87/4

ā. édi 111/1	a.+larığa 104/6, 106/5,
ā.+ler 88/11	111/13
ā.+ni 96/11	āḥir (Ar.) son, nihayet
‘ādet (Ar.) âdet, kural	ā. 94/2, 101/4
‘ā.+leri (ḥulḳ-ı ‘ā.) 86/1	āḥiret (Ar.) ahiret, öteki âlem
‘ā.+lerige (ḥulḳ-ı ‘ā.) 86/1	ā.+de 110/6
‘adl (Ar.) adâlet, doğruluk	ā.+ge 119/14
‘a. 113/1	aḥşam akşam
āftāb (Far.) güneş	a.+dın 100/10
ā. 87/4, 113/9	āḥūn (Ar.) dost, kardeş
āftābe (Far.) ibrik, su kabı	ā.+um 99/10
ā. 106/6	āḥūnluḳ (Ar.+T.) dostluk, kardeşlik
ağça akrabalık ifadesi	ā. 100/13
a.+ları 95/6	aḥvāl (Ar.) hâller, durumlar
ağız ağız	a. 100/3
a. 107/8	a.+ni 103/5
a.+ımğa (ağzımğa) 108/5	aḳ ak, beyaz
a.+larıdın 103/4	a. 105/7

aķ- akmak	115/12, 116/5, 116/7,
a.-ıp 103/14	116/13, 117/12, 117/14
'aķide (Ar.) imân, dinî inanış	a.-sam 108/4
'a. 113/12	aldı ön; karşı
'a.+leri 81/6	a.+da 87/3, 95/11, 102/12,
aķtāb (Ar.) kutublar, büyük evliyâlar	104/5
a.+lar (ķuķbu'l-a.) 84/5	a.+ğa 83/11, 95/11, 107/4
al- almak	a.+larında 84/2
a.-almadı 97/6	a.+larığa 105/2, 110/3
a.-dı 92/9, 92/10, 95/1	a.+mdaki 87/8
a.-dılar 91/3, 94/3, 112/8	a.+nı 90/13
a.-ğanı 82/1	aldur- aldirmek
a.-ırlar 100/5	a.-up 112/3
a.-ıp 84/2, 84/11, 84/13,	'ālem (Ar.) bayrak, sancak
94/3, 95/7, 95/14, 98/12,	'a. 82/12
98/13, 101/6, 102/11,	'a.+lerini 94/14
103/12, 104/3, 104/4, 104/5,	'ālem (Ar.) dünya
105/3, 106/3, 106/5, 106/6,	'ā. 84/5
107/6, 107/12, 108/3, 112/3,	
112/7, 114/6, 115/4, 115/11,	

'ā.+de 85/6, 96/4, 96/10	'a.+dur mén 84/14
'ā.+din 85/6, 99/1, 101/1, 111/9, 111/11, 112/5, 119/1, 119/2, 119/3, 119/4	'a.+nı 80/13 'a.+nın 83/3, 85/7, 85/11, 86/1, 86/5, 86/9
'ā.+ğa 80/7	allāh (Ar.) Allah, Tanrı
'ā.+ni 93/7, 94/4, 97/10	a. 104/10, 104/12, 104/12
'ā.+nın 86/8	altun altın
'ālem-i bākī (Ar.) sonsuz dünya	a. 98/11, 106/6
'ā.+ğa 114/13	altun art (ya.) Altun Art, Doğu
'ālem-i fānī (Ar.) geçici dünya	Türkistan'da bir yerleşim
'ā.+din 114/13	yerinin ismi
a'lem (Ar.) en iyi bilen, bilgili	a.+ğa 99/6
a. 89/11	amān (1) (Ar.) güvence, emniyet,
a. (ḥākim-i a.) 108/13	esen
'aleyhi's-selām (Ar.) "O'na selam	a. 97/2
olsun"	a. bolmaduk 97/6
'a. 83/6	a.+ıda 91/12
'a. bilen 80/14	amān (2) (Ar.) (söz vermek için)
'a. birle 109/3	aman

a. bérðiler 91/4	‘a.+ğa (behişt-i ‘a.) 120/3
āmān bég (ka.) Âmān Bey,	ān-çün-ān (Far.) hemen, o anda
tezkirede geçen kişi adı	ā. 111/7
ā. bilen 93/12	anda orada; o zaman
ā.+ni 92/6	a. 89/10, 118/8
ā.+niñ 100/6	andağ (ayr. bk. <i>andek</i>) o şekilde,
āmīn (Ar.) âmīn	onun gibi
ā. 120/6	a. 81/5, 89/14, 91/13, 92/11,
ammā (Ar.) ama, fakat	98/4, 99/2, 109/6, 110/1,
a. 82/4, 82/13, 95/5, 97/3,	115/2, 117/2, 118/13
97/14, 99/2, 105/9, 118/13	andek (ayr. bk. <i>andağ</i>) hemen, o
ān (Far.) “o” anlamına gelen işaret	halde, derhal
zamiri ve işaret sıfatı	a. 112/4
ā. 86/8	andın ondan, oradan; ondan sonra
ana anne	a. 81/5, 81/8, 82/13, 83/14,
a.+dın 113/11	84/1, 84/4, 85/4, 89/6, 89/9,
a.+larının 101/1	93/8, 96/13, 99/3, 99/7,
‘anber-sirişt (Ar.+Far.) amber gibi	101/2, 101/9, 104/11, 105/6,
güzel kokulu	106/6, 106/7, 106/9, 114/6,

116/12, 116/13, 117/4,	'arabí (Ar.) Arapça, Arap dili
117/12, 118/2	'a. mu 105/13
a. kéyin 116/2, 116/10	aran zor, güç
anıñ onun	a. 90/10
a. 81/10	ārāste (Far.) donanmış, tertip
a. üçün 80/10	edilmiş
aña ona	ā. kıldılar 90/7
a. 87/7	arğumak soylu at
añla- anlamak, bilmek	a. 106/10
a.-dı 83/10	ārí (Far.) evet
a.-dılar 87/11	ā. 105/12
a.-p 81/4, 92/10, 94/8,	arqa arka, arka taraf
97/13, 99/9, 101/2, 102/3,	a. 93/3, 93/3
114/13, 115/5	a.+sığa 95/1
añlan- duyulmak, işitilmek	art- artmak, çoğalmak
a.-dı 90/4	a.-tılar 117/11
ara ara, arasında	'arż (Ar.) sunma; gösterme,
a.+larıda 84/8	bildirme
a.+sıda 112/6	'a. kıldı 91/8, 103/7

'a. kıldılar 91/12, 93/2, 93/6,	ā. 120/1
103/6, 104/13	ā. bolup 119/13
'a. kılğıl! 103/9	'as'ase (Ar.) giriş veya çıkış anı
ārzū (Far.) arzu, istek	'a. 111/3
ā. 84/14	aşhāb (Ar.) sahipler; dostlar
ārzū ağça (ka.) Arzu Ağça,	a.-ı yārānlar 82/8, 84/4,
tezkirede geçen kişi adı	112/13, 114/14, 115/6,
ā. 98/14, 100/14	116/12, 118/11
ārzū ağça hān (ka.) Arzu Ağça	a.-ı yārānlar bilen 109/7,
Han, tezkirede geçen kişi	111/3
adı	a.-ı yārānlar birle 82/10
ā. 95/6	a.-ı yārānlardın 109/11
ārzū ağçalık (ka.) Arzu Ağçalık,	a.-ı yārānlarının 119/9
tezkirede geçen kişi adı	a.+lar 80/3
ā. 95/8	a.+largā 116/11
ā. bilen 96/2	a.+ları birle 81/8
as- asmak	aş aş, yemek
a.-ıp 101/14	a. 106/8
āsān (Far.) kolay	a. kılıp 89/1, 111/5

a.+dın 89/2, 111/9	a.+nı 105/14
a.+ıdın 111/7	at- atmak
a.+larnı 111/7	a.-ıpdur 103/7
a.+nı 106/8	a.-kan 107/12
' āşık (Ar.) âşık, seven	a.-tı 101/12
' ā. +lar 84/6	a.-tılar 107/4
āşikār (Far.) açık, belli, meydanda	ata baba, ata
ā. kılıp 109/5	a. 115/12
āšnā (Far.) bildik, tanıdık, dost	a.+m 109/8
ā. +larının 118/10	ata- vadetmek, söz vermek
aṭ at, binek hayvanı	a.-ğan 81/12
a. 94/11, 98/9, 106/10,	a.-p érdim 81/11
116/12	aṭlan- ata binmek
a. bérsek 81/10	a.-dılar 110/2
a.+dın 117/10	atlık adlı, isimli
a.+ının 88/3	a. 83/7
a.+larnı 107/6	aṭlık süvari, atlı
a.+larnı mu 107/5	a. 110/3

atmış üç altmış üç (63)

a. 85/6

ay ay, otuz günden oluşan zaman

dilimi

a. 89/14

ay- söylemek, demek, sormak

a.-dı 80/6, 80/10, 82/2, 82/8,

86/7, 100/4, 100/11, 103/8,

106/12, 107/8, 108/5, 108/5,

108/8, 109/1, 110/5, 112/9,

114/1

a.-dılar 80/12, 81/11, 83/8,

84/9, 95/11, 95/13, 96/3,

96/5, 96/7, 96/12, 97/8,

100/9, 100/10, 100/13,

102/8, 104/14, 105/7,

105/10, 105/10, 105/11,

105/14, 108/1, 109/8,

110/11, 112/2, 112/4, 112/6,

112/10, 112/13, 113/4,

113/9, 113/14, 115/10,

117/2, 117/8, 117/9

a.-dım 85/3

ayağ ayak

a.+ığa 95/9

a.+larığa 81/4, 81/6, 100/1,

101/14, 102/4, 115/1, 115/12

ay(ı)rıl- ayrılmak

a.-ğanlarığa (ayrılğanlarığa)

98/14

ayt- söylemek, demek

a.-ıpdurlar 81/1, 97/3, 98/4,

99/2, 110/1, 118/14

a.-tılar 88/11

a.-urlar 89/14

aytış- söyleşmek, konuşmak

a.-ur édiler 105/9

'ayyār (Ar.) hilekâr, dolandırıcı

'a. 111/1

‘azíz (Ar.) muhterem, saygın

‘a. 83/9, 83/11

‘a.+ğa 83/5

‘a.+niñ 84/5

‘azm (Ar.) niyet, karar

‘a. kılıp 99/5

bāġ (Far.) bağ, bağçe, bostan

b.+ını 102/9

b.+ka 103/2

bāġ-bān (Far.) bahçıvan

b. 103/6

baġışla- bağışlamak

b.-dılar 115/8

baġla- bağlamak

b.-p 103/13

b.-p turdılar 109/10

B

baba baba, ata

b.+m 113/7

b.+mnı 115/12

bā-berekāt (Far.+Ar.) bereketli

b.+nı (zāt-ı b.) 86/4

bādiye (Ar.) çöl

b.+lerni 86/13, 99/5, 101/11,

110/3, 117/13

bahādır (~ *bahādur*, Far.< Moğ.

baġatur) yiğit, kahraman

b.+lar 91/1

bahār (Far.) bahar

b. 115/3

baġış (Far.) bağış

b. kıldı 111/11

bā'î@ (Ar.) sebep, sebep olan, yol

açan, gönderen, icab ettiren

b.+din 84/11

b.+i ol 108/14

b.+lerdin 92/2

bar var

b. 105/11, 107/10

b. édi 80/5, 83/3, 98/9,

102/10, 103/2, 106/3,

110/13, 116/3, 118/8

bağ- bakmak

b.-may 95/1

b.-salar 82/7

b. érdi 84/8

b. mi-kin 109/9

b. mu 100/9, 100/14

bāķí (Ar.) bākî, ebedî, kalıcı

b. boldı 102/1

b.+dur 113/10, 113/13

b.+durlar 119/8

bala çocuk

b. 98/6, 100/8

b.+largâ 91/11

b.+m 96/9

bar- varmak, gitmek

b.-alı 118/6

b.-dılar 89/6, 89/10, 90/2,

95/7, 99/10, 99/12

bāmdād (Far.) sabah

b.+dın (nemāz-ı b.) 88/10

b.-ğandın kéyin 119/2, 119/4

b.-ğanını 96/12

bā-naşīb (Far.+Ar.) nasipli

b. bolup 120/3

b.-ğanlarını 97/2, 101/1

b.-ğay 120/1

b.-ğıl! 103/3, 103/4

b.-ğunça 110/10	b.-ıp 93/7
b.-ıp 83/12, 91/13, 92/6, 103/14, 115/11, 116/5, 116/13	b.-ıp bérđi 117/4 b.-tı 90/3 b.-tılar 97/10
b.-ıp éđiniz 112/5	baş baş, kafa
b.-mağnı 99/4	b.+ını 90/9, 92/11, 97/11
b.-ur édiler 110/3	başka başka, diğér
b.-ur érđi 112/7	b. 94/12
b.-ur érdiler 117/7	başla- (1) başlamak
bār-gāh (Far.) izinle girilecek yer, saray, yüksek huzur	b.-dı 88/6
b.+ğa 107/14	başla- (2) yönlendirmek, reislik etmek
b.+larını 102/10	b.-p 90/1, 98/2, 99/4, 99/11, 101/10, 109/14
bār-ğudā (Far.) Allah, Tanrı	bay zengin
b. 85/1	b. boldunlar 107/12
barqa çoluk çocuk	ba 'zı (Ar.) bazı, bir kısım
b.+larını 98/6	b. 109/3
b.+sı mu 100/9	
bas- basmak; baskın yapmak	

b.+ları 113/10, 113/11,
113/11

becā (Far.) yerinde, uygun

b. keltürdiler 81/14, 82/7

b. keltürgey sizler 114/8

b. keltürmegenlerdin 114/9

b. keltürüp 100/1, 113/1

be-cān-ı dil (Far.) canı gönülden,
gönül isteğiyle

b. 116/2

bedahşān (ya.) Bedahşan

b. 102/11, 103/13

b.+ğa 83/2, 102/2

bedahşān melikī (ka.) Bedahşan
meliki, tezkirede geçen kişi
adı

b. 102/12

bedahşān pād-şāhı (ka.) Bedahşan
padişahı

b. 102/3, 102/7

b.+nıñ 103/1

bed-baht (Far.) bahtsız, kötü talihli

b.+lar 97/8

be-ḥalka (Far.+Ar.) çevreye,
muhite

b. 86/6

behişt (Far.) cennet

b.-i 'anber-siriştğa 120/3

b.+ğa 103/3

b.+nıñ 103/3

bend (Far.) zincir

b. 104/12

bende (Far.) kul, köle

b.-i za'if 85/1

beng-ḥāne (Far.) esrar içilen yer

b. 89/8

ber-efrūḥte (Far.) tutuşmak üzere

b. bolup 94/14	be-ṭarīka (Far.+Ar.) yola;
beri sonra, -den beri	maneviyat yoluna, manevi yola
b. 86/3, 86/7, 100/11	b.-yı kerāmāt 111/10
ber-ḳarār (Far.+Ar.) kararlı	be-temām (Far.) tamamen
b. boldı 94/5	b. 98/7
b. boldılar 92/7	beyān (Ar.) açıklama, bildirme, izah
b. bolup 95/4	b. kıldı 101/1
berkit- sağlamlaştırmak	b. kıldılar 104/2
b.-ken 98/11	b.+ğa keltürülmedük 119/10
be-şıdḳ (Far.+Ar.) doğruluğa, hakikate	beyt (Ar.) beyit; iki mısradan ibaret nazım birimi
b. 89/3	b. 81/1, 87/12, 88/8
beşāret (Ar.) müjde, iyi haber	beyzā (Ar.) beyaz
b. bérđiler 83/6, 115/13	b. 103/4, 103/4
b. bérıp 83/8	bér- vermek
b.+din 115/13	b.-di 81/5, 91/9, 111/6, 117/4
b.+lerini 116/1	

b.-diler 81/13, 83/6, 87/7,
89/2, 91/4, 91/6, 95/5, 96/5,
97/2, 98/3, 106/2, 106/6,
106/7, 106/7, 107/5, 110/4,
115/13

b.-dim 82/3

b.-ey 84/13

b.-gey 120/2

b.-gey mén 80/9

b.-gil! 83/8

b.-ip 83/8, 90/11, 92/5, 94/5,
108/12, 109/14, 117/2

b.-ipdür 101/8

b.-medi 97/7

b.-se 81/10, 119/12

b.-sek 81/10, 116/11, 117/2

b.-sünler 102/9

b.-ür érđi 113/2

bıçak bıçak

b. 80/10

bíđār (Far.) uyanık, uyumayan

b. boldı 83/9

b. boldılar 87/7

bí-edeb (Far.+Ar.) edepsiz

b. 117/8

bí-edebçilik (Far.+Ar.+T.)

edepsizlik

b. 96/6

bí-edeblik (Far.+Ar.+T.) edepsizlik

b. 96/7

bí-ħarb (Far.+ Ar.) savaşsız,
dövüşsüz

b. 88/12

bí-ħod (Far.) kendinden geğmiş

b. bolup 103/5, 117/9

bí-icāze (Far.+Ar.) izinsiz

b. 100/12

bí-'izzet (Far.+Ar.)	izzetsiz,	94/11, 96/3, 101/13, 102/2,
değersiz		102/5, 104/13, 105/1, 105/1,
b. bolmañlar 113/4		107/6, 109/7, 111/3, 111/3,
bí-kerān (Far.)	sınırsız, sonsuz	111/5, 111/13, 114/3,
b. 94/2		114/11, 115/2, 117/14, 120/1
bil- bilmek, anlamak	bilin- bilinmek	
b.-di 101/8	b.-e 110/1	
b.-e mén 80/8, 80/8	bí-nevbet (Far.+Ar.)	sırasız
b.-megü dék 116/9	b. 83/4	
b.-mek kérek 108/9	bí-nihāyet (Far.+Ar.)	sonsuz,
bildür- bildirmek, tanıtmak	nihayetsiz	
b.-üp 98/2	b. 89/5, 94/3, 94/11	
bile (ayr. bk. <i>bilen, birle</i>) ile,	bir bir	
birlikte, beraber	b. 80/4, 80/10, 80/14, 81/5,	
b. 91/5	81/6, 81/9, 81/10, 81/13,	
bilen (ayr. bk. <i>bile, birle</i>) ile, birlikte,	82/10, 83/7, 83/9, 84/8,	
beraber	84/13, 84/14, 85/10, 85/11,	
b. 80/11, 80/14, 87/1, 88/1,	85/13, 87/2, 87/2, 87/3, 87/4,	
92/11, 93/10, 93/11, 93/12,	90/2, 90/3, 90/8, 90/12, 91/2,	
	91/7, 92/8, 93/1, 94/13, 95/5,	

96/2, 99/13, 100/8, 100/8,	b. 81/8, 82/10, 88/3, 88/6,
101/1, 101/1, 101/13,	91/1, 92/9, 96/11, 97/9,
101/13, 102/6, 102/9,	103/10, 108/1, 109/3, 112/7,
102/10, 102/13, 103/1,	113/4
103/3, 103/6, 104/2, 104/2,	bí-sā'at (Far.+Ar.) vakitsiz,
104/9, 105/1, 105/8, 105/11,	zamansız
106/2, 106/2, 106/2, 106/10,	b. 96/4
106/10, 106/10, 106/10,	bisyār (Far.) çok
107/8, 107/11, 108/14,	b. 94/3, 94/12, 117/13
109/7, 110/3, 110/7, 110/13,	bí-vefā (Far.+Ar.) vefasız
114/11, 115/9, 116/3, 116/6,	b. 101/12
116/12, 116/13, 117/1,	
118/6, 118/8, 118/9, 118/10	biz (ayr. bk. <i>miz</i>) biz
b. miñ bir yüzde 85/13	b. 93/4
b.+din 118/11, 119/6	b.+ge 81/9
b.+ini 81/11, 81/12, 119/10	b.+ler 91/11, 91/13, 93/5,
birinçi birinci (1.)	97/5, 105/8, 106/13, 107/1,
b. 97/3	110/12, 116/14
birle (ayr. bk. <i>bile, bilen</i>) ile,	b.+lerdin 96/6
beraber, birlikte	b.+lerğa 102/8

b.+lerniñ 112/13	105/1, 105/5, 110/9, 117/7,
b.+niñ 100/13, 114/2, 117/3	117/12, 118/9, 118/10,
bí-zār (Far.) tedirgin, bıkmış,	119/7
usanmış	b.-dınız mu 112/1
b.+dur mén 113/8, 114/9	b.-duķ 107/1
bí-żarb (Far.+Ar.) vuruşsuz,	b.-dum 85/9, 85/10, 112/2
darbesiz	b.-duñlar 107/12
b. 88/12	b.-ğan 92/13, 109/9, 113/9,
bol- olmak	113/10, 113/11
b.-adur 117/2	b.-ğan dék 115/3
b.-almadım 85/8	b.-ğandın 86/7
b.-almas 114/11	b.-ğanıǵa 91/3
b.-dı 81/6, 83/9, 87/6, 89/3,	b.-ğanlarını 115/5
89/6, 90/13, 91/8, 91/14,	b.-ğay 91/4, 110/6, 120/5
93/8, 94/5, 99/7, 102/1,	b.-ğay mén 85/8
102/13, 106/14, 115/3	b.-ğay sén 85/14
b.-dılar 82/10, 82/13, 83/14,	b.-ğusıdur 87/8
86/12, 87/7, 89/3, 89/5,	b.-madı 82/1, 82/8, 93/8,
92/3, 92/7, 93/11, 94/4,	118/4
94/7, 98/13, 101/11, 104/11,	

b.-madılar 101/5	103/1, 103/5, 104/12,
b.-maduk 97/6	104/14, 106/2, 107/6,
b.-mağay mén 85/4	108/14, 110/10, 111/2,
b.-mağıl! 85/3	114/12, 115/14, 117/10,
b.-mañlar 113/4	119/13, 119/13, 119/14,
	120/3, 120/4
b.-mas 104/14	b.-updur 87/8, 104/4, 114/2
b.-masa 109/4	b.-ur 108/4, 108/5
b.-masun! 118/7	b.-ur mén 87/10
b.-maydur 82/9	b.-ur mi-kin 91/11, 93/5
b.-maylı 118/6	boldır- gerçekleştirmek
b.-sa 80/9, 91/13, 116/5,	b.-ıpurlar 118/12
117/3	boran fırtına, şiddetli rüzgar
b.-sun! 84/9	b. 93/7, 97/10
b.-uñlar 113/4	bostāntérek (ya.) Bostanterek,
b.-up 81/14, 83/2, 85/6,	Doğu Türkistan'da bir
85/10, 88/2, 88/4, 90/6,	yerleşim yerinin ismi
90/8, 90/14, 91/10, 92/11,	b.+din 101/6
93/9, 94/10, 94/13, 94/14,	b.+ğa 99/7, 99/11
95/4, 97/4, 97/8, 97/9,	

boşa- gevşemek	99/8, 101/3, 101/12, 103/5,
b.-p 104/1	105/6, 106/2, 106/14, 107/1,
boy boy	107/4, 110/5, 111/4, 111/4,
b.+ıda 110/13	111/7, 111/9, 119/12
boyun boyun	b. émes 82/9
b.+ığa (boynığa) 101/14	b.+lar 95/10, 95/13, 96/5,
boz- bozmak, harap etmek,	97/1, 100/1, 102/1, 107/9,
yıkmak	117/4, 118/4, 118/5, 119/2,
b.-up 89/8	119/3, 119/4
bölek bölük	b.+lardin 100/2
b. 118/6, 118/6	b.+largā 83/4, 96/5, 100/2
börk börk, başlık	b.+lar mu 84/7
b.+ığa 95/2	b.+larnı 95/9, 99/14, 100/5,
bu (ayr. bk. <i>mu</i> (1)) bu	100/8
b. 80/3, 80/7, 81/4, 82/9,	b.+larnıñ 84/8, 96/1, 99/12,
82/10, 83/8, 84/5, 84/12,	100/8, 102/1, 118/3, 119/7
85/3, 85/5, 85/6, 85/6, 86/9,	buḥārā (ya.) Buhara şehri
89/12, 89/13, 93/14, 94/7,	b.-yı şerífge 105/1, 105/2
95/5, 96/12, 97/7, 98/4, 99/6,	b.-yı şerífni 82/3
	b.+ğa 82/3

buḥārā pād-ṣāhı (ka.) Buhara

b.-tiler 93/13

padişahı

b.-üp 93/13

b. 105/9, 106/9

bülend-āvāz (Far.) haykırma,

bul- bulmak

yüksek ses

b.-ap 98/6

b. bilen 111/13

bulan tek boynuzlu, yabani bir

büt-ḥāne (Far.) puthâne, putların

hayvan

bulunduğu tapınak

b. 98/10

b. 89/7

buyruğ buyruk, emir

b. 103/13

buyur- buyurmak, emretmek

b.-dı 96/1, 100/3, 103/9,

103/11

b.-dılar 96/14, 104/3, 104/9

b.-up édim (buyrup édim)

86/5

būze (Far.) boza

b. 89/8

būk- bükme, eğme

c.+lerğa 98/1

cān (Far.) can, ruh

c.+ını 90/10

cān-bāzlıq (Far.+T.) at eğiticisi,

binici

c. 91/1

cānib (Ar.) taraf, yön

c.+lerdin 86/14

cārūb-keş (Far.) süpürücü

c.+ler 82/12

cedd (Ar.) ata

c.+i 90/5

C

cabduq silah, silah takımı, alet

c.+im 80/11

c.+ğa 107/1

cehennem (Ar.) cehennem

c.+larını 91/2, 101/14

c.+ğa 91/2

c.+larını 98/13

cem' (Ar.) toplama, bir araya

c.+nı 94/11

getirme

cāhil (Ar.) cahil, bilgisiz

c. boldı 99/7	c.+din 95/3
c. bolup 90/14	c.+ge 90/8
c. kılp 86/14, 88/1, 90/4, 91/13, 92/2, 93/5, 94/2, 99/4	cesed (Ar.) ceset c.+imni 115/11
cemā'at (Ar.) cemaat, topluluk	c.+leri 82/8
c.+ıga 114/6	c.+lerini 82/11, 116/7, 117/5
cemāl (Ar.) g�zellik, y�z g�zelliği	cevāb (Ar.) cevap
c.-i cihān-ārālarını 85/14	c. b�rdiler 106/2, 110/4
c.-i cihān-ārāylarının 105/5	c. b�rgey 120/1
c.+leriğa 85/7	c. b�rip 117/2
c.+ni (h�sn-i c.) 105/6	cevāhir (Ar.) cevherler, kıymetli
cemāziye'l-evvel (Ar.) Arab�	taşlar
takvimin 5. ayı	c. 98/11
c.+niğ 120/8	cevāhirāt (Ar.) cevherler, kıymetli
ceng (Far.) savaş, vuruşma	taşlar
c. 88/1	c.+larđa 107/11
c. kıldılar 91/1, 92/11	c.+larını 106/11, 107/4,
c. kılp 94/11	107/5, 107/12
c. kılr �rdi 112/14	cılav (Moğ.) at yuları

c.+ını 83/13, 88/3

c. bolmadılar 101/5

cihād (Ar.) din uğruna yapılan
savaş

cünbüş (Ar.) kımıldanma, hareket,
zevk

c. kılmak için 88/1

c.+ğa 111/4

cihān (Far.) cihan, dünya, âlem

c.+ını 88/5

c.+nı 94/1, 97/14, 99/3,
105/2

cihān-ārā (Far., ayr. bk. *cihān-
ārāy*) cihanı süsleyen

c.+larını (cemāl-i c.) 85/14

cihān-ārāy (Far., ayr. bk. *cihān-
ārā*) cihanı süsleyen

c.+larıdın (cemāl-i c.) 105/5

cihet (Ar.) sebep

c.+dın 86/9

cıraṅla- çukurlaşmak

c.-p 104/10

cūdā (Far.) ayrı kalan, yalnız

Ç

çarḥ (Far.) giriş, çark

ç. 104/12

çay çay

ç. 113/3

çehār-bāğ (Far.) dört parçalı
bahçe

ç.+ı 103/1	ç.-ıp 90/2, 90/11, 91/11,
çerāğ (Far.) ışık, mum	92/11, 92/13, 93/5, 93/10,
ç. (naẓar-ı ç. kılp) 119/12	93/12, 97/1, 97/10, 97/12,
çerāy (Far.) niçin, niye, neden	97/13, 98/5, 100/4, 102/3,
ç. 113/4	102/4, 104/1, 104/3, 105/3,
çerig asker; ordu	105/4, 105/8, 105/11, 107/7,
ç. 93/13	113/8, 116/7, 118/3
ç.+i 90/5, 91/7, 91/9	ç.-ıp édim 85/7
ç.+in 97/4	ç.-kanda 117/4
ç.+iniñ 90/9, 90/13	ç.-tı 96/2
ç.+ni 90/12	ç.-tılar 82/6, 87/13, 116/10
çevre çevre, etraf	çırlat- çağırmaq
ç.+sige 117/5	ç.-ıp 96/3
çık- çıkmak	çihilten (Far.) kırk kişi
ç.-ğanlarıda 93/14	ç.+ler 84/6
ç.-ınlr 114/6	çilim nargile
	ç. 106/3
	ç.+ni 108/4
	çilimçe küçük nargile

ç.+si 106/3

çilimçi nargileci

ç.+niñ 106/5

çoğ kor

ç.+nı 104/5, 104/6

çoñ büyük

ç. 92/2

ç. édi 109/11

dahl (Ar.) karışma, girme

d. 103/8

d. kılmassun! 117/3

dalâlet (Ar.) doğru yoldan sapma

d.+din (küfr-i d.) 92/5, 94/4

dârü's-saltanat (Ar.) saltanat yeri

d. 88/12

dâşt (Far.) hizmet

d. 101/9

d.+da 98/12

d.+ğa 81/11

d.+larığa 89/1

da'vet (Ar.) davet, çağrı

d. kıllur édiler 109/2

debdebe (Ar.) gösteriş, görkem

d. 111/3

D

dâhil (Ar.) dahil, mensup

d. bolup 120/4

defn (Ar.) gömme, mezara koyma

d.-i hâk kıldılar 115/6, 118/1

d.-i ḥāk kılsaṅlar 115/13

d.+lerini 117/14, 118/2

d. kılp 82/12

d.+lerni 92/4

d.+ni 93/8, 101/7

delīl (Ar.) delil

deryā (Far.) deniz

d.+leri 80/14

d. 110/13, 113/9

derd (Far.) dert, acı, keder

d.-yı leşker 90/6

d. 115/2

d.+dın 112/2

dergāh (Far.) dergāh, tekke

d.+ğa 116/4

d. 85/10

d.+nın 104/1

d.+ında 85/2

d.+sığa 103/14

d.+ındın 85/1

destūr ḥān (ka.) Destur Han,

der-ḥāl (Far.+Ar.) derhāl, hemen

tezkirede geçen kişi adı

d. 82/4, 103/12, 104/6,

d.+dın 100/3

106/4, 110/4

d.+ğa 100/3

dervāze (Far.) kent kapısı, büyük

destur ḥān (ka.) Destur Han,

kapı

tezkirede geçen kişi adı

d. 118/5

d. 106/8

d.+din 96/14, 97/9, 107/6

dé- demek, söylemek

d.+ğa 118/4

d.-di 80/12, 82/11, 83/9,
85/10, 99/14, 99/14, 100/5,
100/11, 112/5, 112/8, 112/9,
113/14

d.-diler 80/9, 80/14, 81/3,
81/10, 84/10, 84/11, 84/12,
84/13, 86/9, 86/10, 100/12,
105/12, 105/12, 109/9,
110/1, 110/8, 110/11,
110/12, 112/2, 112/13,
113/3, 113/8, 114/1

d.-dim 86/10

d.-diñiz 84/11, 112/9

d.-gen édi 111/1

d.-mediniz 100/11

d.-p 80/6, 82/4, 82/10, 83/8,
83/10, 84/13, 85/2, 85/4,
85/14, 86/3, 86/4, 86/7,
87/10, 87/11, 88/11, 90/3,
90/13, 90/14, 91/7, 91/9,
91/12, 91/14, 93/6, 94/9,

95/12, 96/1, 96/5, 96/6,
96/10, 96/13, 96/14, 97/7,
97/9, 100/7, 100/9, 100/9,
100/13, 100/14, 101/8,
102/1, 102/9, 103/4, 103/7,
103/9, 103/11, 104/3, 104/5,
104/7, 104/9, 104/10,
104/12, 104/14, 105/9,
105/11, 105/13, 106/2,
106/5, 107/2, 107/13, 108/8,
108/10, 109/13, 110/7,
110/9, 111/8, 111/13,
111/14, 112/2, 114/11,
115/13, 116/11, 117/2,
117/2, 117/3, 117/8, 118/7

d.-pdürler 81/3, 97/2, 108/8

d.-p érdim 81/12

d.-ydür 105/12, 105/14,
105/14, 106/1, 106/1, 106/1,
106/2

d.-ydür miz 113/3

d.-yeler 112/12	dīn keskin
d.-yelmedim 100/12	d. tutup 95/1
déhsab (ya.) Dehsab şehri, Doğu Türkistan'da bir yer ismi	dīvān bég (ka.) Divan Bey, tezkirede geçen kişi adı
d. 97/11	d. 99/14, 100/7, 100/11, 104/3
dék dek, gibi, kadar	d.+i 93/8
d. 90/9, 92/12, 93/3, 94/2, 102/13, 104/4, 104/5, 115/3, 116/9	dīvāne (Far.) divane, deli
dıraḥṣān (Far.) parlayan, parlak	d.+ğa 103/8
d. (ḥūrşid-i d.) 88/5	d.+leri 103/6
dídār (Far.) yüz, çehre	diyār (Ar.) diyar, memleket, ülke
d.-ı ilāhīga 120/4	d.+da 109/1
dil (Far.) gönül	d.+ınğa 83/6
d. 89/3	d.+nın 110/14
dín (Ar.) din	dōst (Far.) dost
d.-i islām 89/5	d. 99/10
d.-i islāmğa 95/4	d.+lar 99/14
d.-i islāmını 89/9, 89/10	du'ā (Ar.) dua
	d. 94/9, 101/3, 101/10

d. kıldı 90/7

d. kıldılar 93/7, 107/3

du'ā-gūy (Ar.+Far.) dua eden

d. boldılar 119/7

d.+durlar 119/8

dūzah (Far.) cehennem

d.+ka 103/4

d.+nın 103/3

düldül ata verilen bir isim

d.+ga 92/10, 93/9, 94/10

d.+leriğa 97/9, 104/14

dünyā (Ar.) dünya

d. 110/6

d.-yı necāsetdin 108/6

d.+da 119/12

d.+sını 98/7

düşmen (Far.) düşman

d. 118/7

ebū'l-ġāzī ḥān (ka.) Ebulgazi Han,

tezkirede geçen kişi adı

e. 81/3

e.+nıñ 81/9

ebū naşr (ka.) Ebū Nasr, tezkirede

geçen kişi adı

e.+ım 114/2

ebū naşrū'l-envārī (ka.) Ebū

Nasrū'l Envârī, tezkirede

geçen kişi adı

e. 87/1, 88/2

ecr (Ar.) sevap

e.+ini 108/3

eçkü keçi

e.+ni 106/1

E

edeb (Ar.) edep

ebū'l-feyẓ (ka.) Ebulfeyz, tezkirede

e. 82/6

geçen kişi adı

e. birle 103/10

e. 81/14, 82/3

edīb (Ar.) edip; hoca, ūstāt

e. 81/13	e.-i fermānını 113/6
efsūs (Far.) yazık!	e.+ini 114/8
	e.+lerini 114/9
e.+lar 94/9	endicān (ya.) Özbekistan
eger (Far.) eğer	ülkesinde bir yer ismi
e. 108/4, 108/5	e. 91/13, 91/14
ehl (Ar.) sahip, mensup	e.+da 90/2
e.-i küffārların 89/7	e.+ğa 90/2, 93/11
e.-i tārīḥ 110/1	engüşṭ (Far.) parmak
e.-i tārīḥler 89/14, 97/3,	e.-i şehādetlerini 111/12
98/3, 99/2, 109/6, 118/13	ervāḥ (Ar.) ruhlar
ehlu'llāh (Ar.) velī, evliyā	e.-ı pūr-fütūḥlarığa 119/12
e.+ların 109/1, 109/4	e.+larığa 94/9, 101/3, 115/8
el-kıṣṣa (Ar.) sözün kıtası	eşref (Ar.) en şerefli, daha şerefli
e. 86/11	e.+lerni 107/1
emānet (Ar.) emanet	eşrefī (Ar.+Far.) çok değerli; altın
e.+idür 83/9	sikke
emr (Ar.) emir, buyruk	e. 106/11, 107/4, 107/11
	eṭrāf (Ar.) yanlar, taraflar

e. 86/14	e. 89/2
e.+larıda 115/4	ey ey! (seslenme ünlemi)
evlād (Ar.) evlātlar, çocuklar	e. 82/3, 82/8, 85/1, 85/3,
e.+ları 119/7	85/10, 93/2, 96/5, 96/9,
e.+larıdın 85/11, 110/14	96/9, 97/8, 100/12, 100/13,
e.+larımdın 83/7	104/5, 104/7, 106/12, 107/8,
evliyā (Ar.) velīler	108/2, 108/6, 112/1, 112/4,
e. (sulṭānū'l-e.) 86/10	112/11, 114/2, 115/10,
e. (sulṭānū'l-e. kıllur mén)	117/8
85/13	eyle- eylemek, kılmak, yapmak
e. (zāt-ı e. éken) 107/9	e.-p (kaṭ' e.) 86/13, 99/6,
e.+lar 84/9	101/12, 110/3, 117/13
e.+nın (sulṭānū'l-e.) 84/1	eyyām (Ar.) günler
evliyā'ullāh (Ar.) Allah'ın velīleri	e.+ları (yıl e.) 116/14
e.+nın 109/1	e.+larını (yıl e. kılp) 116/11,
evṣāf (Ar.) vasıflar	117/1
e.-ı ta'rıflerini 119/9	
ewvel (Ar.) ilk, önce	É

é- (ayr. bk. *ér-*) imek yardımcı fiili

é.-mesdür 114/10

é.-di 80/5, 83/3, 87/10, 90/6,
98/7, 98/9, 101/6, 102/10,
103/2, 106/3, 109/11,
110/13, 111/1, 111/1, 115/3,
116/3, 118/8

égiz yüce

é. 102/2

éki iki (2)

é. 80/9, 86/14, 90/6, 96/11,
96/12, 112/7, 116/12, 118/11

é.-diler 84/7, 86/1, 87/5,
88/2, 89/4, 90/3, 93/14,
94/7, 95/8, 100/4, 101/4,
102/12, 104/10, 104/12,
105/9, 105/9, 109/2, 109/3,
109/5, 109/10, 110/3, 111/7,
111/9, 116/5, 116/6, 116/12

é.+dın 118/11

ékile her iki

é. 96/10

ékülen ikisi birlikte, her ikisi

é. 108/1

é.-dim 80/14, 85/1, 85/7,
86/4, 86/5, 86/5, 86/8

émdi şimdi

é. 85/10, 104/14

é.-diñiz 112/5

ér er, kişi

é.-ken 88/8, 96/6, 107/9,

é. 85/11

107/10

ér- (ayr. bk. *é-*) imek yardımcı fiili

é.-kenler 105/7

é.-mes 82/9, 102/8

é.-di 84/8, 84/14, 86/6, 87/2,

112/8, 112/12, 112/14,

113/2, 113/3,

é.-diler 117/7

é.-dim 81/11, 81/12

értesi (1) yarın, ertesi gün

é. 97/12, 100/5

értesi (2) sabah

é. 90/6

éşik eşik, kapı

é.+ge 104/8, 104/10

é.+ige 83/13

éşit- eşitmek

é.-mek kérek 82/5

fāriğ (Ar.) rahat

f. bolup 115/14

fārisí (Far.) Farsça, Fars dili

f. 105/13

fātiha (Ar.) Fātiha suresi

f. 105/4

fermān (Far.) ferman, emir, buyruk

f.+ını (emr-i f.) 113/6

fermāyış (Far.) emretme, buyurma

f. kıldılar 104/7

f.+leriçe 103/13

ferzend (Far.) evlat, oğul

f.+imiz 100/13

F

faķır (Ar.) fakir, yoksul

f.+lerini 95/7

f. 110/5

f.+ğa kılğan 96/8

feth (Ar.) fetih, ele geçirme

f.-i fīrūzluķ bile 91/5

fālūde (Far.) tatlı yiyecek

f.-i nuşret 89/6

f. 111/5

fî'l-hāl (Ar.) o anda, hemen, şimdi

f. 85/3, 87/6, 87/13

firār (Ar.) kaçma

f.+nı (rāh-ı f.) 95/2

firūzluḡ (Far.+T.) kutluluk

f. (feth-i f. bile) 91/5

fitne (Ar.) fitne, fesat

f. 111/1

G

ḡadasun Kalmak topluluğunun

çizmeye, ayakkabıya verdiği

isim

ḡ. 106/1

ḡaḡo ağabey

ḡ. 95/12

ḡanímet (Ar.) ganimet, savaşta

düşmanlardan zapt edilen

her türlü eşya

ḡ. 94/3

ḡ.+lerni 94/12

ḡarīb (Ar.) garip, kimsesiz

ḡ. 89/1

ḡayb (Ar.) göze görünmeyen, gizli

ḡ. (nidā-yı ḡ.) 86/3

ḡ.+lar (ricālü'l-ḡ.) 84/6

ġāyibāne (Ar.+Far.) gizliden,

görmeyerek

ġ. 113/12

ġayret (Ar.) imana, dine namus

gibi kıymetlere saldıranlara

karşı savunmak için

harekete geçme

dine, imana, namus gibi

kıymetlere saldıranlara karşı

müdafaa için harekete

geçmek

ġ.+leri 97/8

ġazā (Ar.) din, vatan, millet uğruna

yapılan savaş

ġ.+larıġa 113/2

ġazāt (Ar.) savaş, din uğrunda

yapılan savaş

ġ. kılıp 106/13

ġ. kılmagan 106/13

gele (Far.) hayvan sürüsü

g. 117/1

g.+ni 106/1

g.+sini 98/9

gevher (Far.) cevher, inci

g. bolġan 113/9

ġılāf (Ar.) kılıf

ġ.+ġa 80/10

ġubār (Ar.) toz

ġ.+larını 117/11

ġuduraş- (ayr. bk. *ġudurlaş-*)

mırıldanmak

g.-tılar (ġudraştılar) 97/5

ġudurlaş- (ayr. bk. *ġuduraş-*)

mırıldanmak

ġ.-tılar 97/7

ġürle- (Far.+T.) mezar açmak

g. -nler 82/11

g. -se 82/11

gūyā (1) (Far.) söyleyen

g. 94/2

gūyā (2) (Far.) sanki

g. 102/13, 104/4, 115/2

gūl (Far.) gül

g. 115/3

gūnāh (Far.) günah

g.+ını 81/7, 102/2

g.+larını 81/7, 102/1

gūrūnc piriñç

g. 117/1

h. kılıp 95/1

hādī@ (Ar.) hadis

h.-i kudsini 80/7

h.-i şerifde 108/7

H

hādi@e (Ar.) olay, karışıklık

haber (Ar.) haber

h.+ler 96/4

h. 88/11, 90/3

hāk (Far.) toprak

h. boldı 90/13, 91/7

h. (defn-i h. kıldılar) 115/6,

haber-dār (Ar.+Far.) haberli,

118/1

haberi olan

h. bolmasun! 118/7

h. (defn-i h. kılsañlar)

hācet (Ar.) dilek

115/13

h.+leri 119/13

h.+leride 115/7

hadd (Ar.) had, sınır

hākīkat (Ar.) hakikat, gerçek

h. 98/7

h. 98/3

haddsiz (Ar.+T.) sınırsız

hākīm (Ar.) hākīm, yargıç

h. 91/9, 92/2, 92/8, 92/14,

h. 89/11, 92/1

97/4

h.-i a'lem 108/13

hāde (Ar.) dik

h. kıldılar 92/6

ḥaḳḳ (Ar.) Allah, Tanrı

ḥ. sübhānehū ve te'ālīdin

85/10 ḥ. sübhānehū ve te'ālīğa

110/8

ḥ. te'ālī 80/13

ḥ.+larığa 107/3

ḥāl (Ar.) hâl, vaziyet, durum

ḥ. 100/3

ḥ.-i rūy bérđi 81/5

ḥ.+de 89/4

ḥ.+ni 92/13

ḥālā (Ar.) şimdi, henüz

ḥ. 107/10, 119/7

ḥalāş (Ar.) kurtuluş, kurtulma

ḥ. kılıp 89/12, 97/6

ḥalāyık (Ar.) insanlar

ḥ.+lar 117/4

ḥ.+largā 81/5, 113/1

ḥ.+larnı 109/14

ḥālet (Ar.) hâl, durum

ḥ.+de 88/2, 88/12

ḥ.+de édiler 87/5

ḥalk (Ar.) halk, insanlar

ḥ. 101/12, 106/2, 113/1

ḥ.+ı 101/14, 102/11, 115/4

ḥ.+larının 110/5

ḥalka (Ar.) çevre, muhit

ḥ. 86/6

ḥall (Ar.) çözme

ḥ. kılıp 80/9

ḥalvet-ḥāne (Ar.+Far.) yalnız

kalınan ve ibadet etmekle

vakit geçirilen yer

ḥ.+ğa 84/10, 84/13

ḥamāyil (<Ar.) tılsım, muska

ḥ. kılıp 88/4

ḥānedān (Far.) hanedan

ḥ. 99/13

ḥān-kāh (Far.) dergāh, tekke

ḥ. bolupdur 87/8

ḥ. 89/9

ḥasret (Ar.) hasret, özlem

ḥ.+larıda 84/5

ḥ.-i nedāmetge 85/8

ḥarām-zāde (Ar.+Far.) gayrî meşru

ḥ.-i nedāmet kılmagıl! 85/11

doğan çocuk

ḥātır (Ar.) zihin, gönül

ḥ. 111/4, 111/7

ḥ. kılmay 105/8

harduḡ yorgunluk

ḥ.+ımğa 84/14

h.+ları 96/1

ḥatm (Ar.) Kur'ân-ı Kerim'i baştan

h.+uñlarını 100/5

sona okuma

ḥāş (Ar.) asil, seçkin

ḥ.-i ḡur'ân 101/10

ḥ. 114/6

ḥ.-i ḡur'ân kıılıp 94/9, 101/2

ḥased (Ar., ayr. bk. *ḥasedlik*)

ḥatı (Ar.) yazı, mektup

çekememezlik, kıskançlık

ḥ. bérdirler 97/2

ḥ.+i 110/5, 111/4

ḥ. kıılıp 96/12, 117/4

ḥasedlik (Ar.+T., ayr. bk. *ḥased*)

ḥatun (< ET. *ḡatun*) kadın

çekememezlik, kıskançlık

ḥ. 91/11

ḥ. 111/1

ḥavāric (Ar.) asiler, zorbalar

ḥāşıl (Ar.) ortaya çıkan

ḥ.+ler 101/8

ḥ. bolğusıdur 87/8

ḥayātlik (Ar.+T.) hayatlık, canlılık

ḥ. 111/11

ḥayrān (Ar.) hayran, şaşırmış olan

ḥ. 105/6

ḥazā (Ar.) bu, şu

h.+nın 84/1

111/1

ḥāzır (Ar.) hazır

ḥ. édiler 109/10

ḥazret (Ar.) saygı ünvanı

ḥ.- i ādem ‘aleyhi’s-selāmı

80/13

ḥ.-i ‘aleyhi’s-selāmın 86/8

ḥ.-i ⑥ācem 82/2, 82/8,

90/10, 92/1, 94/10, 96/2,

100/10, 100/12

ḥ.-i ⑥ācemdin 82/2

ḥ.-i ⑥ācemğa 83/1, 91/8

ḥ.-i ⑥ācem pād-şāh 91/5,

102/8

ḥ.-i ⑥ācem pād-şāhım

83/10, 91/12, 95/2, 96/7,

98/4, 103/10, 104/2, 104/6,

104/8, 107/14, 109/7, 110/7,

111/6, 111/10, 112/4, 112/8

ḥ.-i ⑥ācem pād-şāhımın

ḥ.-i ⑥ācem şāhib-kırān

90/4, 90/7

ḥ.-i ⑥ācem şāhib-kırān pād-

şāhım 90/1

ḥ.-i ḥızır ‘aleyhi’s-selām birle

109/3

ḥ.-i mevlānā şemsü’d-dín

tebrízı 81/1

ḥ.-i mezār fāyüzü’l-envārga

101/9

ḥ.-i mezār pād-şāhımın

115/11

h.-i şāhib-kırān ġāzī pād-
şāhım 86/11, 108/11,
109/11, 110/12, 112/1,
115/10, 118/14

h.-i şāhib-kırān ġāzī pād-
şāhımın 119/8, 119/11

h.-i şāhib-kırān ⑥ācem
88/7, 88/10, 88/14, 92/10,
93/9, 93/14, 94/8, 97/14,
101/5, 110/1

h.-i şāhib-kırān
⑥ācemdurlar 87/9

h.-i şāhib-kırān ⑥ācemniñ
93/6

h.-i şāhib-kırān pād-şāhım
107/2, 112/9, 113/3

h.-i şāhib-kırān pād-
şāhımdın 80/5

h.-i şāhib-kırān pād-
şāhımın 97/12

h.-i seyyidü'l-āfāk
⑥ācemniñ 109/8, 118/1

h.-i şeyḥ muşliḥu'd-dín sa'dí
şírāzī 82/13

h.+leri 106/12

h.+lerinin 106/13

hem (Far.) kuvvetlendirme,
bağlama edatı

h. 84/8, 88/4, 89/10, 90/11,
92/9, 94/12, 101/12, 107/1,
107/5, 108/6, 110/7, 116/2,
118/4, 119/8

hemíşe (Far.) daima, her zaman

h. 109/2, 112/14

hemme (Far.) bütün, hepsi

h. 81/5, 81/8, 84/4, 103/2,
104/12, 109/7, 109/10,
111/3, 112/10, 115/6

h.+leri 81/6, 84/7, 106/2,

119/8

h.+lerinin 81/5	h. 83/8, 86/8
h.+nler 95/13	h.-i mübârekleri 83/4, 86/5
hem-râh (Far.) yoldaş	h.-i mübâreklerini 84/1
h. 109/3	h.-i mübârekni 84/2
h. édim 80/14	h.+mnı 83/7
hemşîre (Far.) kız kardeş	hızır (ka.) Hz. Hızır
h.+leri 118/8	h. 85/3, 85/10
h.+m 96/9	h. 'aleyhi's-selâmdur mên
her (Far.) her, bütün, hep	84/14
h. 80/8, 84/5, 91/6, 93/13, 103/5, 106/1, 109/1, 109/1, 110/9, 115/7, 118/4, 119/11	h. (hâzret-i h. 'aleyhi's-selâm birle) 109/3
hergiz (Far.) asla, hiçbir zaman	hîdmet (1) (Ar.) hizmet
h. 114/1	h.-i şâyeste kıılınlar 95/14
hesâb (Ar.) hesap	h.+ınler 96/8
h.+ı yok édi 98/7	h.+ini 108/1
héç (~hîç, Far.) hiç	h.+leride 85/14
h. 96/7, 97/5, 104/13, 111/6	h.+leride bolğan 109/8
hırka (Ar.) hırka	h.+lerini kıılalmadım 85/8
	hîdmet (2) (Ar.) kat, huzur

h.-i şerîfleriğa 99/11	hoş (Far.) hoş, iyi, güzel
h.+leriğa 91/5	h. bolğay sén 85/14
h.+lerige 95/7	h. mu 108/6
hilāfet (Ar.) bir taht sahibinin yerine geçme	hoş-būy (Far.) güzel kokulu h. 111/5, 113/2
h.+de (seccāde-i h.) 119/1	hoş-haber (Far.+Ar.) iyi haber h. 83/10, 87/11
himmet (Ar.) gayret etme, çabalama	hoş-hāl (Far.+Ar.) mutlu, sevinçli h. bolup 81/13
h. birle 113/4	h. bolup 81/13
hişār (Ar.) hisar, kale	hūb (Far.) iyi, güzel h. 100/5, 117/2
h. 105/1	h. 100/5, 117/2
hiṭāb (Ar.) hitap	hudā (Far., ayr. bk. hudāy) Allah, Tanrı
h. kılp 112/10	h.+nın 114/8
hocend (ya.) Hocend şehri	hudāy (Far., ayr. bk. hudā) Allah, Tanrı
h.+din 83/2	h. te'ālîdin 85/1
h.+ge 82/13	h. te 'ālînin 113/6
hoften (Far.) yatsı; uyumak, yatmak	hulq (Ar.) ahlāk
h.+din (nemāz-ı h.) 96/2	

h.-ı 'âdetleri 86/1	104/5, 105/10, 106/4, 106/4,
h.-ı 'âdetlerige 86/1	107/8, 110/10, 111/2, 120/2
hürşîd (Far.) güneş	ⓑ.+m (hazret-i ⓑ.) 82/2,
h.-i dıraḥşân 88/5	82/8, 90/10, 92/1, 94/10,
h.-i tâbân dék 104/4	96/2, 100/10, 100/12
hücre (Ar.) oda, yatma yeri	ⓑ.+m birle 88/3
h.+leriğa 83/14	ⓑ.+mdin 98/14, 101/5,
hükemâ (Ar.) âlimler, bilginler	105/8
h. 102/4	ⓑ.+mdin (hazret-i ⓑ.) 82/2
h.+lar 107/5, 107/7	ⓑ.+mğa 93/2, 99/13, 101/7,
h.+lar ('ulemâ u h.) 107/4	101/12, 103/10, 104/13,
hüsn (Ar.) güzellik	110/4
h.-i cemâlni 105/6	ⓑ.+mğa (hazret-i ⓑ.) 83/1,
ḥâce (Far.) hoca; ulu, büyük kişi	91/8
ⓑ.+m 80/10, 80/11, 80/12,	ⓑ.+miz 112/14
81/8, 81/10, 84/10, 88/4,	ⓑ.+mni 102/6, 102/7, 103/9,
95/8, 95/9, 95/11, 95/12,	107/7, 116/13
100/4, 101/2, 102/1, 102/10,	ⓑ.+mniğ 81/6, 83/11, 95/7,
	95/8, 95/10, 99/8, 99/11,
	100/1, 101/14, 102/3,

102/11, 102/14, 103/6,
103/8, 103/12, 105/4, 106/6,
106/12, 107/11, 111/8,
115/1, 115/4, 115/4, 115/5,
115/6, 115/7, 115/8, 116/1,
116/6, 116/7, 116/7, 116/10,
116/14, 117/1, 117/5, 117/8,
119/5

Ⓔ.+ñizlerniñ 112/11

Ⓔ.+sidür mén 113/5

Ⓔ.+siniñ 95/11

Ⓔāce ḥasan (ka.) Hoca Hasan,
tezkirede geçen kişi adı

Ⓔ. 83/7

Ⓔ.+durlar 85/12

Ⓔāce ḥasan Ⓔāce (ka.) Hoca
Hasan Hoca, tezkirede
geçen kişi adı

Ⓔ.+m 86/2

Ⓔāce hidāyetu'llāh Ⓔāce (ka.)

Hoca Hidayetullah Hoca,

tezkirede geçen kişi adı

Ⓔ.+mniñ 86/2

Ⓔāce iṣḥāk velī (ka.) Hoca İshak
Veli

Ⓔ.+niñ 110/14

Ⓔācem mezār pād-ṣāh (ka.)

Hocam Mezar Padişah

Ⓔ.+ımğa 81/11

Ⓔācem pād-ṣāh (ka.) Hocam

Padişah, tezkirede geçen
kişi adı

Ⓔ. 102/2, 105/7

Ⓔ. (ḥazret-i Ⓔ.) 91/5, 102/8

Ⓔ.+ım 82/5, 83/5, 90/13,
95/3, 101/7, 104/14, 105/4,
112/2

Ⓔ.+ım (ḥazret-i Ⓔ.) 83/10,
91/12, 95/2, 96/7, 98/4,

103/10, 104/2, 104/6, 104/8,

107/14, 109/7, 110/7, 111/6,

111/10, 112/4, 112/8

Ⓔ.+ımnı (ḥazret-i Ⓔ.) 111/1

Ⓔ.+ımnıñ 116/2

Ⓔ.+nıñ 98/8

Ⓔācem ṣāhib-kırān (ka.) Hocam

Sahib Kıran, tezkirede

geçen kişi adı

Ⓔ. 87/14, 89/4

Ⓔ. (ḥazret-i Ⓔ.) 90/4, 90/7

Ⓔ.+dın 81/4, 82/1

Ⓔācem ṣāhib-kırān pād-ṣāh (ka.)

Hocam Sahib Kıran Padişah

Ⓔ.+ım 99/2

Ⓔ.+ım (ḥazret-i Ⓔ.) 90/1

Ⓔavış (Far.) akraba

Ⓔ.+leriniñ 118/9

‘l.+ġa (topçaġ-ı ‘l.) 111/2

‘l.+ni (tofçaġ-ı ‘l.) 88/14

ısıt- ısıtmak

ı.-ıñ 104/7

I

‘irākí (Ar.) Irak’a ait

‘l. (tofçaġ-ı ‘l.) 106/10

iber- (< *ıdu ber-*) göndermek

i.-di 92/14, 104/6

i.-inler 96/13

i.-ip 91/2, 92/9

icāze (Ar., ayr. bk. *icāzet*) izin,

onay

i. bérđi 91/9

i. bérđiler 96/5

icāzet (Ar., ayr. bk. *icāze*) izin,

onay

i. bérđiler 91/6

iç iç

i.+i 111/5

i.+ide 85/5

i.+idin 116/4

iç- içmek

i.-er érđi 113/3

i.-ip 89/2

içre içinde

i. 118/13	i. kılıp 110/2
içür- içirmek	i.+nı 110/8
i.-di 112/3	ikrām (Ar.) ikram, hürmet, saygı
i.-diler 117/12	gösterme
‘îd (Ar.) bayram	i.+ını (‘îzzet-i i. kılıp) 95/14
	i.+lar (i’râz-ı i. bilen) 102/5
‘î.-i nevrûz 102/13	iktidā (Ar.) uyma, tabi olma
iḥāṭa (Ar.) kuşatma	i. kılıp 114/5
i. kılıp 109/4	ilāhî (Ar.) ey Allah’ım!
iḥlāş (Ar.) gönülden gelen dostluk,	i.+ğa (dîdār-ı i.) 120/4
içten sevgi	ilet- iletmek, ulaştırmak
i. 81/6	i.-tiler 90/10
i. kılıp 113/12	ilgeri ileri, ön taraf, önce
iḥlāş-mend (Ar.+Far.) temiz yürekli	i. 83/5, 94/6
i. 99/9	ilhām (Ar.) ilham, esin
iḥtiyār (Ar.) seçme	i. bolğandın 86/7
i. kıldı 94/1	i. bolup 85/10
i. kıldılar 95/2, 99/4	‘ilm (Ar.) ilim, bilgi

'i. 87/2	ímān (Ar.) İslâmı kabul etme;
'i.+imdin 80/7	inanma
'ilm-i ḥāl (Ar.) hâl ilmi; davranış	í. 89/3
bilgisi	í.-ı islām bilen 119/14
'i. 87/8	inşā'allāh (Ar.) "Allah dilerse,
'ilm-i kāl (Ar.) kāl ilmi; dinin	nasip ederse"
esaslarını öğrenme ve	i. 87/10
uygulama	intihā (Ar.) sonuç
'i. 87/8	i.+sığa 113/14
ilticā (Ar.) sığınma	i'rāz (Ar.) gösterme, sunma
i.+da edim 86/3	i.-ı ikrāmlar bilen 102/5
iltifāt (Ar.) iltifat, beğeni sözleri	islām (Ar.) İslām dini
söyleme	i. 90/7
i. kıldılar 82/4, 95/12	i. (dín-i i.) 89/5
i. kılıp 100/2	i. (ímān-ı i. bilen) 119/14
i.+lar kıldı 95/10	i. (leşker-i i.) 90/8, 90/14,
imām mehdí (ka.) İmam Mehdi,	92/3, 93/4, 94/4, 95/3
tezkirede geçen kişi adı	i.+ğa (dín-i i.) 95/4
i. 94/2	i.+ğa (leşker-i i.) 91/6, 91/9

i.+nı 108/12	i. 104/11
i.+nı (dın-i i.) 89/9, 89/10	i'tikāf (Ar.) bir yere kapanıp ibadet etmek
i.+nı (leşker-i i.) 90/1, 92/7, 101/5	i. 85/2, 85/4
ism (Ar.) isim, ad	i.+dın 85/3, 85/7, 85/9
i.-i şerifleri 85/12, 86/2	i'tikāf-ḥāne (Ar.+Far.) ibadet edilen bir yer
istikbāl (Ar.) karşılama	i. 116/3
i.+iḡa 83/11	iz iz
i.+lerigā 102/4	i.+i 118/4
iş iş	izde- araştırmak, aramak
i. kıldınız 108/6	i.-p 86/8
i. kılguçıldın 113/8	izdiḥām (Ar.) hücum etme, saldırma
i.+leri 119/13	i. birle 112/7
işak bir halk adı	izḥār (Ar.) gösterme, ortaya çıkarma
i.+lar 101/7	i. kıldılar 116/1
iřāret (Ar.) bir şeyi gösterme	i. kılıp 97/2
i. kıldılar 106/4	
işkil (< Ar.) kuşku	

‘izzet (Ar.) değer, şeref, yücelik

‘i.-i āb-rūyğa 119/14

‘i.-i ikrāmını kılp 95/14

ķabūl (Ar.) uygun görme

ķ. kıldı 116/2

ķ. kıldılar 116/12

ķ.+üm 109/12

ķ.+ün 109/12

ķaç- kaçmak

ķ.-ıp 90/10

ķ.-ķalı 88/6

ķ.-tı 88/11

ķaçā kutu, kap

ķ.+larda 115/3

K

ķabat defa, kere, kez

ķ. 93/1

ķābil (Ar.) kabul eden

ķ.+i 108/9

ķabr (Ar.) kabir, mezar

ķ.+lerinin 116/3

ķada- dikmek, bağlamak

ķ.-p 82/12

ķadd (Ar.) boy

ķ.+leriğa 84/3

ķadem (Ar.) ayak, adım

k.+leridin (pāy-ı k.) 106/14	k.-dım 85/9
k.+leri için 98/8	k.-ğan 90/9, 92/12, 94/12,
kāfir (Ar.) kâfir, Allah'a inanmayan	95/2, 98/5, 98/8, 111/7,
k.+ler 88/6, 88/11, 90/13,	118/11
91/10, 91/14, 92/12, 93/11,	k.-ıp 83/5
94/12, 96/9, 97/10	k.-madı 107/13
k.+ler bilen 88/1, 92/11, 94/10	k.-sa 91/12
k.+ler birle 91/1	kalmak bir topluluk adı
k.+lerğa 101/8, 112/14	k. 90/3, 90/8, 90/12, 91/7,
k.+lerni 91/2, 92/4, 94/3, 97/11	91/9, 92/8, 93/2, 93/13, 97/4,
k.+lernin 92/11	105/11
kahtçelik (Ar.+T.) kuraklık	k. birle 92/9
başlangıcı, kuraklık, kıtlık	k.+dın 91/14, 97/6
k. bolur mi-kin 93/5	k.+ğa 97/7, 97/8
kahtçılık (Ar.+T.) kuraklık	k.+lar 90/9, 97/13
k. bolup 91/10	k.+largä 93/6
kāl (Ar.) söz, kelâm	k.+larnın 90/5
k. 97/9	kama- kapamak
kal- kalmak	
k.-dılar 105/6, 106/2	

ķ.-p 92/3, 92/9, 92/10, 93/1, 93/3	ķara ʔal (ya.) Kara Tal, Doğu Türkistan'da bir yerleşim yerinin ismi
ķanat kanat	ķ. 110/13
ķ. bolęan 113/11	ķ.+da 118/10
ķar kar	ķ.+ęa 110/9
ķ. 118/3	ķara tigin (ka.) Kara Tigin, tezkirede geçen kişi adı
ķara (1) kara	ķ. 110/9
ķ. 93/7, 97/10	ķařd (Ar.) niyet, amaç
ķara (2) halk	ķ.+ığa 87/1
ķ. 117/3	ķař-ı 'irfān (~ķař-ı 'ārifān, ya.) Nakşibend'in vefat ettiği Buhara'ya yakın bir kōy ismi
ķara (3) yeryüzü	ķ.+da 82/11
ķ. 112/11, 118/4	ķara- bakmak
ķ.-may 95/2	ķarakçı dilenci
ķař-ı	ķ.+lar 112/7
ķař	ķaraęuluk karanlık
ķař-ı	ķ. 93/7
ķař	ķ.+larığa 99/10

kāşğar (ya.) Kaşğar şehri

k. 89/11, 90/11, 92/3, 99/5,

105/10, 109/13, 112/6

k.+da 89/4, 105/11

k.+daki 99/9

k.+dın 93/12, 105/11,

106/13

k.+ğa 82/13, 86/12, 88/12,

90/5, 93/10, 94/1, 94/2,

96/10, 99/3, 101/6, 109/13,

115/11

k.+nı 90/3, 92/3, 92/5, 92/9

kāşğarlık Kaşğarlı, Kaşğar halkı

k. 101/7, 101/8

kaṭ (Ar.) geçme, yol almak

ķ. eylep 86/13, 99/6, 101/12,

110/3, 117/13

katl (Ar.) öldürme

ķ. 112/14

ķavı (Ar.) güçlü, kuvvetli

ķ. boldılar 89/5

ķayan nereye

ķ. 112/5

ķaydağ nerede

ķ. 80/8

ķaydın nasıl

ķ. 86/4

ķaynatdur- hareketlendirmek

ķ.-up 101/10

ķaysı hangi

ķ.+ları 91/6

ķ.+larığa 111/10

ķ.+rıızlar 100/7, 107/10

ķ.+rılar 100/6

ķayyūm (Ar.) ebedî ve ezelî olan

Allah

ķ. bolğan dék 115/2

kāzī (Ar.) kadı

k. 89/11, 108/13

keçe gece (ayr. bk. *kéçe*)

k. 87/14

kemā-yenbağī (Ar.) icabet ettiği

gibi; lâıık olduğu gibi

k. 114/8

kemāl (Ar.) olgunluk, yetkinlik

k.+ıga 98/1

keñrū (ayr. bk. *kéñrū*) çok, fazla

k. 102/9, 102/10

ker- germek

k.-di 117/11

kerāmāt (Ar.) kerametler

k. (be-şarışa-yı k.) 111/10

kéçe gece (ayr. bk. *keçe*)

k. 115/7, 116/6

k.+lerde 116/4

kél- gelmek

k.-di 83/3, 85/3, 86/3, 90/12,

91/7

k.-diler 82/13, 83/10, 84/4,

87/11, 87/14, 90/5, 94/10,

97/1, 101/12, 105/10

k.-dük 105/11

k.-edür 98/12

k.-eli 91/13

k.-gen 100/4, 100/7, 106/13

k.-gende 86/7

k.-genleride 83/1, 89/13,

94/6, 95/5

k.-genlerini 99/12, 102/3

k.-iñ 104/5

k.-ip 81/9, 82/6, 82/10, 85/5,

86/13, 88/3, 88/7, 88/11,

92/3, 92/9, 92/14, 93/3, 93/4,

93/7, 93/10, 94/2, 95/12,

97/8, 99/8, 102/11, 103/5,

103/6, 103/9, 104/2, 104/13,
105/3, 106/3, 106/6, 107/14,
109/13, 111/4, 112/3, 115/4,
115/5, 117/1, 117/12,
117/14, 118/11

k.-ip édi 101/6

k.-ip turadur 96/9

k.-ipdin 108/12

k.-ipdür 91/9, 99/14

k.-megen 80/7

k.-mekni 94/1

k.-mesdin 83/5

k.-sek 93/5

k.-seler 93/13, 118/5

k.-ür 83/7

k.-ürler 85/13

kéltür- (ayr. bk. *kétür*) getirmek

k.-diler 81/14, 82/7

k.-gey sizler 114/8

k.-megenlerdin 114/9

k.-ülmedük 119/10

k.-üp 100/1, 113/1

k.-ür mén 85/12

kénrű (ayr. bk. *keñrű*) çok, fazla

k. 89/1

kérek gerek

k. 82/5, 108/9

k. émes 102/8

kés- kesmek

k.-mek 108/4, 108/5

két- gitmek

k.-ip 103/14, 110/3, 112/5,

112/7, 117/10

k.-kendin kéyin 119/3

k.-kenini 97/13

k.-kenleride 98/5

k.-sek 91/11

k.-ti 101/13, 107/13, 111/12

k.-tiler 97/10, 97/12, 99/1,
102/3, 110/10, 110/13,
111/10, 118/3

kétür- (ayr. bk. *kéltür*) getirmek

k.-ülmey 92/13

kéy kenar, yan

k.+ide 86/13, 118/9

kéy- giymek

k.-diler 84/3

kéyin sonra

k. 81/9, 87/11, 90/3, 90/12,
91/7, 92/1, 92/8, 97/3,
101/13, 116/2, 116/10,
119/1, 119/2, 119/3, 119/4

kıçkır- çağırarak, seslenmek

k.-dı 111/14

k.-ırlar 103/11

k.-ıp 104/4

kıçkırt- çağirtmak

k.-ıp 100/5

kıl- kılmak, eylemek, yapmak

k.-almadım 85/8

k.-almay sizler 107/9

k.-dı 84/7, 90/7, 91/8, 92/13,

94/1, 94/12, 95/5, 95/10,

101/2, 101/2, 103/8, 111/2,

111/11, 116/2

k.-dılar 81/8, 82/4, 82/7,

84/4, 84/9, 85/7, 88/13,

89/9, 89/11, 89/12, 89/14,

90/7, 90/9, 90/12, 90/14,

91/1, 91/12, 92/5, 92/6,

92/7, 92/11, 93/2, 93/6,

93/7, 94/1, 94/9, 95/2, 95/9,

95/12, 96/1, 98/1, 98/6,

99/4, 99/8, 99/13, 101/3,

102/7, 102/7, 103/6, 103/10,

104/2, 104/7, 104/13, 106/4,

107/3, 108/8, 108/10, 110/4,

114/14, 115/6, 116/1,

116/12, 116/14, 118/2

ķ.-dım 82/3

ķ.-dınız 108/6

ķ.-dınızlar 108/2

ķ.-ğalı 82/6, 83/1, 116/14

ķ.-ğalı turdı 107/8

ķ.-ğan 96/8, 103/1, 110/11,

113/12

ķ.-ğanımını 108/3

ķ.-ğanlarıdın kéyin 119/1

ķ.-ğanlarını 91/4

ķ.-ğıl! 103/9

ķ.-ın 114/5

ķ.-ınlar 95/14

ķ.-ıp 80/9, 81/7, 82/12,

83/12, 83/14, 84/12, 86/12,

86/14, 88/1, 88/2, 88/4,

89/2, 89/3, 89/7, 89/10,

89/12, 90/4, 91/13, 92/2,

93/5, 94/2, 94/5, 94/9,

94/11, 94/14, 95/1, 95/10,

95/14, 96/12, 97/2, 97/6,

98/8, 98/10, 99/3, 99/4,

99/5, 99/5, 100/2, 100/2,

101/2, 101/10, 101/11,

102/5, 102/12, 103/10,

105/2, 105/3, 105/3, 106/8,

106/10, 106/13, 108/12,

109/4, 109/5, 110/2, 110/7,

110/12, 111/6, 112/10,

113/2, 113/13, 114/9,

114/12, 115/8, 116/9, 116/9,

116/11, 116/12, 117/1,

117/4, 117/7, 117/13, 118/3,

119/10, 119/12

ķ.-ıp turdılar 110/7

ķ.-ıpdurlar 89/13, 108/11,

109/6

ķ.-mağan 106/13

ķ.-mağay sizler 114/7	ķ. (tekebbür ķ.) 113/6
ķ.-mağıl! 85/11	ķ.+lardın (iş ķ.) 113/8
ķ.-mak üçün 88/1	ķılış- karşılıklı bir şey yapmak
ķ.-masalar 110/8	ķ.-tılar 116/10, 118/5
ķ.-masun! 117/3	ķina- cezalandırmak
ķ.-may 103/8, 105/8	ķ.-p 98/10
ķ.-sa 110/9	ķırğız bir topluluk adı
ķ.-sanlar 115/13	ķ.+lar 98/5, 98/10
ķ.-ur 110/9	ķırķ min kırk bin (40.000)
ķ.-ur édiler 84/7, 109/2,	ķ. 99/6
116/6	ķiyāmet (Ar.) dünyanın sonu
ķ.-ur érdi 87/2, 112/14	ķ. 114/10, 115/2, 120/2
ķ.-ur mén 85/13	ķızıl kızıl, kırmızı
ķıldur- yaptırmak, ettirmek	ķ. 115/3
ķ.-salar 107/2	ķi (Far., ayr. bk. <i>ķim</i>) bağlama
ķ.-up 89/9	edatı
ķılğuçı yapan, yapıcı	k. 80/6, 80/9, 80/10, 80/12,
ķ. (māh-ı minnetlik ķ.) 113/6	80/14, 81/1, 81/5, 82/2, 82/5,
	83/6, 84/9, 84/11, 84/13,

85/1, 85/3, 85/3, 85/4, 85/10,
86/4, 86/5, 87/2, 87/7, 87/11,
88/11, 89/13, 89/14, 91/8,
91/9, 92/11, 93/2, 95/11,
96/3, 96/5, 96/12, 97/3, 98/4,
99/2, 99/13, 100/4, 100/10,
100/13, 101/8, 102/8, 103/6,
104/14, 105/7, 105/10,
105/10, 105/11, 105/13,
105/14, 108/1, 108/8,
108/11, 109/1, 109/6, 109/8,
110/1, 112/4, 112/6, 112/10,
112/13, 113/4, 113/9,
113/14, 114/1, 114/6, 115/2,
115/9, 115/10, 116/10,
116/14, 117/8, 118/14

kibr (Ar.) kibir

k.+i 113/5

kim (Far., ayr. bk. *kı*) bağlama
edatı

k. 95/13

kimerse kimse, kişi

k. 112/7

kir- girmek

k.-diler 80/12, 90/8, 93/12,

97/13, 100/1, 103/12, 104/4,

118/8

k.-in 96/14

k.-inler 104/3

k.-ip 80/3, 84/11, 84/13,

88/12, 91/8, 91/14, 92/4,

93/2, 103/2, 103/7, 105/4,

107/13, 115/12, 117/14

k.-sün! 99/14, 114/4

kişi insan, şahıs, kimse

k. 80/5, 83/7, 84/8, 84/12, 93/8,

95/11, 97/11, 110/3, 110/5,

110/9, 112/11, 116/9, 117/3,

118/4

k.+lerdin 109/9

k.+mizni 96/12

k.+ni 93/8, 97/11, 110/11	kolkurğan (ya.) Doğu Türkistan'ın
k.+niñ 84/10	sınırları içerisinde yer alan
k.+si 80/4, 81/9	bir yerleşim yerinin ismi
kodaş dívān bég (ka.) Kodaş	ķ.+da 93/12
Divan Bey, tezkirede geçen	ķop- kalkmak, ayağa kalkmak
kişi adı	ķ.-up 83/11, 84/7, 106/4,
ķ. 104/13	106/9, 107/3, 109/10, 111/14
ķ.+i 91/8, 93/1, 96/14, 99/12	ķorkunç korkunç
ķ.+ini 96/13	ķ. 88/6
ķol el, kol	ķoş- tutmak
ķ. 103/13, 104/1, 104/11,	ķ.-up 96/11
109/10	ķoşulğan her zaman katılan,
ķ.+ğa 91/3	karişan
ķ.+ıdın 106/5	ķ.+larıça 101/4
ķ.+ığa 94/7, 106/7	ķoy koyun
ķ.+ını 84/10	ķ. 117/1
ķ.+larığa 84/2, 106/6, 112/3	ķoy- koymak, bırakmak
ķ.+umğa 108/4	ķ.-a bérđiler 107/5
k.+umnı 108/4	ķ.-ar édiler 109/5

ķ.-dı 97/1, 104/6	k.+leride 105/6
ķ.-dılar 84/2, 104/9, 106/12, 108/13, 115/4	kör- görmek
ķ.-up 82/12, 89/12, 92/1, 102/12, 116/9, 116/13, 117/5	k.-di 87/2
ķ.-up bérmedi 97/7	k.-diler 87/6, 115/9
ķoydur- bıraktırmak	k.-düm 86/9
ķ.-ğan 98/12	k.-geli bolmadı 93/8
ķozğal- ayaklanmak	k.-medi 97/11
ķ.-ıp turadur 96/4	k.-mediler 118/4
köfük köpük	k.-mey 113/9, 113/10, 113/12
k.+ler 103/4	k.-üp 85/14, 104/2, 105/6, 111/4
köm- gömmek	körset- göstermek
k.-üp 97/11	k.-tiler 100/8, 100/10
köñül gönül	körüş- görüşmek
k. bérıpdür 101/8	k.-üp 88/3, 102/12, 105/3
k.+ini alıp (köñlini alıp)	köter- götürmek
95/14	k.-elmey 102/14
	köz göz

k. yaşı kıldı 101/2	ķ. 93/3
k.+lerige 84/3, 117/11	ķumār-ķāne (Ar.+Far.) içinde
k.+lerini 115/1	kumar oynanılan yer
ķuķak kucak	ķ.+lerini 89/8
ķ.+larıda 114/12	ķur'ān (Ar.) Kur'ān-ı Kerim
kūķe (Far.) sokak	ķ. 87/4, 115/7, 116/5
k.+din 97/2	ķ. (ķatm-i ķ.) 101/10
ķudsī (Ar.) kutsal	ķ. (ķatm-i ķ. ķılıp) 94/9,
ķ.+ni (ķadī@-i ķ.) 80/7	101/2
ķufl (Ar.) kilit	ķurķan (ya.) Doķu Tūrķistan'ın
k. 104/8, 104/9	sınırları iķerisinde yer alan
k.+lar 104/10	bir yerleşim yerinin ismi
ķul köle; insan	ķ.+da 94/6
ķ.+larını 95/3, 98/10	ķurķa- kuşatmak
ķulak kulak; bir şeyin üst tarafında	ķ.-p 91/10, 93/1, 93/11, 97/4
yer alan kısım	ķuķb (Ar.) büyük evliyā
ķ.+ını 95/1	ķ.+u'l-aķķāblar 84/5
ķum kum	ķuķblik (Ar.+Tūr.) evliyālık
	ķ. 82/4

ķutķaz- kurtarmak

k. bilen 105/1

k.-dınız 108/7

kũmũş gũmũş

ķuyruk kuyruk; bir Şeyin alt tarafı

k.+lerni 98/11

k.+ını 94/14

kũn gũn

kũĉet mazlum, sessiz ve sakin

k. 83/5, 83/14, 86/14, 87/8,

(kimse)

93/1, 93/1, 96/1, 96/2, 98/14,

k.+lerini 103/2

99/5, 99/8, 102/6, 102/13,

k.+lerni 103/7

105/2, 115/9, 117/13

kũffār (Ar.) kāfirler

k.+de 97/1, 119/7

k. bilen 87/1

k.+din 89/5

k.+lardın 89/12

k.+din kėyin 81/9, 87/11,

k.+larnıĉ (ehl-i k.) 89/7

90/12, 91/7, 92/1

k.+ge 89/5

kũfr (Ar.) Allah'ın varlıĉına ve

k.+i 83/9, 84/5, 85/7, 85/9,

birliĉine inanmama

85/10, 87/2, 87/14, 109/7,

k.+i đalāletdin 92/5, 94/4

114/10

kũll (Ar.) hep, bũtũn, tũm

k.+ide 120/2

k. 110/8

k.+lerde 102/13, 115/9

k. ķıldurup 89/9

k.+lerideki đek 102/13

kũllāb (Ar.) ucu eĉri nesne

kündüz gündüz

k.+de 87/14

k.+i bolsa 116/5

künj köle

k.+lerini 98/10

künlük günlük

k. 87/6, 87/9

kürle- gürlmek

k.-p 116/4, 116/6

L

küşāde (Far.) açma

laḳab (Ar.) takma ad, lakap

k. bolup 104/12

l.+ı 80/1

la'l (Ar.) değerli bir süs taşı

l. 98/11, 106/11, 107/4,

107/5, 107/11

l. bolḡan 113/10

lāzım (Ar.) gerekli

l. bolur 108/4, 108/5

l. kılḡalı 116/14

leb (Far.) kenar, kıyı

l.+ige 104/1

l. 116/4

lebbeyk (Ar.) “Buyurun efendim!”

l.+dın 111/6

l. 111/14

lūlī-ḥāne (Far.) genelev,

leşker (Far.) asker, ordu

umumhane

l. 86/14, 88/1, 90/4, 91/13,

l. 89/8

92/2, 92/9, 92/14, 93/5, 94/2,

99/4, 99/7

l.-i islām 90/8, 90/14, 92/3,

93/4, 94/4, 95/3

l.-i islāmğa 91/6, 91/9

l.-i islāmın 90/1, 92/7, 101/5

l. (deryā-yı l.) 90/6

l.+i 93/3

l.+ige 90/7

li-muḥarrihi (Ar.) yazarı

tarafından (kaleme alınmış)

M

l. 95/2

māh (Far.) ay

loḳma (Ar.) lokma

m.-ı minnetlik kılguçı 113/6

m.-ı t̄abān 88/5	ma'rifet (Ar.) marifet
maḥall (Ar.) yer	
m. 82/7	m.+ni 98/3
maḫām (Ar.) makam, yer	maṣlaḫat (Ar.) güvenilir iş, emir
m.-ı mertebege 83/2	m. 116/11
m.+ını 82/4	m. kılıştılar 116/10, 118/5
māl (Ar.) mal, mülk, servet, varlık	mecāl (Ar.) güç, kuvvet
m.+ları 98/9	m.+i 107/13
ma'lūm (Ar.) bilinen, belli	medrese (Ar.) medrese, ders yeri
m. bolmadı 118/4	m. 89/8
m. bolmaydur 82/9	m.+de 87/2
m. bolup 97/8	m.+din 108/2
m. kıldılar 99/13, 103/10, 116/14	m.+ğa 81/8
maṇa bana	meger (Far.) meğer, oysaki
m. 85/2, 96/13, 100/11, 108/3, 110/6	m. 111/11
ma'ní (Ar.) anlam, mana	mekān (Ar.) mekân, yer
m.+sini mu 80/8	m.+ımğa 110/6
	mekkār (Ar.) çok hileci, düzenbaz
	m. 111/1

mel'ūn (Ar.) lanetli

m.+nıñ 111/7

memnūn (Ar.) sevinçli, mutlu

m. 94/4

men' (Ar.) men, yasaklama,
engelleme

m. kılğan 110/11

m. kılmasalar 110/8

menzil (Ar.) menzil, konaklama
yeri

m.-i merāḥillerni 86/12, 99/5,
110/2, 117/7, 117/13

m.-i merāḥilni 101/11

m.+leriğa 91/6

menzil-gāh (Ar.+Far.) konaklama
yeri

m.+larığa 109/2

merāḥil (Ar.) menziller, konaklar

m.+lerni (menzil-i m.) 86/12,

99/5, 110/2, 117/7, 117/13

m.+ni (menzil-i m.) 101/11

merātibe (Ar.) mertebeler

m. 108/12

merkeb (Ar.) taşıma için binilen
hayvan

m.+din 110/4

merrūl Kalmak topluluğunun ata
verdiği isim

m. 105/14

mertebe (Ar.) mertebe, derece,
rütbe

m. 111/14

m.+ğa 108/10

m.+ge (maḳām-ı m.) 83/2

mescid (Ar.) mescit

m. 89/9

mes'ele (Ar.) mesele, sorun

m. 105/8	m.+um 119/3
me@ellik (Ar.+T.) benzerlik	m.+umğa 111/12
m. 87/5	mevlânâ muhammed bedahşânî
mest (Far.) keyifli, sarhoş	(ka.) Mevlânâ Muhammed
m.-i müstağrağ bolup 90/8,	Bedahşanî, tezkirede geçen
102/14	kişi adı
meşakkat (Ar.) zahmet, sıkıntı	m. 83/3
m.+lar bilen 117/14	mevlânâ şemsü'd-dîn tebrízî (ka.)
mevlânâ baba kâzî (ka.) Mevlânâ	Mevlânâ Şemsüddîn Tebrîzî,
Baba Kâzî, tezkirede geçen	tezkirede geçen kişi adı
kişi adı	m. (hazret-i m.) 81/1
m. 119/2	mevzi' (Ar.) mevzi, yer, bölge
mevlânâ mollâ baba kâzî (ka.)	m. 110/13
Mevlânâ Mollâ Baba Kâzî,	m.+ğa 110/13
tezkirede geçen kişi adı	m.+ığa 88/7
m. 109/9	meydân (Ar.) meydan
mevlânâ mollâ dōst âhūn (ka.)	m.+ıda 91/1
Mevlânâ Mollâ Dost Âhun,	mezâr (Ar.) mezar
tezkirede geçen kişi adı	m.+ını 82/5
	m.+larığa 82/6

mezārāt (Ar.) mezarlar	96/9, 96/10, 113/5, 113/8,
m.+larını 82/14	114/10
mezār fāyizü'l-envār (ka.) Mezar	m.+i 108/7, 110/7, 110/11,
Fayizü'l Envar, tezkirede	113/12
geçen kişi adı	m.+iñ 80/7, 80/12, 83/7,
m.+ğa (hazret-i m.) 101/9	83/7, 84/14, 87/9, 95/13,
mezār pād-şāh (ka.) Mezar	109/8, 109/12, 109/13,
Padişah, tezkirede geçen	113/9, 113/14, 114/1,
kişi adı	114/10, 115/11
m.+ımınıñ 88/14	m.+iñ bilen 114/11
m.+ımınıñ (hazret-i m.)	mi (ayr. bk. <i>mu</i>) soru eki/edatı
115/11	m.-kin 91/11, 93/5, 109/9
mezḳūr (Ar.) zikredilen, adı geçen	mihmān (Far.) konuk, misafir
m. 80/3	m. kıldılar 96/1, 102/6
mén ben	m.+ımdurlar 95/13
m. 80/8, 80/8, 80/9, 80/11,	miḥnet (Ar.) eziyet, zahmet
80/11, 84/12, 84/14, 84/14,	m. 117/13
85/1, 85/3, 85/4, 85/8, 85/12,	min- binmek
85/13, 86/4, 86/7, 87/10,	m.-edurgan 81/13, 117/8

m.-ey 81/12	m.+umlarğa 115/14
m.-ip 117/6	mollā ‘abdü’l-mecîd āḥünd (ka.)
mindür- bindirmek	Mollâ Abdülmecid Âhund,
m.-di 88/3	tezkirede geçen kişi adı
minnetlik (Ar.+T.) minnetlik	m. 114/3
	m.+nı 100/9
m. (māh-ı m. kılguçı) 113/6	mollā dōst (ka.) Mollâ Dost,
miñ bin (1000)	tezkirede geçen kişi adı
m. 98/9, 98/9, 107/6	m. 111/13, 112/1
m. (bir m. bir yüzde) 85/13	mollā dōst āḥūn (ka.) Mollâ Dost
m. boldı 81/6	Âhun, tezkirede geçen kişi
	adı
m.+din 119/10	m.+um 80/3, 112/4, 112/6
mîr-ḥōr (Far.) komutan	mollā ebū naşr (ka.) Mollâ Ebû
m.+ları 80/3	Nasr, tezkirede geçen kişi
miz (ayr. bk. <i>biz</i>) biz	adı
m. 113/3	m. 104/5, 104/7
mollā ‘abdü’l-mecîd āḥūn (ka.)	m.+ım 108/2
Mollâ Abdülmecid Âhun,	m.+ımını 103/11
tezkirede geçen kişi adı	m.+nı 104/2, 104/8
m.+um 116/1	

mollā ebū naşr āḥūn (ka.) Mollâ

Ebû Nasr Âhun, tezkirede

geçen kişi adı

m.+um 102/14, 103/2,

103/14, 104/10, 105/12,

107/3, 115/9, 117/7, 118/8,

119/4

m.+um 112/11

m.+umğa 108/1

m.+umnı 103/12, 104/3,

104/9

mollā ebū naşr āḥūnd (ka.) Mollâ

Ebû Nasr Âhund, tezkirede

geçen kişi adı

m. 104/6

mollā ġāzī āḥūn (ka.) Mollâ Gazi

Âhun, tezkirede geçen kişi

adı

m.+um 105/14

m.+um birle 108/1

mollā ġāzī āḥūnd (ka.) Mollâ Gazi

Âhund, tezkirede geçen kişi

adı

m. 108/6

mollā ismā'îl āḥūn (ka.) Mollâ

İsmâîl Âhun, tezkirede

geçen kişi adı

m.+um 83/1

mollā mecîd āḥūn (ka.) Mollâ

Mecîd Âhun, tezkirede

geçen kişi adı

m.+um 101/3, 117/11, 118/7

m.+umnı 96/3

m.+umnıñ 99/10

mollā mecîd āḥūnd (ka.) Mollâ

Mecîd Âhund, tezkirede

geçen kişi adı

m. 95/6, 101/1

mollā muḥammed āḥūn (ka.)

m.+umnıñ 114/12

Mollâ Muhammed Âhun,

tezkirede geçen kişi adı

m.+um 111/11

mollā şūfî kāsım ḥalfet (ka.) Mollâ

Sûfî Kasım Halfet, tezkirede

geçen kişi adı

mollā naşr āḥūn (ka.) Mollâ Nasr

m.+im 117/6, 117/9

Âhun, tezkirede geçen kişi

m.+imni 117/10

adı

m.+um 106/4

mollā sufûrgi āḥūn (ka.) Mollâ

Sufûrgi Âhun, tezkirede

geçen kişi adı

mollā naşreddîn āḥūn (ka.) Mollâ

Nasreddin Âhun, tezkirede

m.+um 80/1, 114/5

geçen kişi adı

mollā ya'kûb ḥalfet (ka.) Mollâ

Yakûb Halfet, tezkirede

geçen kişi adı

mollā nevrûz (ka.) Mollâ Nevruz,

tezkirede geçen kişi adı

m. 114/4

m.+um bilen 114/3

mollā nevrûz āḥūn (ka.) Mollâ

Nevruz Âhun, tezkirede

geçen kişi adı

m.+um 115/14, 117/6,

117/10, 118/9

mollā ziyâ'ü'd-dîn ḥalfetîm ḥudâyâr

(ka.) Mollâ Ziyâüddîn

Halfetim Hudayar, tezkirede

geçen kişi adı

m. 80/1

mu (1) (ayr. bk. *bu*) bu, işaret
zamiri

m. 80/8, 93/3, 110/11

m.+nça 91/2, 99/13, 117/1

m.+nda 93/4, 98/5, 104/14

m.+nı 104/1

mu (2) (ayr. bk. *mı*) soru eki/edatı

m. 84/7, 100/9, 100/9, 100/14,
105/12, 105/13, 107/5, 108/6,
110/11, 112/2, 117/8

mu'âf (Ar.) bağışlanmış, affedilmiş

m. kıldılar 81/7

muḥammed (ka.) Hz. Muhammed

m. 'aleyhi's-selāmnın 85/11

muḥammed rāzī (ka.) Muhammed

Razi, tezkirede geçen kişi

adı

m. 111/1, 117/2

m.+nın 116/13

muḥkem (Ar.) sağlam

m. kılıp 116/9, 118/2

muḥliş (Ar.) dostluğu gönülden
olan

m. (müríd-i m. boldı) 89/3

m.+ler (müríd-i m.) 99/9

m.+lerige (müríd-i m.)

119/11

m.+lerim (müríd-i m.) 113/13

muna işte!

m. 100/9

mūşşūlluk (?)

m. bilen 93/10

muşt (Far.) yumruk

m.+um dék 104/5

mutavattın (Ar.) yerleşmiş, vatan

eylemiş

m. bolup 108/14

mūy (Far.) saç

m.-ı sefid 80/4, 84/8, 84/10,

84/12

mübādā (ya.) Mübada şehri

m. 91/10

mübārek (Ar.) mübarek, bereketli,

hayırlı

m. 83/12, 84/3, 98/8,

106/14, 112/3, 116/7, 117/5

m. bolsun! 84/9

m.+leri (hırka-i m.) 83/4,

86/5

m.+leriğa (ravza-i m.)

115/12

m.+lerini (hırka-i m.) 84/1

m.+ni (hırka-i m.) 84/2

m.+niğ (ravza-i m.) 117/14,

118/2

mübārek-bādlik (Ar.+Far.+T.)

tebrik etme, kutlama

m. kıldı 84/7

m. kıldılar 84/4, 84/8

müderis (Ar.) ders veren, hoca

m. 89/11, 108/13

müftî (Ar.) fetva veren

m. 89/11, 108/13

mühr (Far.) mühür

m.+ini 117/4

mülāzemet (Ar.) bir yere gidip
gelme

m.+leride boldılar 83/14

münevver (Ar.) aydınlanmış

m. (rüşen u m. boldılar)

105/5

münkîr (ma.) İslâm'da kabirde

insanı sorguya çekecek olan

iki melekten birinin adı

m. (suvâl-i m.) 120/1

mürîd (Ar.) mürit

m.-i muhliş boldı 89/3

m.-i muhlişler 99/9

m.-i muhlişlerige 119/11	m. (mest-i m. bolup) 90/8,
m.-i muhlişlerim 113/13	103/1
m.+din 108/9	müşerref (Ar.) şereflendirilmiş
m.+im émesdür 114/10	m. boldum 85/9
m.+leri 107/11	m. bolğay 120/5
m.+lerim 113/10	m. bolğay mén 85/8
m.+niñ 108/9	m. bolup 119/14
mürşid (Ar.) doğru yolu gösteren	müşkil (Ar.) müşkül, güç, zor
m.+im (pír-i m.) 87/9	m. 80/8, 119/13
müselmān (Far.) müslüman	
m. bolğanıǵa 91/3	
m. bolğay 91/4	
m.+lar 89/2	
müselmānçılıq (Far.+Tür.)	
müslümancılık	
m.+nı 98/2	
müstağrağ (Ar.) cezbe haline	
giren, kendinden geçen	

n.+largā 89/1

nā-ūmīd (Far.) ümitsiz

n. bolup 110/10

nāyib (Ar.) kadı

n. 89/11

nayman kuşça kıpçak bir boy ismi

n. 92/1

naẓar (Ar.) bakış

n. 107/11

n.-ı çerāğ kılıp 119/12

n.+larıda 106/12

ne (ayr. bk. *nē*) ne

n. 82/7, 110/9

N

naql (Ar.) aktarma

n. kılıpdurlar 89/13, 108/11,
109/6

naqşbend (ka.) Nakşibend

n.+niñ 82/5, 82/9, 82/11

nā-tüvān (Far.) güçsüz

necāset (Ar.) pislik

n.+din (dünyā-yı n.) 108/7

ne-çend ne kadar, nice, birkaç

n. 86/12, 88/11, 98/14, 99/5, 104/11, 106/11	n. kıldılar 92/7
nedāmet (Ar.) pişmanlık	nevbet (Ar.) sıra, kez
n. (ḥasret-i n. kılmagıl!)	n. 83/4, 89/13, 93/14, 95/5, 98/4, 104/11
85/11	n.+de 94/7
n.+ge (ḥasret-i n.) 85/8	nevrūz (Far.) ilkbaharın ilk günü
nekír (ma.) İslâm'da kabirde insanı sorguya çekecek olan iki melekten birinin adı	n. ('íd-i n.) 102/13
n.+ğa 120/1	né (ayr. bk. <i>ne</i>) ne
nemāz (Far.) namaz	n. 80/6, 82/8, 105/13
n.-ı bāmdāddın 88/10	néçe ne kadar, kaç
n.-ı ḥoftendin 96/2	n. 80/12, 83/14, 90/3, 90/12, 91/7, 92/1, 96/1, 98/9, 98/9, 101/11, 102/6, 105/1, 115/3, 117/7, 117/12
n.+ımnı 114/4	néçük (< <i>né+çe+ök</i>) nasıl
n.+ını 114/5, 115/6	n. érdi 112/12
n.+larığa 85/9	né-me şey; ne, nasıl
nevāziş (Far.) iltifat	n. 84/11, 96/6, 106/2
n. kılıp 95/10	n. üçün 100/11
nevāzlık (Far.+T.) iyilik etme	

n.+dir 112/12	n.+lerini 86/4
nérse şey	niyyet (Ar.) niyet
n.+lerni 111/5	n. kılıp 88/2
n.+ni 98/7, 106/1	nuşret (Ar.) fetih, zafer
nidā (Ar.) seslenme, ses	n. (feth-i n.) 89/6
n. 85/3, 85/4, 85/14	nüşha (Ar.) yazılı bir şeyden
n.-yı ğayb 86/3	çıkarılan suret
n.+sını 114/13	n.+lar 118/13
nihāyetsiz (Ar.+T.) sonsuz	n.+larda 98/3, 109/6
n. 97/4	n.+larıda 110/1
n. édi 90/5	
ni@ār (Ar.) saçma, serpmе, dağıtma	
n. kılıp 98/8	O
nişān (Far.) nişan, iz, belirti	obdān (< Far.) iyi, güzel
n.-ı şevket birle 88/5	o. 108/6
nişāne (Far.) iz, belirti, alâmet	oçak ocak
n. bolmasa 109/4	o.+dın 104/5
	oğlan oğlan, evlat

o.+ları 119/6

oğul oğul, evlat

o.+ı (oğlı) 100/9

o.+larıdur 86/3

oğşa gibi, benzer

o. 112/7

oğşa- benzemek

o.-ğaylar 86/2

ok ok

o. 94/7, 101/12

oku- okumak

o.-dı 105/4

o.-p 114/6, 115/6

o.-p turadur 87/4

o.-sun! 114/5

ol (1) o

o. 80/5, 83/3, 83/5, 83/9,

83/11, 84/1, 84/2, 84/8,

84/10, 84/12, 85/9, 86/4,

86/6, 86/8, 109/9, 110/5,

110/9, 110/14, 114/6

ol (2) bildirme işlevinde işaret

zamiri

o. 82/7, 108/14

olar onlar

o. 114/10

o.+dın 86/6

o.+nı 113/13

o.+nın 81/7, 83/8, 86/1, 105/13

olça (Moğ.) ganimet

o. 91/3, 94/3

o. kıldı 94/12

oltur- oturmak

o.-almadılar 80/4

o.-dı 105/8, 111/14, 119/5

o.-dılar 80/3, 88/13, 104/1, 119/2, 119/3, 119/4	on tokuz on dokuz (19) o. 89/4
o.-dum 85/5	on tört on dört (14)
o.-ğan 117/11	o. 87/6, 87/9, 111/9
o.-gül! 85/4	orda saray
o.-sa 88/10	o.+ları 105/5
o.-sam 85/2	o.+larığa 105/3
o.-up 109/7, 109/14	o.+sığa 102/6, 107/13, 111/2, 111/3
o.-up édiler 95/8	orun yer
olturğuz- oturtmak	o.+ıdın (ornıdın) 83/11
o.-up 95/9, 100/14	o.+ığa (ornığa) 81/10, (ornığa) 89/8
on on (10)	o.+larıda 108/13
o. 81/10	ot ateş
ona- kabul etmek	o.+ğa 104/7
o.-may 91/4	otuz otuz (30)
on sekiz on sekiz (18)	o. 92/2
o. 101/4, 119/6, 119/6	
on sekiz miñ on sekiz bin (18.000)	
o. 86/8	

‘ömr (Ar.) ömür

ö.+lerığaçalık 101/4

öt- geçmek

ö.-keni yok 96/8

ö.-künçe 117/3

ö.-mediler 102/2

ö.-seler 110/6

ö.-tiler éken 96/6

ö.-üp 101/9, 105/1

ötkez- geçirmek

ö.-ip bér diler 89/2

Ö

öküz öküz, Kalmak topluluğunun

hayvan sürüsüne verdiği

isim

ö. 106/1

öltür- öldürmek

ö.-diler 91/5

ö.-üp 92/4, 94/3, 94/11

ötük çizme

ö.+ni 106/1

öy ev

ö.+ge 97/1, 104/8, 104/9

ö.+ide 118/10

ö.+lerığa 87/5

ö.+ünizni 104/7	'ö _z -@āhlık (Ar.+Far.+T.) özür
öylen öğle vakti	dileme
ö. 111/9	ö. kılp 106/9
öz kendi	P
ö. 83/13, 91/6, 92/7, 102/9,	pād-şāh (Far.) padişah
108/13	p. 102/9, 103/8, 105/2,
ö. ol 82/7	105/5, 105/11, 105/12,
ö.+i 81/8	106/3, 106/6, 107/8
ö.+i kılp 110/9	p. kıldım 82/3
ö.+ige 103/9	p.+ğa 103/6, 104/2, 105/7,
ö.+leri 81/13, 92/6, 108/14,	106/3
112/8	p.+ım 93/2, 96/5, 100/12,
ö.+leriğa 100/12	105/10, 106/12
ö.+lerige 110/5	p.+nın 80/4, 81/14, 102/5,
ö.+lerini 117/9	105/4, 105/5, 106/3, 107/3
ö.+üm 81/12	pād-şāhāne (Far.) padişaha özgü,
'ö _z (Ar.) özür, suçun	padişaha yaraşır tarzda
bağışlanması	p. 106/11
ö. 107/6	pād-şāhlık (Far.+T.) padişahlık

p. kérek émes 102/8	p. boldum 85/9
p. kıldı 95/5	p. bolmağay mén 85/4
p. kıldılar 89/14, 90/12, 99/8, 108/8, 108/10	p. bolmağıl! 85/3
pāk (Far.) temiz	peydā (Far.) meydanda, ortada
	p. boldı 87/5, 93/8
p. kıldılar 89/12, 92/5	pey-der-pey (Far.) birbiri ardınca
p. kılp 94/4	p. 96/9
pāre (Far.) parça, kısım, bölüm	peygamber (Far.) peygamber
p. 93/13	p. 'aleyhi's-selām bilen 80/14
pāy (Far.) ayak	p. bolup 85/6
p.-ı kademleridin 106/14	pinhān (Far.) gizli, saklı
p. (ser ü p.) 106/11	p. boldılar 118/9, 118/10
perākende (Far.) dağınık, darmadağın	pír (Far.) pir, yaşlı, ihtiyar; tecrübeli kişi
p. bolup 94/13	p.-i mürşidim 87/9
pesend (Far.) kabul etmek	p.+niñ 108/9
p. bolmadı 82/1	píş-bāz (Far.) karşılayan
peşímān (Far.) pişman	p. 105/2

piyāde (Far.) yaya, yürüyen

p. 99/11, 100/4

poḥaḵ bir halk adı

p.+lar 97/5

put ayak, bacak

p.+ları 104/1

p.+larığa 104/11

p.+larını 103/13

p.+umnı 114/4

pür-fütūḥ (Far.+Ar.) galibiyet dolu,

zafer dolu

p.+larığa (ervāḥ-ı p.) 119/12

pür-nūr (Far.+Ar.) nurla dolu, çok

aydınlık

p.+larıda 116/8

r.+ğa (rāh-ı r.) 109/14

ravza (Ar.) bahçe

r.-i mübārekleriğa 115/12

R

r.-i mübārekniğ 117/14,

rāh (Far.) yol

118/2

r.-ı firārını 95/2

redd (Ar.) kabul etmeme

r.-ı rāstğa 109/14

r.+im 109/13

rahmetu'l-lahi 'aleyh (Ar.) "Allah'ın

r.+iğ 109/12

rahmeti onun üzerine olsun"

r.+niğ 82/14

resūl (Ar.) peygamber, Allah'ın

ra'iyye (Ar.) bir hükümdarın

elçisi

egemenliği altında yaşayan

r. 84/1

ve vergi veren halk

r. 'aleyhi's-selām 83/6

r.+ler 102/4

r. 'aleyhi's-selāmnıñ 83/3,

rāst (Far.) doğru, uygun

85/7, 86/1, 86/5

r. 84/3, 98/2, 112/9

r. şallallāhu 'aleyhi ve sellem

r. bolup 88/2

85/5

r. mu 105/12

resūlu'llah (Ar.) Allah'ın elçisi

r.+dur 105/12

r.+ğa 80/11, 120/2

r.+nın 113/7	riḥlet (Ar.) göç, öteki dünyaya gitme
revā (Far.) uygun, yerinde, layık	r. kıldılar 85/6, 114/13
r. bolup 119/13	r. kılğanlarıdın keyin 119/1
revāc (Ar.) geçerlilik	ri'āye (Ar., ayr. bk. <i>ri'āyet</i>) saygı, uyma, kaideye göre davranma
r. bérdirler 95/5	r. 105/7
r. bérir 90/11, 92/5, 94/5, 108/12, 109/14	ri'āyet (Ar., ayr. bk. <i>ri'āye</i>) saygı, uyma, kaideye göre davranma
r. bérür érdir 113/2	r. 92/7
revāclıq (Ar.+T.) değerli ve geçerli olma	ricāl (Ar.) kişiler, adamlar
r. boldı 89/6	r.+ü'l-ğayblar 84/6
r. kılıp 89/7, 89/10	rūḥ (Ar.) ruh, can
revān (1) (Far.) yürüyen, giden	r.+ları 82/7
r. boldı 91/14	rūṣen (Far.) parlak, aydın
r. boldılar 82/10, 82/13, 86/12, 92/3, 93/11, 98/13, 101/11, 105/1, 110/9, 117/7, 117/12	r. u münnevver boldılar 105/5

rūṣenlik (Far.+T.) parlaklık,

aydınlık

r.+i 87/4, 87/7

r.+ide 87/3

rūy (Far.) yüz

r. (ḥāl-i r. bérđi) 81/5

S

sa'ādet-mend (Ar.+Far.) mutlu,

bahtiyar

s. 88/8

s. boldı 106/14

s. bolduğ 107/1

sā'at (Ar.) saat, zaman, vakit

s. 83/10, 96/4, 118/3

s.+de 90/8

s.+din kéyin 101/13

saç- saçmak, dağıtmak

s.-ıp 107/4, 107/12

saçra- sıçramak

s.-p 103/5

şādık (Ar.) sadık, sadakatli

ş.+lar 84/6

şaf (Ar.) sıra, dizi

ş. 90/6

şāhib-kırān gāzī pād-şāh (ka.)

Sahib Kiran Gazi Padişah,

tezkirede geçen kişi adı

ş.+ım (hazret-i s.) 86/11,

108/11, 109/11, 110/12,

112/1, 115/10, 118/14

ş.+ımın (hazret-i s.) 119/8,

119/11

şāhib-kırān ʿāce (ka.) Sahib

Kiran Hoca, tezkirede geçen

kişi adı

ş.+m 80/6, 100/8

ş.+mdurlar (hazret-i ş.) 87/9

ş.+mğa 97/7

ş.+m (hazret-i ş.) 88/7, 88/10,

88/14, 92/10, 93/9, 93/14, 94/8,

97/14, 101/5, 110/1

ş.+mni (hazret-i ş.) 93/6

şāhib-kırān pād-şāh (ka.) Sahib

Kiran Padişah, tezkirede

geçen kişi adı

ş.+ım 87/11

ş.+ım (hazret-i ş.) 107/2,

112/9, 113/3

ş.+ımdın (hazret-i ş.) 80/5

ş.+ımni (hazret-i ş.) 97/12

sāhil (Ar.) kıyı, sahil

s.+ığa 90/10

şahn (Ar.) avlu

ş. 102/10

saḳal sakal

s.+largā 105/7

sal- salmak, bırakmak

s.-dılar 104/12

s.-ğalı 81/12

s.-ınlar 104/8

s.-ıp 89/1, 97/1, 104/6,

104/9, 106/8, 111/5, 111/13

s.-ıp édiler 116/12

s.-madı 107/11

s.-sam 108/5

şallallāhu ‘aleyhi ve sellem (Ar.)

Hz. Muhammed’in

şahsiyetini selâmlama sözü

ş. (resül ş.) 85/5

salṭanat (Ar.) sultanlık,

hükümdarlık

s.+da (taht-ı s.) 92/6, 94/5

s.+ıda (taht-ı s.) 95/4

saṇa sana

s. 82/3

şapun sapan

ş.+larını 98/12

şarf (Ar.) harcama

ş. kıldursalar 107/1

say taş ismi

s.+nın taşı dék 92/12

s. taşı dék kıldılar 90/9

seccāde (Ar.) seccade

s.-i hilāfetde 119/1

sefer (Ar.) sefer, yolculuk; savaş

s. 110/2

s.+imdin 110/7, 110/11

sefid (Far.) beyaz

s. (mūy-ı s.) 80/4, 84/8,

84/10, 84/12

sefil (Ar.) sefil, yoksul

s.+i 101/13

selām (Ar.) selam

s. kıldılar 110/4	ser-efrāz (Far.) diğerlerinden
s.+ığa 110/4	üstün olan, galip, başı dik
selāmet (Ar.) selāmete çıkma,	s. boldılar 94/4
kurtulma	s. bolup 107/6
s. 90/10, 96/12	ser-keşlik (Far.+T.) itaatsizlik, dik
sene (Ar.) sene, yıl	başlılık
s. 120/8	s. kılğanlarını 91/4
sened (Ar.) delil	ser-nigūn (Far.) baş aşağı, ters
s. bolgay 110/6	dönmüş
september (İng.) eylül ayı	s. kılıp 94/14
s.+niñ 120/9	@evāb (Ar.) sevap, mükâfat
ser (Far.) baş	@.+ını 115/8
s. 115/7	seyr (Ar.) seyir, yolculuk, gezme
s. ü pāy 106/11	s.-i temāşā kıldılar 94/1,
serāy (Far.) saray	97/14
s. 116/8	s.-i temāşā kılıp 99/3
s.+larığa 116/6	s.-i temāşālar kılıp 105/2
s.+larının 83/13	

seyyidü'l-âfāk ⑥ **āce** (ka.)

Seyyidü'l Âfāk Hoca,

tezkirede geçen kişi adı

s.+mnî (hazret-i s.) 109/8,

118/1

sén sen

s. 85/14

s.+i 82/3

s.+in 83/6, 85/2, 109/12,

109/12

sığ- sığmak

s.-adur 80/10

s.-amadur 80/10

şıḥḥat (Ar.) sıhhat, sağlık

ş. 96/12, 112/4

sınuḳ kırık, kırılmış

s.+nî 113/5

silsile (Ar.) art arda gelen şeylerin

oluşturduğu sıra, soy

s.+lerim 114/1

sır-āb (Far.) suya kanmış veya

doymuş

s. boldılar 89/3

sitāre (Ar.) örtünülecek,

perdelenecek şey

s. 94/13

siz siz

s. 100/13, 108/2, 108/6,

114/3

s.+ge 84/12

s.+ler 96/3, 96/10, 100/4,

100/4, 107/9, 112/12,

113/13, 113/14, 114/5,

114/7, 114/8

s.+lerde 107/10

s.+lerdin 96/7, 112/11

s.+lernî 96/8

s.+ni 108/2, 108/10

şohbet (Ar.) sohbet, konuşma

ş. kılur édiler 84/6	s. 82/5, 97/7
sokaşur (ka.) Sokaşur, tezkirede	s. bilen 115/2
geçen kişi adı	s. kılalmay sizler 107/8
s.+nıñ 87/1	s.+ni 81/4, 84/12
sor- sormak	s.+ünler bolsa 80/8
s.-adı 80/6	sözle- söylemek
s.-alı 105/8	s.-geli 107/13
s.-añlar 80/9	su su
s.-ap 100/3	s. 112/3, 117/12
s.-ayalmas édiler 105/9	s. bérđiler 106/7, 106/7
s.-dı 80/9, 80/12, 100/14, 105/13	şūfī sefer bākī (ka.) Sūfī Sefer
s.-dılar 100/7, 105/14, 110/10	Bākī, tezkirede geçen kişi adı
s.-salar 80/13	ş. 80/2
s.-sañız 80/7	şūfī türk (ka.) Sūfī Türk, tezkirede
söle- söylemek	geçen kişi adı
s.-p 104/8, 104/9	ş. 80/2
söz söz	sūhte-ḥāne (Far.) yanmış ev
	s. 94/14

sultān (Ar.) sultan, padişah

s.-diler 91/2

s.+ı 84/9, 84/11

s.-üp 90/11

s.+ü'l-evliyā 86/10

sürt- sürtmek

s.+ü'l-evliyā kılur mén 85/12

s.-üp 84/3, 115/1

s.+ü'l-evliyānıñ 84/1

süvār (Far.) binici, ata binen

sultān 'ārīf (ka.) Sultan Arif,

s. bolup 104/14, 111/2

tezkirede geçen kişi adı

süvāre (Far.) süvari, atlı

s.+im 119/5

s. bolup 88/4, 92/10, 93/9,

suvāl (< Ar.) soru

94/10, 97/9

s.-i münkır 120/1

sübḥānehū ve te'ālī (Ar.) “Her türlü

kusur ve eksiklikten uzak ve

yüce olan (Tanrı)”

s.+din (ḥaqq s.) 85/10

s.+ğa (ḥaqq s.) 110/8

sülūk (Ar.) bir yola girme, bir yol

tutma

s.+ide (ṭarīqat-ı s.) 88/13

sūr- sürmek

şarāb-hāne (Ar.+Far.) şarap içilen
yer

ş. 89/7

şāyeste (Far.) yakışır, uygun, layık

ş. (hıdmet-i ş. kıllırlar) 95/14

Ş

şāh bākī ⑥āce (ka.) Şah Bākī

Hoca, tezkirede geçen kişi
adı

ş. 93/12

ş.+niş 86/13

şedde (Ar.) bir şeyi

kuvvetlendirmek,

sağlamlaştırmak

ş.+ler 82/12

şehādet (Ar.) Allah'ın birliğine

şehadet etme

şāh bākī ⑥ācelik (ka.) tezkirede

geçen kişi adı

ş.+niş 95/6, 98/6, 100/6

şāh bākī ⑥ācelik (ka.) tezkirede

geçen kişi adı

ş.+niş 94/6

şehīd (Ar.) şehit

ş. boldılar 94/7

şehir (Far.) şehir, kent

şān (Ar.) şan, şöhet

ş. 111/3, 111/4

ş. 91/10, 93/4, 106/14,

115/4

ş.+de 118/7

ş.+ğa 91/14	ş.+nı 89/7, 89/10
ş.+ge 93/11, 97/13	şeríf (Ar.) şerefli, büyüklük, yücelik
ş.+ini 92/14, 97/4	ş. (zāt-ı ş.) 86/6
ş.+lerni 89/12	ş.+de (ḥadīṡ-i ş.) 108/7
ş.+ni 91/10, 93/1, 93/3, 94/2, 97/11, 97/13	ş.+ge (buḥārā-yı ş.) 105/1
ş.+niñ 110/5	ş.+ge (buḥārā-yı ş.) 105/2
şem' (Ar.) mum	ş.+leriga (ḥidmet-i ş.) 99/11
ş. 87/3	ş.+leri (ism-i ş.) 85/12, 86/2
ş.+niñ 87/3, 87/4, 87/7	ş.+ni (buḥārā-yı ş.) 82/3
şerí'at (Ar.) doğru yol, Allah'ın emri olan din kaideleri	şevket (Ar.) büyüklük, heybet
ş. 89/5, 98/1	ş. (nişān-ı ş. birle) 88/5
ş.+de 108/4	ş.+ler bilen 111/3
ş.+dın 114/7, 114/8	ş.+lerni 111/4
ş.+ğa 94/5, 109/14	şeyḥ (Ar.) şeyh, tarikat büyüğü, tekke reisi
ş.+ge 90/11, 92/5, 108/12, 113/2	ş. 82/12
ş.+larının 113/7	şeyḥ muşliḥu'd-dín sa'dí şírāzî (ka.) "Gülistan'ın yazarı

İranlı mutasavvıf ve	ş.+nda 110/14
mütefekkir”	ş.+ndın 86/11
ş. (hazret-i ş.) 82/13	ş.+nı 81/12
	ş.+nuñ 116/3
şikāyet (Ar.) şikayet, sızlanma, yakınma	şubu (< <i>şu+bu</i>) şu, bu
ş. kılğalı turdı 107/7	ş. 80/14, 100/9, 101/4
şikeste (Far.) kırgın, dargın	ş.+larda éken 107/9
ş. 113/5	şundağ şu şekilde, böyle
şol (< <i>şu+ol</i>) şu, o	ş. 87/7, 119/5
ş. 83/2, 83/10, 85/7, 85/9, 86/3, 87/5, 87/13, 87/14, 88/2, 89/4, 93/10, 93/13, 97/10, 97/14, 101/6, 111/9, 118/3	şük (< Soğ. <i>şwk</i>) sakin, sessiz ş. bolup 106/2
şu şu	T
ş. 119/7	tā (Far.) dek, değin, kadar
ş.+largā 83/8	t. 101/4
ş.+larnıñ 85/13	ta’arruž (Ar.) hücûm etme, saldırma
ş.+mça 107/10, 107/10	t. kılmay 103/8

ta'ayyünle- (Ar.+T.) ortaya çıkma,

belirme

t. kılur érdi 87/2

t.-p bérsünler 102/9

t.+leri 80/5

ṭabak (Ar.) tabak

taht (Far.) taht, hükümdarlık

ṭ.+lar 106/11

makamı

tābān (Far.) ışıltılı, parlak

t. 95/8

t. (ḥūrşíd-i t. dék) 104/4

t.-ı salṭanatda 92/6, 94/5

t. (māh-ı t.) 88/5

t.-ı salṭanatıda 95/4

tābi' (Ar.) boyun eğen, uyan

t.+ğa 102/7

t.+si 110/9

t.+ge 105/8

ṭabí'at (Ar.) tabiat, doğa

t.+ı bilen 101/13

ṭ.+ımızdın 117/3

t.+ı üzre 109/13

t.+ığa 90/11

ta'bír (Ar.) yorumlama, açıklama

t.+ıge 105/4

t. bérđiler 87/7

ṭā'ife (Ar.) kavim, topluluk

taḥı da/de

ṭ. 105/11

t.+ı 105/7

ṭākat (Ar.) güç, kuvvet

taḥşıl (Ar.) elde etme; öğrenme

ṭ. 92/12

taḥrír (Ar.) ifade etme, anlatma

t. kıldı 92/13	t.-ar mén 86/4
t. kılıp 84/12	t.-ıp 89/6, 103/12, 117/1
taḫṣír (Ar.) kabahat, kusur	t.-ıp birle 96/11
t. 105/10	t.-tı 82/4
taḫṣírāt (Ar.) kusurlar, günahlar	t.-tılar 112/4
t.+larını 82/2	tapşur- ulaştırmak
tala- yağmalamak	t.-dum 110/8
t.-p 98/6	taptur- buldurmak
ṭālib (Ar.) dileyen, isteyen	t.-up 98/11, 98/13
ṭ.+lerni 98/1	tārāc (Far.) yağma, çapul
ta'lim (Ar.) öğrenme, öğretme	t. kıldılar 98/6
t. bérdirler 98/3	t. kılıp 98/10
tam ev, dam	ṭaraf (Ar.) taraf, yön; bölge
t.+larğa 98/11	ṭ.+ğa 103/5
tanu- tanımak	ṭ.+ge 94/13
t.-dılar mu 110/11	ṭ.+ıge 91/13, 91/14, 92/3,
t.-yalmaduḫ 110/12	99/5, 106/4
tap- bulmak	ta'ríf (Ar.) ayrıntılarıyla anlatma,
	açıklama

t.+lerini (evşāf-ı t.) 119/10	t.-ip 108/3, 116/4
tārīḥ (Ar.) tarih	t.-maydur 106/4
t. (ehl-i t.) 110/1	t.-tılar 106/8
t.+ka 85/13	taş (1) taş
t.+ler (ehl-i t.) 89/14, 97/3,	t.+ı (saynıḡ t. dék) 92/12
98/3, 99/2, 109/6, 118/13	t.+ı (say t. dék kıldılar) 90/9
ṭarīḳa (Ar.) yol, yön	taş (2) dış
ṭ.+dadur 105/13	t.+ıḡa 111/5, 113/7
ṭ.+ları 112/12	taşla- (1) taşlamak, atmak
ṭarīkat (Ar.) tarikat, tasavvufta	t.-p 97/12, 117/9
Allah'a ulaşmak için tutulan	t.-dılar 103/14
yol	taşla- (2) dışarı gitmek, gurbete
ṭ. 98/2, 110/1	gitmek
ṭ.-ı sülūḳide 88/13	t.-p 97/13
tarkaş- (Moğ.) dağılmak	t.-r édiler 116/5
t.-tılar 107/14	taşmalık (ya.) Kaşgar şehrinin
tarḳat- (Moğ.) dağıtmak	Konaşehir ilçesine bağlı
t.-tılar 92/8	olan köyün ismi
tart- çekmek	t.+da 99/9
	t.+dın 99/13

t.+ğa 86/13, 87/14	te'ālī (Ar.) ulu, yüksek (Allah için söylenir.)
ṭavāf (Ar.) tavaf, bir yerin etrafında dolaşma	t. (ḥaḳḳ t.) 80/13
t. kılıp 83/12, 100/2	t.+din (ḥaḳḳ sūbhānehū ve t.) 85/10
ṭavṣīf (Ar.) vasıflandırma, niteleme	t.+din (ḥudāy t.) 85/1
t. kılıp 119/10	t.+ğa 110/8
ṭayy (Ar.) geçmek	t.+niṣ (ḥudāy t.) 113/6
t. 110/2	teberrük (Ar.) mübarek sayma
t. kılıp 86/12, 99/5, 101/11, 117/7, 117/13	t. 111/8
ṭayyār (Ar.) hazır	tebessüm (Ar.) gülümseme
t. kılıp 116/12	t. kılıp 110/7, 110/12
tāze (Far.) taze	tecāvüz (Ar.) ötesine geçme, sınırı aşma
t. kılıp 89/3	t. kılıp 114/9
ta'zīm (Ar.) saygı gösterme, ululama	t. kılmağay sizler 114/7
t. 81/14, 100/1	teḳābül (Ar.) karşılıklı olma, karşılık
ta'ziyet (Ar.) baş sağlığı dileme	t. 90/6
t.+lerini 115/5	

tekāver (Far.) yorga yürüyüşlü at

t. 91/1

tekbîr (Ar.) “Allahu ekber” demek

t. kıldılar 94/9, 101/3

t. kılıp 101/10

tekebbür (Ar.) büyüklük taslama,

kibirlenme

t. kılguçı 113/5

teklîf (Ar.) teklif, birinden bir şey

istemek

t. kıldı 111/2

t. kıldılar 102/7

t. kılıp 83/14, 105/3

temām (Far.) tamam; hep, bütün

t. 107/9

t. kılıp 114/11

temāşā (Far.) bakmak, gezme

t. (seyr-i t. kıldılar) 94/1,

97/14

t. (seyr-i t. kılıp) 99/3

t.+lar (seyr-i t. kılıp) 105/2

tenāvül (Ar.) bir şeyi alma

t. kılıp 106/8

tenjle- denkleştirmek

t.-p 106/5

terbiyet (Ar.) terbiye, eğitim,

yetiştirme

t. kılğanımın 108/3

t. kılıp 113/13

tertîb (Ar.) hazırlama

t.+lerini koyup 116/8

teşne (Far.) susamış

t. boldınız mu 112/1

t. boldum 112/2

tevāzu' (Ar.) alçak gönüllülük

t. bilen 107/6

t. kılıp turdılar 110/7

tevbe (Ar.) tövbe

t.+ni 105/14, 117/12

t. kılıp 81/7

tınc rahat, sakin

teveccüh (Ar.) yönelme

t. 97/2

t. kıldılar 82/7

til dil; lisan

t.+lerini 102/14

t.+i 105/13

tég- değmek

t.+imni 108/5

t.-ip édiler 94/7

tilāvet (Ar.) Kur'ân-ı Kerim'i

tégür- ulaştırmak

usulüne göre okuma

t.-üp 102/10

t. kılıp 115/7

témin Kalmak topluluğunun deveye

t. kıllur édiler 116/5

verdiği isim

tile- dilemek, istemek

t. 105/14

t.-diler 81/7, 82/2, 102/1

tér- toplamak

t.-p 82/1

t.-ip 107/12

t.-p édim 85/1

téve deve

t.-r 85/2

t. 116/12

tileş- birlikte istemek, dilemek

t.+din 117/9

t.-ip 111/8

t.+ge 117/5

tíz (Far.) çabuk

t.-i tünd 90/4, 101/6	tohta mahmūd şūfī (ka.) Tohta
toŋçaŋ at cinsi	Mahmūd Sûfî, tezkirede
t.-ı 'ırākī 106/10	geçen kişi adı
t.-ı 'ırākīni 88/14	t.+niŋ 116/8
t. bérse 81/10	tohta mahmūd şūfī mır maŋşūd
t.+ğa 88/4	ᠪᠠᠴᠡ (ka.) Tohta Mahmūd
t.+nı 82/1	Sûfî Mır Maksūd Hoca,
t.+nı bérdiler 81/13	tezkirede geçēn kişi adı
t.+niŋ 83/12	t. 80/2
toŋraŋ toprak	toŋta- (Moğ., ayr. bk. <i>tohta-</i>) sabit
t. dék 93/3	kalmak, durmak
toğul- doğulmak	t.-madılar 104/13
t.-ğan 113/11	toŋuz dokuz (9)
t.-mağan 113/12	t. 89/14, 92/14, 106/10,
tohta- (Moğ., ayr. bk. <i>toŋta-</i>) sabit	106/10
kalmak, durmak	toŋuzak (ya.) Tokuzak
t.-p 105/9	t.+da 98/12
	t.+daki 94/6
	tola dolu

t. 95/10	tuğ perde
t. bolup 97/4	t. 117/11
t.+dur 96/8, 110/5	tuğluk tuğluk
tolun ay dolunay	t. 98/9
t. 87/6, 87/9	tuhfe (Ar.) hediye
topçak alaca at	t.+lerni 102/11
t.-ı 'irākīğa 111/2	tul dul, dul kadın
töpe tepe	t. 91/11
t.+lerini 116/4	tulum tulum
töre beyzadelere mahsus ünvan	t.+ğa 116/13
t.+si 92/8, 92/14	tur- (1) var olmak, durmak, kalmak
t.+sige bolğan 92/13	t.-adur 87/3
tört dört (4)	t.-dı 107/8
t. 94/1	t.-dılar 109/10, 110/7
töşük delik, deşik	t.-ğalı bolmas 104/14
t.+ni 116/9	t.-mağanlarının 108/14
tuğ tuğ, bayrak, sancak	t.-sak 93/4
t. 82/12	t.-up 103/10, 112/13

t.-up édiler 90/2	t. 105/13
tur- (2) yardımcı fiil	tüş rüya, düş
t.-adur 87/4, 96/4, 96/9	t.+ide 83/6
t.-dı 81/5, 107/2	tüş- düşmek, inmek, kalmak
t.-dılar 95/11, 100/2	t.-ken 81/8
t.-up édiler 88/2	t.-kenlerinin 91/3
tut- tutmak	t.-se 91/10
t.-may 113/7, 114/8	t.-ti 87/1, 88/7, 97/5
t.-tılar 106/3, 115/6	t.-tiler 86/14, 92/4, 93/1,
t.-up 84/10, 88/3, 95/1	99/6, 101/9, 104/11, 107/14,
tuzak (ya.) Kızıl deryanın sol	110/14, 111/4
kıyısında bulunan yerin ismi	t.-ünler 90/14
t. 88/7	t.-üp 95/1, 99/8, 110/4,
tüken- bitmek	110/6, 117/10
t.-güsiz 108/2	t.-üp bérđi 111/6
tünd (Far.) sert, şiddetli	t.-üpdür 93/3
t. (tíz-i t.) 90/4, 101/6	tüşür- düşürmek, indirmek
türkí Türk dili, Türkçe	t.-diler 83/13, 102/6, 102/11,
	105/3

	uluğ art (ya.) Uluğ Art, Doğu Türkistan'da bir yerleşim yerinin ismi
U	u.+dın 99/7
u (~ ü, Far.) ve	uluğluğ büyüklük, yücelik
u. 105/5, 107/4	u. 108/10
uçra- (Moğ.) rastlamak, karşılaşmak	u.+ını 108/9
u.-dılar 110/4	unut- unutmak
uğla- uyumak	u.-mağay mén 96/10
u.-p 117/4	u.-may mén 96/9
'ulemā (Ar.) bilginler, âlimler	ur- vurmak
'u. 102/4, 107/5, 107/7	u.-up édiler 104/12
'u. u hükemālar 107/4	uruğ kavim, boy
'u.+lar 105/6, 107/8, 107/13	u.+ı 92/2
'u.+largā 105/7	urul- vurulmak
'u.+larıdın 80/4	u.-dı 111/5
uluğ ulu, yüce, büyük	u.-up 101/13
u.+ı 110/14	uş-bu işte bu!

u. 86/9, 88/11

ü. 80/10, 88/1, 98/8, 100/11

uyğan- uyanmak

üçüylen üçü birlikte, her üçü

u.-ip 87/6

ü. 118/6

uyku uyku

ümerā (Ar.) emirler

u.+dın 83/9

ü. 102/4

uzat- gecikmek; uğurlamak, yolcu

üst üst, üzeri

etmek

ü.+ide 95/8

u.-ip 96/13, 97/1, 107/7

ü.+ige mu 117/8

üstü@ān (Far.) kemik

ü.+larımğa 114/3

üveys (Ar.) Üveys, özel isim

Ü

ü.+leri 119/5

ü (~ u, Far.) ve

üveys karaní (ka.) Üveys Karanî,

ü. 106/11

tezkirede geçen kişi adı

üç üç (3)

ü.+din 83/4

ü. 81/9, 83/5, 87/11, 87/14,

88/13, 97/1, 98/12, 99/3,

ü.+ge 86/6

99/8, 111/6, 111/14

üzengü üzengi

üçün için

ü.+lerini 83/12	vākı'a (Ar.) olay, durum
üzre üstünde	v. 92/13
ü. 109/13	v.+da 87/2, 115/9
üzül- parçalanmak, dağılmak	vakt (Ar.) vakit, zaman
ü.-mes 114/1	v.+da 83/3, 101/3, 109/9
	v.+dın kéyin 90/3, 97/3
	v.+ı édi 115/3
	v.+ıda 97/5, 111/6
	v.+ımız 114/2
	vālide (Ar.) anne
	v.+ñiz 100/14
	vāsıta (Ar.) vasıta, aracı
	v. bilen 80/11
	vaşiyet (Ar.) vasiyet
	v.+im 114/6
	v.+lerni 114/11
	vaşl (Ar.) kavuşma, ulaşma
v	v. bolup 83/2

v. bolur mén 87/10	vehm (Ar.) yersiz korku, kuruntu
ve (Ar.) ve	v.+idin 88/6
v. 82/7, 82/8, 83/8, 84/9, 85/5, 85/10, 91/11, 92/9, 94/4, 94/12,	velāyet (Ar.) velilik
	v. 107/9, 107/10
	velî (Ar.) velî, ermiş
	v.+ler 84/11
95/3, 96/9, 96/12, 97/4, 98/1, 98/6, 98/10, 98/12, 98/13, 102/4, 102/10, 106/12, 107/6, 108/8, 109/1, 109/1, 109/3, 110/6, 110/8, 111/1, 112/14, 113/9, 113/11, 113/14, 114/1, 114/6, 119/8, 119/11	vezîr (Ar.) padişah vekili
	v. 102/4, 104/1
	v.+ğa 81/14
	v.+î 103/9
	vilāyet (Ar.) vilayet, il, ülke
	v.+de 109/1
vebāl (Ar.) vebal, günah	vücūd (Ar.) vücut, beden
v. bolur mi-kin 91/11	v.+ğa 85/5, 85/13, 86/7
vech (Ar.) yüz, çehre	
v. bilen 104/13	
vefāt (Ar.) vefat, ölüm	
v. bolğanlarını 115/5	

Y

yā (Far.) bağlama, seslenme,

karşılaştırma ve

kuvvetlendirme işlevinde

kullanılan edat

y. 85/1, 97/6, 97/6, 105/13,

105/13

yağ yağ

y. 117/1	y.+ımızda yok 93/4
yağ- yağmak	y.+larıda 95/9, 100/13,
y.-ıp 118/3	118/1
yağşı güzel, iyi	yan- dönmek, gelmek
y. 95/10	y.-adurğan 96/11
y. boladur 117/2	y.-ar édiler 102/12
yakın yakın	y.-dı 81/9, 92/1, 110/10
y. bolupdur 114/2	y.-dılar 91/6, 91/7, 107/7
yakınlaş- yaklaşma	y.-ırlar 96/10
y.-ıpdur 116/14	y.-ıp 88/10, 96/2
ya'kûb çerhî (ka.) Yakûb Çerhî,	y.-ıp édiler 100/4
tezkirede geçen kişi adı	y.-sunlar! 96/3
y. 80/1	yana yine, tekrar; başka, diğer;
yaman Kalmak topluluğunun	da/de
keçiye verdiği isim	y. 80/9, 80/12, 80/14, 84/13,
y. 106/1	85/4, 90/12, 91/7, 92/8,
	92/14, 93/3, 98/8, 98/12,
	99/3, 104/2, 105/13, 113/9,
yan yan, taraf	113/14, 114/1, 114/6, 119/8
y.+ıda 102/10, 116/3	

yandur- (1)	döndürmek;	y.+lar 96/1, 110/11
göndermek		y.+lar (aşhāb-ı y.) 82/8,
y.-dılar	96/11, 106/9,	84/4, 112/13, 114/14, 115/7,
	109/13, 111/8	116/12, 118/11
y.-up bérdirler	106/5	y.+lar (aşhāb-ı y. bilen)
yandur- (2) aktarmak		109/7, 111/3
y.-dınız	108/3	y.+lar (aşhāb-ı y. birle)
ya'ní (Ar.) yani		82/10
y.	81/11	y.+lar bilen 93/9
yanlıg gibi		y.+lar birle 97/9
y.	88/5, 105/6	y.+lاردın 110/10, 111/8
yap- örtmek, kapamak		y.+lاردın (aşhāb-ı y.) 109/11
y.-tılar	101/7	y.+largā 95/13, 106/8,
yarağ silah		111/8, 112/10
y.	91/2, 94/11, 98/13,	y.+larım 115/10
	101/14, 107/1	y.+larının (aşhāb-ı y.) 119/9
yārān (Far.) dostlar, sevgililer		y.+larnı 98/5, 99/4, 99/10,
y.	116/11	101/10
y. bilen	105/1	y.+larnı 106/7, 119/6

yarat- yaratmak

y.-kanda 80/13

yārkend (ya.) Doğu Türkistan

sınırları içerisinde yer alan

Yarkent şehri

y. 92/14, 95/4, 97/4, 101/14

y.+de 89/13

y.+din 87/13, 90/2

y.+ğa 89/10, 89/11, 92/6,

92/9, 101/12

y.+ge 94/10, 95/7, 101/11

y.+niñ 101/13, 112/6

yārkendlik Yarkentli, Yarkent halkı

y. 97/5

yarlığ buyruk, ferman

y. kıldılar 90/14

yaruğluğ aydınlık, parlaklık

y. 87/5

y. turadur 87/3

yarut- aydınlatmak, parlatmak

y.-up 88/5

yaş (1) sene, yıl; ömür

y.+da 85/6

y.+da édiler 89/4

y. ékenler 105/7

y.+ımnı 80/13

y.+ka 80/12

y.+ları 109/11

yaş (2) gözyaşı

y.+ı (köz y. kıldı) 101/2

yaşar sürülen ömür, yaşında

y. édiler 101/4

yat- yatmak

y.-adur 93/4

y.-kan 82/9, 93/11, 109/1,

109/2, 109/3, 109/4

y.-tı 97/11

y.-tılar 93/1, 117/10	y.-p 89/2, 111/7
yatquz- yatırmak	y.-p édiler 111/9
y.-dılar 92/12	yégirmi üç yirmi üç (23)
yek-díger (Far.) birbirine	y. 85/6
y. bolup 90/6	yégirmi yéti yirmi yedi (27)
yeñi yeni	y. 80/11
y. 103/7	yér yer
y. kılğan 103/1	y. 102/9, 102/10, 111/10
yeñi hışār (ya.) Kaşgar şehri ile	y. bilen 102/2
Yarkent şehrinin arasında	y.+de 82/9, 83/2, 86/9, 99/6,
yer alan şehir, Kaşgar	99/8, 108/14
şehrine bağlı olan ilçe	y.+de bolalmas 114/11
y.+ğa 89/6	y.+de bolmaylı 118/6
yeñne yen	y.+ğaçalık 80/6
y. 113/10	y.+ge 82/10, 93/13, 103/3,
yetím (Ar.) yetim	117/9, 118/6
y. 91/11	y.+i 82/9
yé- yemek	y.+leriga 109/4
y.-mes édiler 111/7	y.+ni 82/10

yét- yetmek, yetişmek, ulaşmak

y.-dılar 95/3, 111/8

y.-edür 86/7

yığla- ağlamak

y.-er mén 80/11

y.-dılar 96/6

y.-er édiler 93/14

y.-mañlar 95/12

y.-ip érdi 84/14, 86/6

y.-p 96/5, 102/5, 117/9

y.-ken édiler 86/1

y.-p turdı 81/4, 107/2

y.-kendür 80/6

y.-p turdılar 95/11

y.-ti 83/2, 85/4, 116/6

y.-y 98/14, 98/14

y.-tiler 105/2, 110/13

y.-yður 95/12

yéti yedi (7)

yığlaş- ağlaşmak

y. 93/1, 98/9, 108/12

y.-ıp turdılar 100/2

yétküz- ulaştırmak, yetiştirmek

y.-tılar 115/2

y.-edür 108/10

yıkıl- yıkılmak, çökmek

y.-gey sizler 113/14

y.-dılar 81/7

y.-üp 98/1

y.-ıp 81/4, 95/9, 100/1,

yétmiş yetmiş (70)

102/1, 102/5

y. 85/2, 85/4, 85/5

yıl yıl, sene

yığ- toplamak, bir araya getirmek

y. 85/2, 85/4, 85/6, 88/13,

90/2, 94/1, 95/5, 99/3

y. eyyāmları 116/14	yumulan- yumulmak, kapanmak
y. eyyāmlarını kılıp 116/11, 117/1	y.-ıp 115/1
y.+da 118/11	yurt yurt, vatan
y.+dın kéyin 92/8	y. 91/12
y.+nın 85/5	y. éken 88/8
yoğla- toplamak	y.+ğa 119/6
y.-p 103/3	y.+dın 100/6, 100/7
yok yok	y.+larığa 92/8
y. 93/4, 96/8	y.+nı 97/6
y. édi 98/7	yut- yutmak
yol yol	y.-up 104/6
y.+da 110/10	yügür- hızlı yürümek
y.+ğa 97/1, 98/2, 117/7, 117/12	y.-üp 111/14
yol- şiddetle çekmek	y.-üp édiler 104/10
y.-up 103/3, 103/7	yük yük
yu- yıkamak	y. 117/5
y.-sun! 114/4	yükle- yüklemek, taşımak
	y.-p 117/5

yür- (ayr. bk. *yürü-*) yürümek

y. 84/3, 115/1, 117/11

y.-diler 88/6, 103/5

y.+ideki 84/5

y.-genleriçe 93/10, 97/14,

y.+ümnü 114/2

101/6

yüz (2) yüz (100)

yürek yürek, kalp

y.+de (bir miñ bir y.) 85/13

y.+leri 105/9

yürü- (ayr. bk. *yür-*) yürümek

y.-p 83/2, 90/5, 97/1, 99/7,

110/10, 110/13

y.-r édi 87/10

y.-r édim 86/4, 86/8

y.-r édiler 109/3

yürüş yürüyüş

y. 97/2

yütel- takip etmek

y.-ep 83/13

yütül- yükselmek

y.-ep 117/12

yüz (1) yüz, çehre, surat

zāt (Ar.) zat, saygıdeğer kişi

z.-ı bā-berekātın 86/4

z.-ı evliyā éken 107/9

z.-ı şerif 86/6

zehr (Far.) zehir

z. 111/6

zemān (Ar.) zaman, vakit

z. 87/13, 97/10, 111/9

z. dék 94/2

z.+dın 86/3

Z

za'ferān (Ar.) safran

z. bilen 111/5

zāhir (Ar.) açık, görünen,

meydanda

z. boldılar 104/11

z. bolmadı 82/8

za'ff (Ar.) güçsüz, zayıf

z. (bende-i z.) 85/1

zemín (Far.) yer, toprak

z.+din 105/10

z.+ige 88/8

zencír (Far.) zincir

z.+ler 104/12

zihí (Ar.) ne hoş!

z. 88/8

ziyāde (Ar.) aşırı, çok

z.+ğa keltürür mén 85/12

z. 81/13, 111/6

z.+larını 86/9

ziyāret (Ar.) ziyaret, görüşmeye

z̤ü'l-fıķār (Ar.) Hz. Muhammed'in

gitme

Hz. Ali'ye hediye ettiği ucu

z. kıldılar 95/9

çatallı bir kılıç

z. kılğalı 82/6, 83/1

z.+larını 88/4

z. kılıp 102/5, 102/12,

103/10, 105/3

z.+ni 82/6

zuhūr (Ar.) görünme, meydana

çıkma

6. SONUÇ

“Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem” adlı bu çalışmanın [42b-62b] aralığı (Giriş-Gramer-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin) açısından ele alınarak incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak Doğu Türkistan bölgesi ve Seyyid Âfâk Hoca hakkında bilgiler verilerek eserin bulunduğu dönemi, Türk edebiyatındaki yerinin ve öneminin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Yazım özelliklerine ve transkripsiyon esasına uygun olarak Arap harflerinden Latin harflerine aktarılan metnin satır satır birebir günümüz Türkçesine aktarımı, dil özellikleri, gramatikal ve etimolojik yönden kelime tespiti ve dizin kısmıyla ilgili detaylı incelemeler yapılarak metnin araştırma sonucunda Çağatay Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesinin gramer özelliklerini bünyesinde barındırmasından dolayı bir geçiş dönemi eseri olduğu görülmektedir. Gramatikal açıdan ve söz varlığı açısından önemli olan bu eserin, Doğu Türkçesi üzerine yapılacak olan yeni çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

ALYILMAZ Cengiz, “Doğu Türkistan”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, cilt: 0, sayı: 7, 1997, ss. 157-172.

ARAT Reşit Rahmeti, *Eski Türk Şiiri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

ATA Aysu, *Nehcü'l-Ferâdîs (Dizin-Sözlük)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

ATA Aysu, *Çağatay Türkçesinin İlk Devresi Harezmi-Altın Ordu Türkçesi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2016.

ATA Aysu, *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

ATA Aysu, *Rabgūzî Kıssaşü'l-Enbiyâ (Peygamberler Kıssaları) Giriş-Metin-Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

BARUTÇU ÖZÖNDER F. Sema, *'Alî Şîr Nevâyî Muḥâkemetü'l-Luġateyn (İki Dilin Muhakemesi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

BERBERCAN Mehmet Turgut, “Buġra Tezkiresi’nden Parçalar (Transkripsiyon-Dil Özellikleri Üzerine Bazı Açıklamalar-Tercüme)”, *Turkish Studies*, cilt:6, sayı: 4, 2011, ss. 431-455.

BERBERCAN Mehmet Turgut, *Anadolu’da Bulunan Türkçe Yazılmış İlk Metinlerden Yeni Bir Keşif (Metinler-Çeviri-İnceleme-Dizin)*, Bilge Oġuz Yayınları, İstanbul 2016.

BERBERCAN Mehmet Turgut, *Eski Türk Filolojisine Giriş*, Doġa Yayınları, Çankırı 2016.

BERBERCAN Mehmet Turgut, *Eski Türkçe Bayagut Oġlı Otaçı Beg Hikâyesi*, Derin Yayınları, İstanbul 2016.

BERBERCAN Mehmet Turgut, “İsveç Türkolojisinden İki Bilgin: Gustaf Raquette ve Gunnar Jarring”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, sayı: 10, 2017, ss. 42-54.

BERBERCAN Mehmet Turgut, *Çaġatayca Gülistan Tercümesi (Gülistan-ı Türkî) [Giriş-Gramer-Metin-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım]*, Bilge Oġuz Yayınları, İstanbul 2018.

BERBERCAN Mehmet Turgut, *Şair Mehmed Emanî Manzum Hikâyeler*, Der Yayınları, İstanbul 2018.

BERBERCAN Mehmet Turgut, “Kaşgar’dan Doġu Türkçesi Şiirler [Çeviri Yazı-Aktarma-Söz Varlığı-Tıpkıbasım]”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, sayı: 49, 2020, ss. 137-159.

CAFEROĞLU Ahmet, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2021.

CLAUSON Sir Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press, Oxford 1972.

COURTEİLLE Abel Pavet de, *Dictionnaire Turk-Oriental*, Paris 1870.

ÇELİK Muhammed Bilal, “Saidiye Hanlığı ve Hocalar Devri Kaynakları (1514-1762)”, *History Studies*, cilt: 4, sayı: 4, 2012, ss. 65-89.

DEMİRCİ Ümit Özgür, *Eski Türkçede Fiiller*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2016.

DİLÇİN Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

ECKMANN János, *Çağatayca El Kitabı*, (Çev: Günay Karaağaç), Kesit Yayınları, İstanbul 2013.

EMET Erkin, *Doğu Türkistan Uygur Ağzları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

ERASLAN Kemal, *Mevlâna Sekkâkî Divanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

ERASLAN Kemal, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2012.

ERCİLASUN Ahmet Bican, “La Enklitiği ve Türkçede Bir ‘Pekiştirme Enklitiği’ Teorisi”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, cilt: 2, sayı: 2, 2008, ss. 35-56.

ERDAL Marcel, *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon, Vol. I-II*, Wiesbaden 1991.

ERGİN Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 2009.

GABAIN Annemarie Von, *Eski Türkçeni Grameri*, (Çev: Mehmet Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

GRÖNBECH Kaare, *Kuman Lehçesi Sözlüğü*, (Çev: Kemal Aytaç), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

HACİEMİNOĞLU Necmettin, *Harezmi Türkçesi ve Grameri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1997.

HACİEMİNOĞLU Necmettin, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

İZBASAR Nureddin, “Oyratların Doğu Çağatay Hanlığı ve Yarkent Hanlığıyla İlişkileri”, *History Studies*, cilt: 15, sayı: 1, 2023, ss. 19-39.

JOHNSON Francis, *Dictionary Persian, Arabic, and English*, W. H. Allen and Co., London 1852.

- KANAR Mehmet, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2016.
- KARAAĞAÇ Günay, *Lutfî Divanı (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- KARASOY Yakup, *Şiban Han Divânı (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- KORKMAZ Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- KORKMAZ Zeynep, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.
- KUMRU Coşkun, “Tezkire-i Hâcegân’a Göre Doğu Türkistan’da Hocalar Dönemi”, *Ulakbilge*, cilt: 5, sayı: 14, 2017, ss. 1247-1267.
- KURBAN İklil, *Doğu Türkistan İçin Savaş*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- NECİP Emir Necipoviç, *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, (Çev: İklil Kurban), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- ÖZTÜRK Rıdvan, *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2020.
- PAPAS Alexandre, “Khojas of Kashgar”, *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*, Oxford University Press, New York 2017.
- SARAÇ Orsolya, “Babarahîm Meşreb’in Piri Hidâyetullah Âfâk Hoca”, *KÜLTÜRK Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sayı: 4, 2021, ss. 109-129.
- SHAW Robert Barkley, *Kâşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*, (Çev: Fikret Yıldırım), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- ŞAHİN Enis, “Doğu Türkistan”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, cilt: 0, sayı: 3, 1995, ss. 95-123.
- TOPARLI Recep, VURAL Hanifi, KARAATLI Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.
- UYGUR Feyzullah, “Mançuların İlk Doğu Türkistan İstilâsı”, *Tarih Dergisi*, sayı: 63, 2016, ss. 27-40.

YILDIRIM Talip, *Hüseyin Baykara Dîvân (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2021.

EKLER

Doğu Türkçesi Tezkire-i Seyyid Âfâk Hâcem metninde yer alan Arapça veya Farsça yazılmış alıntı kalıplaşmış sözlerin, şiirlerin ve dinî parçaların aşağıda sayfa ve satır numaralarıyla belirtilip Türkçe karşılıkları yazılmıştır.

81/2-3: “Âlem yokken ben vardım, Âdem yokken ben vardım. O da vardı ben de vardım, ben sevgiliye aşığım”

87/12-13: “Bizlere o güzeller güzeli sultanından o vakit bir müjde gelir. Sanki Kenan’da (yaşayan) yaşlıya Yusuf’tan (bir) haber gelir.”

88/8-9: “Senin ayağının izinin değmiş olduğu (o) topraklar senelerce Sahib Kıran’ın secde edeceği (bir) yer olacaktır.”

94/8, 99/1, 114/14: “Onlar, bir musibetle karşılaştıkları zaman, bizler, Allah için varız ve muhakkak O’na döneceğiz, derler. (Bakara Suresi 156. ayet)”

94/13: “(Onları) vurup sonra gizlendikleri (o) yerleri darmadağın edip”

108/7-8: “Dünya bir (cifedir) leştir ve ona talib olanlar da ancak köpeklerdir.
(Hadis-i şerif)”

113/1, 114/7: “İyiliği emretmek ve kötülükten menetmek”

114/12-13: “Ancak senin Rabbine dönerim”

120/6: “Lütfuna şükürler olsun”

120/7: “Ey en merhametli!”

TIPKIBASIM

خوام صاحبزادین توفیقانی بطلب آسمانی بسند بومادی
 حضرت خوام دین تقصیرات لاری تملاد بملار حضرت خوام لایک
 ای ابوالحسن بخارانه نسبی بادشا قتلیم بخارانه نسبی بملاریم
 دین التقات قیلار بملار در حال قتلیم بملار منی نایمی اما
 سوز استنکار که که خوام بادشا قتلیم بملار منی نایمی
 زیارت قلعانی بملار منی نایمی لاری تملاد بملار منی نایمی
 بملار منی نایمی لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد
 و خست لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد بملار
 نقشند بملار منی نایمی لاری تملاد بملار منی نایمی
 دین التقات قیلار بملار در حال قتلیم بملار منی نایمی
 کور لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد بملار
 دین التقات قیلار بملار در حال قتلیم بملار منی نایمی
 آیدین کور لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد
 مصلح الدین سعدی نسبی لاری تملاد بملار منی نایمی
 زیارت

۸۳
 زیارت قلعانی لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد
 و مصلح الدین سعدی نسبی لاری تملاد بملار منی نایمی
 لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد بملار
 نیک خرقه مبارک لاری تملاد بملار منی نایمی
 قالیب اول خرقه خوام بادشا قتلیم بملار منی نایمی
 رسول علیه السلام توفیقانی بملار منی نایمی
 منی نایمی لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد
 شولار منی نایمی لاری تملاد بملار منی نایمی
 امانتی دور دین اول خرقه خوام بادشا قتلیم
 خوش خرام لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد
 اول خرقه خوام بادشا قتلیم بملار منی نایمی
 بار بملار منی نایمی لاری تملاد بملار منی نایمی
 جلایونی بملار منی نایمی لاری تملاد بملار
 انوی محرم لاری تملاد بملار منی نایمی لاری تملاد

بخطان اید باری اظهرتکلیفی مادت لاری رسول علیه السلام بیک خلق مادت
لاریکا اوضنا باریا رسم شریف لاری خواج حسن خواج مایه باریت الله
خواج بیک اوقول لاری دوریب ندان غیب لاری شوال مانتد باری اتمج
ده ایدیم که اول ذات باریک نشانه لاری غایب بین تا باریا مایه باریا
ایدیم بویروب ایدیم که رسول علیه السلام بیک خرد مایه لاری
اویس خرد لاریب ایدیم که اول لاری حلقه بیکه اول ذات شریف
وجود لاریک نه بیتاد و دریب ایدیم من الهام بولغان لاری
اویس بیکه بیک ایدیم که اول لاری بویروب ایدیم که اول خرد اتمج
علیه السلام بیک بولغان لاری بویروب که دوم و باریا مایه باریا
دین سلطان الاولیاد ایدیم باریا

القصه حضرت مایه قرآن غازی باریا باریا
کالغز غز روان بولغان باریا بیکه منزل مایه لاری علی قلب
باریه لاری قطع ایلات تا شمس لاری شریف باریا باریا
تو شمس لاری باریا باریا باریا باریا باریا باریا
لاری

کنار باریا سوا مشور بیک قصه باریا باریا باریا
بر مایه علم بیک باریا باریا باریا باریا
الک باریا باریا باریا باریا باریا باریا
برآمد قرآن اوقول باریا باریا باریا باریا
مثل بیک شوال حالت ده ایدیم باریا باریا باریا
بولدی اوان تورت بولک بولک باریا باریا باریا
بیدار بولدی باریا باریا باریا باریا باریا
بیک علم قالی حامل بولدی باریا باریا باریا
دور اوان تورت بولک بولک باریا باریا باریا
قرآن خواج دور لاریا الله و علی بولک باریا
اویس باریا باریا باریا باریا باریا باریا
بیت خرد ایدیم باریا باریا باریا باریا
بیر باریا باریا باریا باریا باریا باریا
اویس بیک باریا باریا باریا باریا باریا

صاحب قرآن که جمع قلیب کافر لاریلان جنگ هماد قلیان اوجوان
 نیست قلیب است بولوب نوروب ایدیلار کاشو کالنده ایلور لاریلان
 کلایب خوام بر لک و کور کورب آله کلب ملا و بی تو کوب میندوری
 خوام هم دروغ لاریلان حاکم قلیب قلیب قلیب قلیب قلیب قلیب
 مانا مانا خور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بر لک و کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 حضرت صاحب قرآن خوام تو راق موصی غلبه کور کور کور
 زهی زهی که کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 نشان کن بای تو کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 حضرت صاحب قرآن خوام غازیان ایدیلار کور کور کور کور
 نحمد ادم لاریلان کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 حالت ده در کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 اولتور دلا راج بر لک و کور کور کور کور کور کور کور کور
 حضرت صاحب قرآن خوام تو راق موصی غلبه کور کور کور کور

نکاشت لاریلان سالیب خرب عاجز نا تو ایلار کور کور کور کور
 قلیب ایلار کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 سیرت لاریلان ایلان تازه قلیب میندوری دلا میندوری لاریلان
 شول جلد خوام صاحب قرآن ایدیلار کور کور کور کور کور کور
 دین اسلام به نهایت قوی لاریلان کور کور کور کور کور کور
 روح لاریلان ایدیلار کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 شریعت روح لاریلان کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 بوز کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 مسجد خاقان کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 یار کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 آباد قلیب لاریلان کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 قوی کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 نقل قلیب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 تو کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور

حضرت خواجه صاحب قرآن بادشاه شکر اسلام فی باغلاب
 یار کندری جعید اندیجان غبار دیلار اندیجانه برینا نور
 ایدیلار برنج دندری کین کاشغره قالمای بالسی دیب منبر
 امله دزی حضرت خواجه صاحب قرآن شکر جمع قلیب برتند
 یوروب کاشغره قلم دیلار قالمای کین جبریکی حده نهایت
 لیسز ایدی ایزت لیس ایدی درای شکر تقابیلدی لوبوب صغ
 آراسته قیلدی یلار حضرت خواجه صاحب قرآن اسلام شکر بکده قلمای
 شکر اسلام مستغرق بولوب جنگله کیر دیلار برعاده قالمای
 جبریکی کینک بالشی سنای تاشیدیک قیلدی لار قالمای قالمای
 قاجیب جانینی سلامت ساحلیه آران ایلندی حضرت خواجه
 هم کاشغره خشیع جعید عبدالست سورو سار سیکله رواج بریب
 بادشا لقی قیلدی لار برنج کوندری کین قالمای جبریکی کیدی
 دیب منبر بولوی خواجه بادشاه کاشغره جبریکی کینک آلدینی
 تو مو نظر دیب یلار برنج قیلدی لار شکر اسلام جمع بولوب
 کاش

کاشغره برنج قیلدی لار یلار جانان لقی میدا پندره نکور
 سوردیلار بر مویج کاشغره لاری جهم غایبار رب بارغ جالیدی
 لاری اوج الله دیلار قونقون لاری کینک سلمان بولغا پیغ
 آمان بر دیلار سلمان بولغا او نامای سرکشی یق قلمای لاری
 اولوردیلار قونقون فیروز قونقون قلمای حضرت خواجه بادشا خنده لار
 یاندیلار شکر اسلام عاجازت بر دیلار بر تاسیس لاری اوز منزل
 لاریغ یاندیلار برنج کوندری کین قالمای جبریکی کیدی
 بولوی قوندری دیوان بیک کرب حضرت خواجه عرض قلمای
 قالمای جبریکی جبریکی کیدی دور دیب شکر اسلام عاجازت بر دیلار
 مبادا شهره کاشغره قونقون شتاب تو خشیع شکر قلمای جبریکی کیدی
 قول خاتون و سیم ملا لاری و بال بولور سیکین سیر لاری قینک
 یورت آمانده قالدیب عرض قیلدی لار حضرت خواجه بادشاه
 انداغ بولور سیر لار اندیجان طرفیلدی باریب شکر جمع قلیب کیدی
 دیب اندیجان طرفیلدی و ان بولوی کاشغره جبریکی کیدی قلمای قون

جملانی تو زبانی استغاثه قبله بدارا انفرغی طمانی اختیار قلمی
 لشکر از آن قلیب گویا امام مهدی آخر زمان در کافران غلبه پذیر
 ای کافر لاری به نهایت اولش و رب او به غنیمت بسیار لاری
 لشکر اسلام منور و سراسر از بول بدار عالمی که فطالت درین باد
 قلیب شیرین معراج بر رب تحت سلطنت ده برقرار بولای
 ای بدار لاری که لاری لاری تو فوزان دلی تو رعایا شایع خواج
 لیک زلف تو فداوق بیک ای بدار بونوب ده شهید بول بدار
 قالوا ان الله وانا لله را حور حضرت صاحب قرآن خواج اعلی
 انیسوی لاریب ختم قرآن قلیب از او احوال فرود عاتیکیر قلیب
 حضرت خواج دل لاف سواره بولوب یار کند که کلام بدار کافزار
 بهمان چو قلیب به نهایت اولش و رب او به غنیمت بسیار لاری
 بسیار و هم با غنیمت لاری او به غنیمت قلمی کافزار
 بر طرف که بر کنده بولوب دق دق شوق شوق ستاره
 سوخته خانه بر فرود بولوب علم لاری سوزان قلیب فریضی
 خاده

خاده قلیب قلمی و رب تو بولوب آردا سعید باقی تو شوب
 قالغان بولوب قرهای راه فرار لمره اختیار قبله بدار حضرت
 خواج بادشاه و لشکر اسلام جنگین قول لاری بولوب خواج
 بادشاه یار کند تحت سلطنت ده برقرار بولوب دین اسلام
 رواج بر بدار را بونوب طمانی لاری بر سیل بادشاه قلمی
 شایع خواج بولوب لاری آنچ لاری آردوا عجمی ملا محمد اخوند
 فرزند لاری الیب یار کند که خواج بیک خدمت لاری بدار بدار
 خواج تحت سلطنت اولش و رب ای بدار از خواج عجمی خواج بیک
 ای بدار بولوب زیارت قبله بدار بولوب خواج بالاریده اولش
 غروب بخش لاری قلیب تو القات لاری قلمی بولوب خواج بیک
 آردا بولوب نور بدار خواج ای بدار که کشته خواج بیک لاری
 کلمت بولوب در غایت معلما کلام رب القات قبله بدار خواج
 یار لاری ای بدار که بولوب بیک هم دور لاری بیک لاری
 عزت اکرامی قلیب کو طمانی الیب خدمت شایع قبله بدار
 کلمه کافزار

دیب سیردی بارانلار نه کون هممان قلمد بلار اولار کنت باردا
 لاری جیتی برکون غار خفقین دی باینب حضرت خواج کرم قوای
 لینی بسلان ملا محمد آخوندی جیر لایب ایدیلار کسیرلار ولسون
 لاری عالمه سعادت بر سعادت خادنه لار قوز عالمه نور اودور
 دیب لولار عاچاره مردیلار لولار غلاب ایدیلار کای پادشاه
 برلار دیب عطا دیب جلیک اوی لاری کای دیب بخللار
 حضرت خواج پادشاه ایدیلار سیرلار دیب بیج به ادب لیک
 اولتانی بوق سیرلار زینت فخره قلمان قند سیکلار اولادور
 اولون قلمی ای عیش سیرم وای بلالام کالار لری دردی لیک اولادور
 سیرلار یا سیکلار ایلی له عالمده اولون قلمانی دیب کالغیر غ
 پانادور خان ایلی ادم فی تاجیب برله قوشوب پانادور بلار
 وایدیلار که بوالی کشید بر کرامت بار عایشی خط قلم
 منکلا بار سیکلار دیب آندین قودالشی دیوان سیکلار اولار لایب
 کیمیک دیب سیرلار قودالشی دیوان سیکلار دروازه دیب
 جیخت

جیخت سیرلار اولار لایب قودالشی دیوان سیکلار اولار لایب
 یوزون کورجی دیب تنج آمان باغلاملار ای اطهار قلمی خط بر دیب
 دورلار اما امان تاج لایب دورلار که بر خدیو قلمی
 قلمانی جیخت سیرلار نهایت سیرلار بولوب بار کندی سیرلار قودالشی
 نونشی بار کندی لیک بو حاق لار غودور سیرلار سیرلار دیب
 آمان بو حاق وای یوزونی قلمانی دیب قلمانی لایب لایب
 قلمانی قودالشی بر مادی دیب غودور سیرلار لیک سیرلار
 خواج غم معلوم بولوب غیر لاری کای لایب ایدیلار ای بدخت لار قلمانی
 غم قال دیب دلدل لار غم سوار بولوب بارانلار برله دروازه
 دیب جیخت سیرلار سیرلار زینت قلمانی قودالشی با سیرلار قودالشی
 باشی کورجی بانی کنت کشید کورجی کالغیر دیب سیرلار
 تاشلاب جیخت سیرلار برله حضرت صاحب قلمانی پادشاه
 سیرلار تاشلاب قلمانی قلمانی قلمانی قلمانی قلمانی
 اما حضرت صاحب قلمانی قلمانی قلمانی قلمانی قلمانی

فیلد یلار و طالب لاری کمالیو بکلوزوب جایلی لاری شریعت
مسلمان چلیقین بیلد وروب راست یولوغه نالاب طریقت
حقیقت معرفت تعلیم بر دبلار اهل تاریخ لاری شریعت لاری
انراغ ایستب دور لاری حضرت خواجه بایرام یونوس
چغیت کتک لاری لایه قیرغیز لاری موند قالدان قالدان بالان
لاری و بلا باری لاری بولاب تالاب تاراج فیلد یلار شریعتی
خواجه یونوس کتک دیبا کتک خواجه یونوس ایلی تمام نرسه
خواجه بایرام کتک مبارک قدم لاری اوچون غار فیلد یلار قالدان
بیته توخولوق مال لاری بار لاری خیمه کتک بایرام کتک لاری
قیرغیز لاری بولان تاراج فیلد یلار لاری کونک لاری قیاب
تاملار غه بر کتک لاری لاری خواجه کونک لاری نایمورد
ایب و سینه توخولوقه اوج کلا دوردا شنده توخولوقه و خان مایان
لاری ویراج جالوق لاری نایمورد ایب روان بولار یلار
آرمو آخا خواجه خواجه دین ایرملکان لاری خیمه کونک لاری بطلای
حالا

عالم دین کتک لاری قالدان الله وانا الله راجعون
اما اهل تاریخ لاری انداغ ایستب دور لاری خواجه صاحب
باد شایع اوج بر جهان فی سرعته قالدان اندین نیته کالغ غه
بار ماقی اختیار فصله یلار کتک فیلد یلار لاری باغلاب
کالغ طرفه کتک غم فیلد یلار کونک لاری مصلحت لاری فیلد یلار
لاری قطع ایلاب آلتون آرتو توشتیلار بوردو قوق منک
(ص ۹۹) کتک جمع بولار اندین اودوغ آرتون بوروب بستان
تیرا کتک فیلد یلار بوردو اودو کونک باد شایع فیلد یلار خواجه کتک
کالغ وادی اخلای خیمه کتک فیلد یلار لاری باغلاب نایمورد
ملاجه اچونوم کتک قاشلار یغ بار یلار اچونوم کتک یاران
لاری باغلاب پیاده بستان تیرا کتک خواجه کتک خدمت کتک
لاریغ بار یلار بولار کتک کالغ لاری قودانی دیوان بیک
خواجه معلوم فیلد یلار کتک نایمورد بستمون خاندان
دوست لاری کتک دور دیوان کتک دیوان بیک بولار

کبریا را بولار نعلیم بجا کتور بخواجم یک ایاغلا رینه قلیب
 طواف قلیب نعلیم تورد بولار بولار غدا انتفات قلیب بولار دین
 جلال احوالی سوراب دستور قانع بوردی دستور قاندین
 یا نبیب اید بولار خواجم ایدیک کسیر لار باده لک لک لار بولار قلیب
 خوب یار و وفو دکلار دین بولار دین ایدیک لار بولار قلیب
 امان یک یک یور تیدین قاسیمیک لار شافع بولار قلیب
 یک یور تیدین لک لک قاسیمیک لار دیک سورد بولار دین
 یک بولار بربر کور سائلار قلیب قلیب خواجم بولار یک بولار
 بار قلیب بولار دین ایدیک لار مناسبت بولار دین بولار
 عبد المجید آخوند کور سائلار حضرت خواجم ایدیک لار کاشف
 دین بری ملک بولار دین دین دین دین دین دین دین
 ای بولار خواجم اوز لایق بولار بولار دین دین دین دین
 ایدیک لار که ای آخوند کور سائلار کور سائلار دین دین دین
 دین دین دین دین دین دین دین دین دین دین دین دین
 ملا مجید

ملا مجید آخوند انا لاری یک عالم دین بولار دین بربر بولار
 قلیب خواجم ایدیک لار کور سائلار قلیب دین دین دین دین
 اوز لایق بولار دین دین دین دین دین دین دین دین
 اوز لایق بولار دین دین دین دین دین دین دین دین
 یک خواجم دین دین دین دین دین دین دین دین
 ای بولار دین دین دین دین دین دین دین دین
 لایق لایق ای بولار دین دین دین دین دین دین دین
 بولار دین دین دین دین دین دین دین دین
 ایدیک لار دین دین دین دین دین دین دین دین
 قلیب دین دین دین دین دین دین دین دین
 بولار دین دین دین دین دین دین دین دین
 قطع ایدیک بولار دین دین دین دین دین دین دین
 بر سائلار دین دین دین دین دین دین دین دین
 بولار دین دین دین دین دین دین دین دین

یکتب گنایاری نیلادیلار خوام بولار باقی بولار دینار
 نکتب گنایاری اوتادیلار خوام بادشا ایزر میلان در خزان
 جیفی گنایاری بادشاهی خوام نکتب گنایاری نیلادیلار
 وزیر امر علماد حکما رعیه لار استقال لاریغ جیفی ایاغلا
 یقیب بغلاب زیارت یقیب اعزاز اکرام لار میلان بادشاهی
 نکتب اورد اسبقه تو مشور دیلار برنج کون خوام نیلادیلار
 قیلدیلار دینار بادشاهی خوام نیلادیلار نکتب قیلدیلار
 حضرت خوام بادشاهی ایلار دینار بادشاهی نکتب ایلار
 بر کنگور نکتب لار بر سولار دینار بادشاهی نکتب
 بادنده بر کنگور نکتب بر بارادی خوام بار لاری نکتب
 تو مشور دیلار دینار نکتب لاری نکتب لاری نکتب
 اکراده قویس کور ووب زیارت یقیب یانار ایلار دینار
 ملک کور باعید نور کور لاری دینار دینار کور لاری
 ملا اوفر خوام نکتب تو مشور دینار کور لاری نکتب
 مستغرق

مستغرق بولوب دینار بادشاهی نکتب نکتب نکتب
 باغی بار ایلار ملا اوفر خوام باغی نکتب نکتب
 بولوب بر برک بولوب نکتب نکتب نکتب
 دوزخه بار ایلار دینار نکتب نکتب نکتب
 ملک بر طرفه ساجراب نکتب بولوب بولوب
 باغبان ملک بادشاهی نکتب نکتب نکتب
 لاری نکتب نکتب لاری نکتب نکتب نکتب
 قیلدیلار بادشاهی دینار نکتب نکتب نکتب
 اورد نکتب نکتب نکتب نکتب نکتب
 زیارت یقیب ایلار نکتب نکتب نکتب
 خوام بادشاهی ملا اوفر نکتب نکتب نکتب
 در حال ملا اوفر خوام نکتب نکتب نکتب
 بولوب نکتب نکتب نکتب نکتب نکتب
 در مالک نکتب نکتب نکتب نکتب نکتب

کانی او کز دیو بر ابله کنی عیان دیو و دوزخ و تری فی نهام و دیو و دوزخ
 بر نه دیو و دوزخ بر سر حجاب بر دوزخ و خلقی هر لاری تری که بر نه قالیلا
 بادشا نکلی جلیلم چه سیر بر ابدی بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 خواهم طریقا انارت قلمی لاری در حاله مانه آخر نم تو بر نه خواهم تارک
 دوزخ جلیلم چه نکلی قری جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 بر دوزخ لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 لاری سیر بر دوزخ لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 دست و خوان سالیب انش تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 سیر و دیو بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 خواهم نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 لاری نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا

بر لاری کعبه نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 قلمی و سیر لاری نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 لاری نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا
 نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا نکلی جلیلم العلیا کلب تریه لاری بادشا

ملاخانای آخونم بر ملا ابو نعراخونم عابد ملا را که اهل لایق
 تو لاکو سیزده قیلد بیکلار ای ملا ابو نعراخونم سیزده مدر دین
 تار تیب ایب تریب قیلغانم نیک افرین ملا یانلار دینکسر
 اگر چیلیم تو لومده آنم سیزده قیلوم که کمال لایق بولور
 ایلی اگر افریمم ساسم بیلیم که کمال لایق بولور ایلی
 خوش بولور ان ایس قیلد بیکلار ای ملاخانای آخونم سیزده مدر دین
 نجاست دین منی تو تار دینکسر حدیث شریفده الیم اصفه
 و لایق کمال دیب دور لایق باد شایق قیلد ملا را که
 بیکلار اولوغو قیلیم مراد دین بیکلار کمال مراد بیکلار
 سیزده اولوغو قیلیم سیزده بیکلار دور لایق باد شایق قیلد ملا را
 نقل قیلد دور لایق حدیث شریف قیلغانم بیکلار
 بیکلار دین اسلام نه آباد قیلد بیکلار دور لایق برب
 او ز اورده لایق عالم اعلم معنی خانی مدر دین تو لایق
 او ز لایق بربده متولی بولور تورما قیلد بیکلار باغی اول
 الیم

ایلی که بر ولایت ده و بر بارده باغیان اولد الله نیک و اهل الله
 لایق بیکلار باغیان منیر لایق لایق دعوت قیلور ایلی بیکلار
 حضرت صفیر علی السلام بر ملا بولور ایلی بیکلار بعضی باغیان
 اهل الله لایق بیکلار باغیان منیر لایق لایق دعوت قیلور ایلی بیکلار
 آنکلا قیلد تو لایق بیکلار
 اهل تار بیکلار منیر لایق لایق دعوت قیلور ایلی بیکلار
 حضرت خواجه باد شایم بر کمال بیکلار بیکلار سلطان اولور
 ایلی لایق بیکلار اتمام حضرت کمال لایق خواجه بیکلار بیکلار
 بولغان کمال بیکلار بیکلار بیکلار اول و فقه مولا
 ملا باغیان خانی خانی بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار
 آهلی بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار
 خانی باد شایم بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار
 بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار
 اولور بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار بیکلار

صورت هاب قرآن فانی بارشام ای ملا دوست نشسته بودی بکر
 موردی ای دلدار نشسته بودم دیدم بلا خواجه با چشم دریا
 دین سواد و دست کلب مبارک قول لاریغالب الجوری
 از کج محبت تا سبیل حضرت خواجه باو شام ای دلدار ای ملا
 دوست آخونوم عالم دین کتب قیام باریب ای دلدار دین
 ملا دوست آخونوم ای دلدار کاشنریار کند یک اراکین
 فراقی لاریغالب ای کمره از دام بر ای کتب بارور
 ایردی اوز لاری غراب ای دلدار دین حضرت خواجه
 باد شام ای دلدار است دیدن یکدیگر دین حضرت صاحب
 قرآن باد شام بی باو ملا و خطاب قلیب ای دلدار که
 ای ملا الواسع آخونوم کشت قرآن سیر الدین خواجه بکر
 لاریغالب طریقه لاریغالب ای دلدار دین سیر الدین
 دیدم بلا را میاب بار ملا و لاریغالب ای دلدار که بکر لاری
 بیک خواجه منیر کافر لاریغالب و غیره کتب بکر لاری
 خلق

خلق خلایق لاریغالب معروف بی منکر ای دلدار و ب عدل
 عدالت قلیب بکر لاریغالب روح بر و ایردی غلام لاریغالب
 جای ایگار ایردی دیدم در فیر دیدم بلا حضرت صاحب قرآن با چشم
 ای دلدار که محبت بر اولو ملا و غیرت بولما ملا و غیرای
 سنوق بیک شکسته عاقر بیک خواجه سید و من کبر بکر
 قلیغوری ما نیت یک قلیغوری خدای تعالی یک امر فرمای
 تو خدای با هم رسول الله یک شریعت لاریغالب یک تا بیغ
 قلیب ایغ قلیغ جیلاردین سیر الدین دیدم بلا
 و بی ای دلدار که کشف دریا کو رمای کو بر بولخان آفتاب
 کو رمای لعل بولخان مرید لاریغالب بار دور بعف لاریغالب
 قنات بولخان بعف لاریغالب آما دین بولخان و بعضی لاریغالب
 تو خدای بولخان می کو رمای غایبانه عقیده اخلاص قلیغوری
 مرید مجلس لاریغالب بار دور و اولو سیر الدین تربیت قلیب
 انما سیرنگور کاس سیر الدین و بی ای دلدار که کشف

شیک سلاطین بر کبر اندر دلاسی دیدار دیند بیک
 بزرگ و قسیمین بولوب دورای ابو نعیم بزرگ
 سیزدهنیک استخوانی المارم غم ملا نوروزیم سلطان ملا علی محمد
 اخوند کرسولان ملا یعقوب خلعت بونوی یوسون غازی
 ملا سغوری اخوند او قوسون سیرالار افتد ایلک غازی
 خاکی او قوب آندین جامه غازی جغتار دیند و بیستیم اوله
 شریعتی تجاوز قلعای سیرالار امر معروف پانی ملک
 کما یسغی بجا کتور کما سیرالار خاندان امری توغای شریعت
 دین تجاوز قلیب امرالاری بجا کتور عالانلار دین بزار
 دور من شیک سیدیم ایمانسد و قیامت کوئی اولار
 شیک سلطان برزده بولالاسی دین و قیامت لاری تمام
 قلیب بولوب ملا نوروز اخوند شیک توغایلار دینده ارجی
 آثار دینک نداسنی انقلاب عالم فانی دین عالم باقیه خلعت
 قلیب ملار قالو ان الله وانا الیه راجعون ایجاب بارانلار
 خواجه

خواجه ایماغلار یوز کوزلاری سورتوب یومولاینب
 اندام در سوز سلاطین غلام شیکلار کویا قیامت قوم
 بولغاندیک بولدی بهار و قیامت ایوی خججه لاری غزل لاری
 الی کلیم خواجه شیک اطرافلار دینده توغایلار شریعتی خواجه
 شیک وفات بولغانلاری انقلاب کلیم خواجه شریعتی لاری
 توغایلار خواجه شیک غازی او قوب دین فانی قلیب ملار دین
 بارانلار خواجه شیک سخال لاری دیند بر کجه قرآن تلاوت
 قلیب نوایسی خواجه شیک ارجلار یغماغت لاریلار
 کونلارده بر کون ملا ابو نعیم اخوند واقعه ده کور دیلار
 حضرت ملا ویران غازی بارانلار دینلار که ای بارانلار
 شیک سیدیم دینا شریعتی الی باران حضرت عزرا باران
 شیک دینده مبارک لاری غازی کسیرت آنا بام شیک ایماغلار
 دین فانی قلیب ملار دیند بشارت بر دیلار بخار دین
 فارغ بولوب ملا نوروز اخوند ملا عبد المجید اخوند ملار

خوام نیک ساری لاری اظهاریه لاری ملا عبدالحجید
 آخونوم بکجان دل قبول قیلدی آندین کس خوام بایستام
 نیک قیلاری نیک یانیده بر اعتکافخانه بارادی کوتی
 ایچیدین کچلارده لکیم کوراب توپه لاری ناریب دیوان
 الیب یارب تاشلارایدیلار کوندوزی بول قیلان تلای
 قیلورایدیلار بر کیم کوراب خوام نیک لاری یونتی
 خوام نیک مبارک جملاری الیب خوام نیک
 سراسر بولور لاریده توخته محمود صوفی نیک تربیت
 لاری نوب تو شوکی محکم قیلد کیم بیلما کور کیک قیلدی
 چیقنیلار آندین کس معلوم قیلد شیلار که خوام نیک
 میلان آتام لاری قیلی برک دین یاران اهلان لاری معلوم
 عسایید ایملار اهلان یاران لاری قیلور لاری بک اوردیوه قیلار قیلی
 قویوب خوام نوب بولور مغیرا دین محمد راضی نیک تاسیر باریب
 معلوم عسایید ایملار اهلان یاران لاری قیلور لاری بک اوردیوه قیلار قیلی
 بر صوفی قوی

بر صوفی قوی ملا کوروی نیک تاسیر باریب
 بر کاک دین ایملار محمد راضی نیک تاسیر باریب
 بر کاک دین ایملار محمد راضی نیک تاسیر باریب
 خط قیلیب هر نوب یارب بر دی اندام لاری لاری لاری لاری
 ده خوام نیک مبارک جملاری نیکه کایر لاریب هر نوب یارب
 ملا صوفی قاسم خلفیم نیک ملا نوب آخونوم ملا نوب آخونوم
 بر نوب لاریب هر نوب یارب بر نوب لاریب هر نوب یارب
 ایملار قاسم خلفیم نیک دین لاریب هر نوب یارب
 بر نوب قیلیب یا شیلار ملا نوب آخونوم اهلان لاریب هر نوب یارب
 خلفیم نوب بر نوب لاریب هر نوب یارب اهلان لاریب هر نوب یارب
 سوا لیلیب لاریب هر نوب یارب اهلان لاریب هر نوب یارب
 کون صوفی قاسم خلفیم نیک دین لاریب هر نوب یارب
 مشتاق لاریب هر نوب یارب اهلان لاریب هر نوب یارب

حضرت سید الانان خواجه یک پادشاه دیده دین خاک
 قلمداران دین روزگار یک در دانه لاری حکم
 قلیت قلیت شوال سافت قاریت یک پادشاه
 این معلوم بولهای یک کشته قرام کورماد پادشاه در دانه
 کلمه در دانه اجماع دور پادشاه قلیت شوال
 ادجولان بر برده بولهای بولک بولک بولک بارالی
 دشمنی خبردار بولاسون دیب ملا محمد آخونم شهزده
 بر پیشتر لاری بارایدی آنده کید پادشاه ملا آخونم
 بر پیشتر لاری یک کیده پنهان بولدار ملا آخونم
 بر پیشتر لاری یک او دیده پنهان بولدار قزاقان
 قالیق امیر پادشاه بر دین یک دین یک دین یک دین
 بولدار دیب دور لاری

اما اصل تاریخ لاری سید لاری بجه انداخ
 در لاری که حضرت صاحب قرآن غازی پادشاه
 عالمی

عالمی رحلت قلمداران دین یک پادشاه قلیت
 مولانا بابا قاضی اولتور دپدار بولدار عالمی پادشاه دین
 مولانا ملا دوست آخونم اولتور دپدار بولدار عالمی یک پادشاه
 ملا ابو نصر آخونم اولتور دپدار بولدار عالمی پادشاه دین
 خواجه یک دین لاری سلطان غازی اولتور دپدار
 اون یک پادشاه لاری یک پادشاه لاری یک پادشاه لاری
 دعاگوی بولدار بولدار یک اولدار لاری قالیق شوال
 یک بار دور لاری دعاگوی دور لاری و نه حضرت صاحب
 قرآن غازی پادشاه یک صاحب پادشاه لاری یک اوصاف
 تعریف لاری یک پادشاه لاری یک پادشاه لاری یک پادشاه لاری
 و بر مریدان لاری که حضرت صاحب قرآن غازی پادشاه
 یک ارواح بر فرشتگان لاری نظر حیرت قلیت بر بودیده
 مشکل این لاری آسان بولوب جهات لاری رولوب
 غمت آبرویه مشرف بولوب آخرت که ایمان اسلام

۱۲۰
بیلان بارغای سوال منکر لکیر غدا اسان جواب

برکای قیامت کو نیده خواجم رسول الله غه

بالنصیب بولوب بهشت عشر شریفه

داخل بولوب دیدار الهی غه

مشرق بولغای

آمین بفضل و کرمک

یا ارحم الراحمین

سنة ۱۳۴۸ جمادی الاول بنک

۱۹۲۹، ستمبر بنک ۷ سیده

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Efsun YAVUZ
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	

